

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΠΑΣΣΑΣ ΑΡΓΥΡΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΧΡΥΣΟΦΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

A. M. 1202M039

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....σελ. 4

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....σελ. 5

ABSTRACT.....σελ. 6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ. 7

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ: ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ

1. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

1.1 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '90.....σελ. 9

1.2 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΗ
ΝΙΚΑΙΑ.....σελ. 13

1.2.1 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ.....σελ. 13

1.2.2 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ.....σελ. 16

1.2.3 Η Συνθήκη της Νίκαιας.....σελ. 20

1.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ. 20

1.3.1 Γενικές αρχές που διέπουν τη λειτουργία της Προεδρίας.....σελ. 21

1.3.2 Τα καθήκοντα και ο μηχανισμός της Προεδρίας.....σελ. 23

1.3.3 Σχέσεις της Προεδρίας με τα άλλα θεσμικά όργανα.....σελ. 26

1.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΑΣΤΟΤΕ
ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ. 28

2. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

2.1 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ...σελ. 31

2.2 ΟΙ ΠΡΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ. 34

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ (Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ 2003)

3. ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

3.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....σελ.	37
3.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....σελ.	40
3.3 ΟΙ ΤΡΙΕΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΔΡΙΕΣ.....σελ.	43
3.3.1 Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία (β΄ εξάμηνο 1983).....σελ.	43
3.3.2 Η Δεύτερη Ελληνική Προεδρία (β΄ εξάμηνο 1988).....σελ.	45
3.3.3 Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία (α΄ εξάμηνο 1994).....σελ.	47

4. Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

4.1 ΟΙ ΣΥΓΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ.	53
4.2 ΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ.	57
4.3 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ.	62
4.3.1 Οι σχέσεις με τα άλλα θεσμικά όργανα.....σελ.	63

5. ΤΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

5.1 ΤΟ «ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΕ».....σελ.	65
5.1.1 Διεύρυνση.....σελ.	65
5.1.2 Συντακτική Συνέλευση.....σελ.	67
5.2 ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....σελ.	69
5.2.1 Ο πόλεμος του Ιράκ και οι σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ.....σελ.	69
5.2.2 Ευρωμεσογειακές Σχέσεις.....σελ.	72
5.2.3 Δυτικά Βαλκάνια.....σελ.	74
5.2.4 Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.....σελ.	75
5.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ.....σελ.	77
5.3.1 Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.....σελ.	77
5.3.2 Δημοσιονομικά ζητήματα.....σελ.	78
5.3.3 Η Στρατηγική της Λισσαβόνας.....σελ.	80

5.4 ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ & ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ.....σελ. 83	σελ. 83
5.5 ΛΟΙΠΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ.....σελ. 85	σελ. 85
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ. 88	σελ. 88

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση.....σελ. 92	σελ. 92
Ελληνική.....σελ. 94	σελ. 94
Πρωτογενείς Πηγές.....σελ. 97	σελ. 97
Λοιπές Πηγές.....σελ. 98	σελ. 98

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄: Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 17 Φεβρουαρίου 2003
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄: Άτυπο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Η Διακήρυξη των Αθηνών, 16 Απριλίου 2003
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄: Διάσκεψη Κορυφής ΕΕ – Δυτικών Βαλκανίων στη Θεσσαλονίκη, 21 Ιουνίου 2003: Δήλωση
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ΄: Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά περιοχή Πολιτικής: Πίνακας
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε΄: Report of the Greek Presidency (1st semester 2003) on the Working Party on General Affairs and Relations with the European Parliament and other Institutions, 14 March 2004

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Δ. Δ.	Διακυβερνητική Διάσκεψη
Δ.Ε.Κ.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Π.	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
Ε.Κ.	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Ε/Κ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
Ε.Κ.Α.Χ.	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα & Χάλυβα
Ε.Κ.Α.Ε.	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
Ε.Κ.Ε.Μ.	Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών
Ε.Μ.Σ.	Ευρωπαϊκή Μεσογειακή Συνεργασία
Ε.Π.Α.Α.	Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας & Ασφάλειας
Ε.Π.Σ.	Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας
Ε.Σ.	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο
Ε.Σ.Α.	Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Α.Π.	Κοινή Αγροτική Πολιτική
Κ.Ε.Π.Π.Α.	Κοινή Εξωτερική Πολιτική & Πολιτική Ασφάλειας
Κ.Π.Σ.	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Μ.Ε.Α.	Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Γ.Δ.Μ.	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
Π.Ο.Ε.	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
Σ.Δ.Ε.Υ.	Συνεργασία σε Δικαιοσύνη & Εσωτερικών Υποθέσεων
ΣΕΕ, ΣυνθΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΥΠΕΞ	Υπουργείο Εξωτερικών
Ε.С.Α.Ρ.	Σχέδιο Δράσης Ευρωπαϊκών Δυνατοτήτων
Ε.U.	European Union
G.A.T.T.	General Agreement on Tariffs and Trade
J.C.M.S.	Journal of Common Market Studies
NATO	Βόρειο – Ατλαντικό Σύμφωνο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την πάροδο του χρόνου, ο θεσμός της Προεδρίας αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντικός στην λειτουργία του ευρωπαϊκού / κοινοτικού συστήματος. Παράλληλα, το σύστημα της εναλλασσόμενης προεδρίας σε ισότιμη βάση έδωσε την ευκαιρία σε όλα τα κράτη-μέλη να προβάλουν καλύτερα τις θέσεις τους και να δοκιμάσουν τις διοικητικές τους ικανότητες σε υπερεθνικό επίπεδο. Ωστόσο, το σύστημα της εναλλασσόμενης προεδρίας σε ισότιμη βάση, λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση του αριθμού των κρατών-μελών και τις διατάξεις της νέας Συνθήκης, δεν θα είναι λειτουργικό στο μέλλον ενώ οι περισσότερες ενδείξεις οδηγούν στη λύση της συλλογικής προεδρίας του Συμβουλίου.

Η Ελλάδα μέχρι σήμερα, ανέλαβε την προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τέσσερις φορές. Οι δύο πρώτες ελληνικές Προεδρίες (1983, 1988) αποδείχτηκαν μία σκληρή δοκιμασία για τον ελληνικό πολιτικό και διοικητικό μηχανισμό, χωρίς αξιόλογα αποτελέσματα. Εντούτοις, οι δύο επόμενες ελληνικές Προεδρίες (1994, 2003) στέφθηκαν με αρκετή επιτυχία και η Ελλάδα απέσπασε θετικά σχόλια από τους υπόλοιπους ευρωπαίους εταίρους και τους εκπροσώπους των άλλων θεσμικών οργάνων, κυρίως του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Δεν είναι τυχαίο, εξάλλου, ότι η χρονική περίοδος, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι δύο τελευταίες ελληνικές Προεδρίες, χαρακτηρίζεται από μία πιο ώριμη αντιμετώπιση των ευρωπαϊκών θεμάτων από το σύνολο σχεδόν της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας.

Η Τέταρτη Ελληνική Προεδρία συνέπεσε με δύο ιστορικά γεγονότα στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το ένα ήταν η μεγαλύτερη διεύρυνση της ΕΕ και το άλλο η παράδοση του σχεδίου της Συνταγματικής Συνθήκης από τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης. Ταυτόχρονα η Ελληνική Προεδρία ήρθε αντιμέτωπη με μία κρίσιμη πολιτική καμπή στη διεθνή σκηνή εξαιτίας του πολέμου στο Ιράκ. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η Ελληνική Προεδρία στάθηκε αντάξια των περιστάσεων και επιπλέον παρήγαγε έργο και σε τομείς που δεν είχαν άμεση σχέση με τα παραπάνω θέματα. Οι προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του εξαμήνου και τα αποτελέσματά τους αποτυπώθηκαν στα Συμπεράσματα των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων του Μαρτίου και του Ιουνίου.

ABSTRACT

As the years go by, the Council Presidency proved to be very important to the function of the European system. At the same time, the rotation system in equal basis gave the chance to all member-states to defend better their political position and test their administrative abilities in supranational level. However, the rotation system in equal basis, considering the enlargement and the orders of the new Treaty, cannot continue to be functional in the future and it seems that the most possible solution will be the «collective Presidency».

Until today, Greece took over the Presidency four times. The first and the second Greek Presidency (1983, 1988) proved to be a difficult task for the Greek political and administrative mechanism, without having important results. On the other hand, the third and the fourth Presidency (1994, 2003) were very successful, something that the rest European partners and deputies from the other institutions, specially from the European Parliament, admitted. Besides, the period, that covers the last two Greek Presidencies, finds Greece to face European matters with greater devotion to the European vision.

Fourth Greek Presidency coincided with two historical events in the history of the European Union. These were the biggest enlargement of the EU and the delivery of the draft of the «Constitutional Treaty» by Giscard d'Estaing. Also, Greek Presidency had to face a huge crisis at international level caused by the war in Iraq. Greek Presidency faced all these events with responsibility and maturity and also managed to take initiatives in other fields. The Greek Presidency's priorities were materialized during those six months and the results are obvious in the Conclusions of the European Councils in March and June.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την πάροδο του χρόνου, ο θεσμός της Προεδρίας έχει καταστεί πολύ σημαντικός στο ενωσιακό σύστημα. Οι κυβερνήσεις που αναλαμβάνουν την Προεδρία δεν είναι απλοί διεκπεραιωτές ενός προκαθορισμένου προγράμματος, αλλά έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν σημαντικά στις ευρωπαϊκές πολιτικές ή να οδηγηθούν στην καταστροφή εάν αφεθούν στην τύχη των γεγονότων. Αυτό, φυσικά, δε συμβαίνει τόσο εύκολα διότι τα κράτη επιδιώκουν να ασκήσουν την προεδρία με τρόπο που θα ωφελήσει, καταρχήν, τα ίδια και, βέβαια, την Ένωση ώστε να τους απονεμηθούν τα εύσημα και να βελτιώσουν την εικόνα τους. Η ανάληψη της Προεδρίας είναι πολύ σημαντικό γεγονός, ιδιαίτερα για τα μικρά και τα μεσαία κράτη-μέλη, που δεν έχουν συχνά τη δυνατότητα να επηρεάσουν με τόσο καθοριστικό τρόπο τις εξελίξεις αλλά και να προβάλουν τις ικανότητές τους.

Σήμερα και μέχρι το 2008, θα επικρατήσει το σύστημα της εναλλασσόμενης προεδρίας σε ισότιμη βάση. Τα στοιχεία αυτά, αν και χαρακτηρίζουν απόλυτα τον τρόπο που λειτούργησε μέχρι σήμερα το κοινοτικό σύστημα, δηλαδή την ίση αντιμετώπιση μικρών και μεγάλων κρατών, είναι κατανοητό ότι δεν μπορούν να συνεχίσουν να υφίστανται αυτούσια στην Ένωση των 25 κρατών-μελών (ή και περισσότερων), χωρίς να παραλύσουν το θεσμό. Η Συνταγματική Συνθήκη, αν επικυρωθεί, προβλέπει ένα αρκετά διαφοροποιημένο σύστημα που απαντάει στη λογική μίας δυναμικότερης και πιο σταθερής αντιπροσώπευσης της Ένωσης στο διεθνές πεδίο.

Η Ελλάδα ανέλαβε την Προεδρία για τέταρτη φορά την 1^η Ιανουαρίου 2003, παίρνοντας τη σκυτάλη από τη Δανία. Έχοντας, ήδη, δοθεί το πράσινο φως για τη διεύρυνση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, η Ελληνική Προεδρία βρέθηκε αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της Ένωσης, γεγονός που ικανοποίησε πλήρως και τις δικές της προσδοκίες αφού στην ένταξη συμπεριλαμβανόταν και η Κύπρος. Ένα άλλο ιστορικό γεγονός που συνέπεσε με την Ελληνική Προεδρία ήταν η ολοκλήρωση των εργασιών της Συντακτικής Συνέλευσης και η παράδοση του σχεδίου της Συνταγματικής Συνθήκης, που επανέφερε με επιτακτικό τρόπο στο προσκήνιο τη συζήτηση για το «Μέλλον της Ευρώπης». Επίσης, συμπληρωνόταν ένας χρόνος από την κυκλοφορία του ευρώ, αλλά την ευρωπαϊκή οικονομία συνέχιζαν να ταλαιπωρούν οικονομικά προβλήματα, όπως η

υψηλή ανεργία και οι χαμηλοί ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης. Για το λόγο αυτό, η Ελληνική προεδρία είχε δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα, που ανταποκρίνονταν στη Διαδικασία της Λισσαβόνας και που θα μονοπολούσαν τις συζητήσεις στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου.

Από την άλλη μεριά, όμως, ο επικείμενος πόλεμος στο Ιράκ σκίαζε την προετοιμασία της Ελληνικής Προεδρίας, ενώ σε κάθε στιγμή παραμόνευε ο κίνδυνος να αποπροσανατολίσει τις προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας. Ήταν φανερό ότι η Ελληνική Προεδρία θα έπρεπε να επιδείξει λεπτούς χειρισμούς στις σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ και να είναι σε ετοιμότητα να αναλάβει οποιαδήποτε στιγμή διπλωματικές πρωτοβουλίες για ζητήματα «υψηλής» πολιτικής.

Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί εκτενώς με τα δρώμενα κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας. Καταρχάς, όμως, θα επιχειρηθεί μία πιο σφαιρική παρουσίαση του τρόπου λειτουργίας του θεσμού της προεδρίας, ξεκινώντας με μία σύντομη ιστορική αναδρομή αλλά και επιχειρώντας να καταγράψει τις τάσεις για το μέλλον του θεσμού και τις λύσεις στις οποίες ενδεχομένως θα κατασταλάξουν οι ευρωπαίοι εταίροι. Στη συνέχεια, θα γίνει σύντομη παρουσίαση της θέσης της Ελλάδας μέσα στην ΕΚ/ΕΕ και στο έργο που άφησαν πίσω τους οι τρεις προηγούμενες Ελληνικές Προεδρίες. Η περίπτωση της Τέταρτης Ελληνικής Προεδρίας θα εξεταστεί πιο αναλυτικά και θα επισημανθούν τα κυριότερα σημεία των πεπραγμένων της ανά τομέα πολιτικής.

Πρόκειται για μία φιλόδοξη προσπάθεια συνολικής αποτίμησης του έργου της Τέταρτης Ελληνικής Προεδρίας, διότι πρέπει να καταγραφούν πολλά στοιχεία από πολλές πηγές και να δομηθούν με τέτοιο τρόπο ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να οδηγηθεί σχετικά εύκολα στα συμπεράσματά του. Επιπλέον, είναι απαραίτητη μία μακρά εισαγωγή στην ιστορία, το ρόλο και τη λειτουργία του θεσμού της προεδρίας για να καταστεί κατανοητή η σημασία του στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ: ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ

1. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

1.1 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '90

Ο βασικός λόγος ύπαρξης του θεσμού της Προεδρίας ήταν η αντιπροσώπευση του Συμβουλίου ως συλλογικού οργάνου στις σχέσεις του με τους υπόλοιπους κοινοτικούς θεσμούς, όπως για παράδειγμα έγινε όταν καθιερώθηκε το 1970 ο διαθεσμικός διάλογος με τα υπόλοιπα κοινοτικά όργανα για τον προϋπολογισμό αλλά και για τις διεθνείς σχέσεις των Κοινοτήτων, όπως είχε γίνει νωρίτερα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων που οδήγησαν στην υπογραφή της Συνθήκης του Yaoundé, το 1963, με την οποία ρυθμιζόνταν οι σχέσεις της Κοινότητας με τις αναπτυσσόμενες χώρες.¹ Βέβαια, η Προεδρία του Συμβουλίου ικανοποίησε και διάφορες επικοινωνιακές ανάγκες των Κοινοτήτων ως προς τις σχέσεις τους με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και βελτίωσε την εικόνα της συλλογικής δράσης τους ως προς τους πολίτες των χωρών μελών.

Ωστόσο, η αλήθεια είναι ότι η Προεδρία του Συμβουλίου Υπουργών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ξεκίνησε με περιορισμένο ρόλο, έχοντας κυρίως αρμοδιότητες γραμματειακής υποστήριξης², αλλά μέσα από μία σειρά ιδιαίτερα σημαντικών εξελίξεων κατοχυρώθηκε ως σημαντικότερος θεσμός του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.³ Τέτοιες εξελίξεις ήταν ο Συμβιβασμός του Λουξεμβούργου, η

¹ Βλ. Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ., «Η Τελευταία Ελληνική Προεδρία: Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και οι Τέσσερις Ελληνικές Προεδρίες της ΕΕ», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004, σελ. 16

² Ξεκίνησε ως τρίμηνη στα πλαίσια του Συμβουλίου της ΕΚΑΧ, βλ. Kollman Ken, “The Rotating Presidency of the European Council as a Search for Good Policies”, European Union Politics, vol. 4 (1), Sage Publications 2003, σελ. 54

³ Η Η. Wallace υποστηρίζει ότι «η Προεδρία ωρίμασε περισσότερο ως αποτέλεσμα των αντιδράσεων στις εξελίξεις, παρά ως αποτέλεσμα κάποιας αναπροσαρμογής ή συμπλήρωσης των Συνθηκών», βλ. Wallace H., “The Presidency of the Council of Ministers of the EC: Tasks and evolution”, στο “The

αύξηση των μορφών του Συμβουλίου Υπουργών και του έργου τους, η εμφάνιση των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων, η θεσμοθέτηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας και η γενικότερη ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων της Κοινότητας.

Όσον αφορά το Συμβιβασμό του Λουξεμβούργου (Ιανουάριος 1966), ήταν ένα γεγονός που έδωσε νέα σημασία στο ρόλο της Προεδρίας καθώς επέτρεπε την επανάληψη των διαπραγματεύσεων όταν ένα κράτος υποστήριζε ότι διακυβεύονται ζωτικά του συμφέροντα έως ότου επιτευχθεί ομοφωνία.⁴ Το στοιχείο αυτό έδωσε νέες δυνατότητες στην Προεδρία για την ανάληψη περισσότερων πρωτοβουλιών που σε συνδυασμό με λεπτούς χειρισμούς θα μπορούσε να οδηγήσει στην εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης και την επίτευξη ομοφωνίας.

Εν συνεχεία, η δεκαετία του '70 κατέγραψε πολύ σημαντικές εξελίξεις, όπως η σύσταση του μηχανισμού της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας το 1970, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τρία νέα μέλη το 1973 (Βρετανία, Δανία, Ιρλανδία) και οι πετρελαϊκές κρίσεις (1973, 1974, 1979) που είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση παγκόσμιας οικονομικής κρίσης με κύρια συμπτώματα τη νομισματική αστάθεια και την έξαρση του πληθωρισμού. Όλα αυτά τα γεγονότα έκαναν πιο αναγκαία την ενεργό ανάμειξη της Προεδρίας, ιδιαίτερα σε οικονομικά θέματα που εκείνη την περίοδο ήταν εμφανή η αδυναμία επίτευξης ομοφωνίας.⁵ Από την άλλη πλευρά, η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας έδωσε ιδιαίτερο βάρος στην Προεδρία καθώς ήταν ο κύριος υπεύθυνος θεσμός για τον συντονισμό των εξωτερικών πολιτικών των κρατών μελών.⁶

Οποιοδήποτε στοιχείο εξέλιξης της ΕΠΣ ενίσχυε τις αρμοδιότητες της Προεδρίας καθώς ήταν απών ο ρόλος της Επιτροπής, εφόσον η ΕΠΣ ήταν ένα αμιγώς διακυβερνητικό σχήμα (και μέχρι την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1987 εκτός συνθηκών) και την όλη λειτουργία του ανέλαβαν οι διακυβερνητικοί θεσμοί με επικεφαλή φυσικά την Προεδρία. Στα κείμενα που προσδιόρισαν τη λειτουργία του μηχανισμού της ΕΠΣ είναι η Διακήρυξη του Λουξεμβούργου (Οκτώβριος 1970), η

Presidency of the European Council of Ministers”, edited by O’ Nuallain C., Groom Helm, London 1985, σελ. 2

⁴Περαιτέρω για το Συμβιβασμό του Λουξεμβούργου βλ. Στεφάνου, Κ. Α., «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α΄: Γενικά & Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά το Άμστερνταμ», 4^η Αναθεωρημένη Έκδοση, Εκδ: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999, σελ. 15-19

⁵ Βλ. ο. π., σελ. 22-28

⁶ Βλ. Ιωακείμης, Π. Κ., «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Αντικείμενο, Προβλήματα, Προοπτικές», στο «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Τόμος Α΄: Ιστορία – Θεσμοί – Δίκαιο», επιμ: Κ. Στεφάνου – Αρ. Φατούρος – Θ. Χριστοδουλίδης, εκδ: Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2001, σελ. 575

Έκθεση της Κοπεγχάγης (Ιούλιος 1973), η Έκθεση Tindemans (Δεκέμβριος 1975), η Έκθεση των «Τριών Σοφών» (Οκτώβριος 1979), η Διακήρυξη του Λονδίνου (Οκτώβριος 1981), όπου εντοπίζονται οι προσπάθειες ενίσχυσης της Προεδρίας στον πολύ ευαίσθητο τομέα της πολιτικής συνεργασίας.⁷

Ένα άλλο στοιχείο που ευνόησε την Προεδρία ήταν η θεσμοθέτηση ως Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Διάσκεψης Κορυφής (Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων). Η Διάσκεψη αυτή συνεδρίασε για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 1969 στη Χάγη, επαναλήφθηκε στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 1972, στην Κοπεγχάγη το Δεκέμβριο του 1973 και στο Παρίσι το Δεκέμβριο του 1974, όπου οι συνεδριάζοντες συμφώνησαν να συνέρχονται τουλάχιστον τρεις φορές το χρόνο στα πλαίσια ενός θεσμού που αποκάλεσαν Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.⁸ Ο νέος αυτός θεσμός αν και εντάχθηκε στις Συνθήκες⁹ αρκετά αργότερα, παρόλ' αυτά έδωσε νέες δυνατότητες στην ενοποιητική εξέλιξη καθώς αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες που μόνο στα πλαίσια μιας διάσκεψης κορυφής θα μπορούσαν να δρομολογηθούν και παράλληλα αποτέλεσε μέρος του εξελισσόμενου ρόλου της Προεδρίας.

Από πλευράς πρωτογενούς δικαίου, τόσο η Συνθήκη για την ίδρυση της ΕΚΑΧ, (Παρίσι, 18 Απριλίου 1951), όσο και οι Συνθήκες για την ίδρυση της ΕΟΚ και της ΕΚΑΕ (Ρώμη, 25 Μαρτίου 1957) δεν προσέδιδαν ουσιαστικές αρμοδιότητες στην Προεδρία. Η Συνθήκη του Παρισιού προέβλεπε την άσκηση της Προεδρίας για τρεις μήνες, ενώ οι Συνθήκες της Ρώμης αύξησαν τη διάρκειά της σε έξι μήνες. Η σειρά με την οποία τα κράτη μέλη αναλάμβαναν την Προεδρία καθορίστηκε αλφαβητικά αν και αρκετά αργότερα το κριτήριο αυτό διαφοροποιήθηκε.

Βασικό κείμενο για τα πλαίσια κίνησης της Προεδρίας είναι ο «Κανονισμός του Συμβουλίου»¹⁰, που υιοθετήθηκε το 1979 βάσει του άρθρου 5 της Συνθήκης περί ιδρύσεως ενιαίου Συμβουλίου και Επιτροπής. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού, η προεδρεύουσα χώρα, υποστηριζόμενη από τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, αναλάμβανε μεταξύ άλλων, τη σύγκλιση των συνεδριάσεων και τον

⁷ Περισσότερα για την πρόοδο που επέφεραν τα κείμενα αυτά στο θεσμό της Προεδρίας μέσα στα πλαίσια της ΕΠΣ βλ. Wallace, H., ο. π., σελ. 8-10

⁸ Βλ. Στεφάνου, Κ. Α., «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», Τόμος Α', σελ. 155-156

⁹ Με το άρθρο 4 ΣΕΕ προβλέπεται ότι: «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συγκεντρώνει τους Αρχηγούς Κρατών ή Κυβερνήσεων των κρατών μελών και τον Πρόεδρο της Επιτροπής, οι οποίοι επικουρούνται στο έργο τους από τους Υπουργούς Εξωτερικών των κρατών μελών και ένα μέλος της Επιτροπής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέρχεται τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο, υπό την Προεδρία του Αρχηγού Κράτους ή Κυβερνήσεως του κράτους μέλους που ασκεί την προεδρία του Συμβουλίου».

¹⁰ Βλ. Δαγτόγλου., Π. Δ., «Βασική νομοθεσία ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου», τομ. Ι, εκδ: Σάκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1986, σελ. 375-380

καθορισμό των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης, τη διεύθυνση των εργασιών του Συμβουλίου, του COREPER και των ομάδων εργασίας, την υπογραφή εγγράφων και την ανακοίνωση των αποφάσεων, την εκπροσώπηση και διασύνδεση με τρίτα μέρη.

Πριν την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986 (τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 1987) έχουμε τη διεύρυνση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προς το Νότο (Ελλάδα το 1981, Ισπανία και Πορτογαλία το 1986). Οι νέες αυτές χώρες συνέβαλαν θετικά στην επιτυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων για την υιοθέτηση της νέας Συνθήκης, που εκτός από τον κύριο στόχο της, ο οποίος ήταν η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, θεσμοθέτησε ήδη υπάρχουσες καταστάσεις όπως η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ειδικότερα, όσον αφορά την ΕΠΣ, η Συνθήκη της ΕΕΠ επεφύλαξε ιδιαίτερο ρόλο για την προεδρία αφού σύμφωνα με το άρθρο 30 (σημείο 10.α) προβλέπει ότι: «Η προεδρία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας ασκείται από το Υψηλό Συμβαλλόμενο Μέρος που ασκεί την προεδρία του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων». Περαιτέρω, απαριθμούνται οι αρμοδιότητες της Προεδρίας για την ΕΠΣ, όπως η ευθύνη για ανάληψη πρωτοβουλιών, συντονισμός και εκπροσώπηση των κρατών μελών έναντι των τρίτων χωρών, ευθύνη για τη διαχείριση της Πολιτικής Συνεργασίας και ειδικότερα για τον καθορισμό του προγράμματος των συνόδων¹¹.

Επίσης στο ίδιο άρθρο (σημείο 10. ζ) προβλέπεται μία γραμματεία που θα λειτουργεί υπό τη διεύθυνση της Προεδρίας και θα την επικουρεί σε θέματα εφαρμογής των δραστηριοτήτων της ΕΠΣ.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η ΕΕΠ έδωσε νέα βαρύτητα στο θεσμό της Προεδρίας ενώ θεσμοθέτησε και συστηματοποίησε υπάρχουσα σχήματα που συνέβαλαν σημαντικά ώστε η Κοινότητα να δείξει εκτός από τον οικονομικό της ρόλο και τη σημασία της ως πολιτικός δρών. Ωστόσο, η δεκαετία του '90 επεφύλαξε πολύ πιο ενδιαφέρουσες εξελίξεις τόσο για την πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όσο και για το θεσμό της Προεδρίας.

¹¹ Είναι φανερή η επίδραση του «Κανονισμού του Συμβουλίου» στο άρθρο 30 της ΕΕΠ, όσον αφορά τις αρμοδιότητες της Προεδρίας.

1.2 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

1.2.1 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση,¹² που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ, στις 7 Φεβρουαρίου 1992, αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό κείμενο για την πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, καθώς για πρώτη φορά προβλέφθηκαν με τόσες λεπτομέρειες η συνεργασία σε θέματα πέραν του οικονομικού ενδιαφέροντος αλλά και διαμορφώθηκε σαφέστατα ο τρόπος υλοποίησης της περαιτέρω οικονομικής ολοκλήρωσης. Οι σημαντικότερες καινοτομίες της Συνθήκης του Μάαστριχτ είναι οι διατάξεις για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Συνεργασίας (ΚΕΠΠΑ)¹³ και για συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων. Επίσης ενισχύει τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εισάγει νέους θεσμούς, όπως την Επιτροπή των Περιφερειών, τον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή και νέες έννοιες όπως την ευρωπαϊκή ιθαγένεια.

Μέσα από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ο θεσμός της Προεδρίας επισημοποιείται στα κείμενα των συνθηκών και αναβαθμίζεται σημαντικά. Σύμφωνα με το άρθρο 146: «Η Προεδρία ασκείται διαδοχικώς από κάθε κράτος μέλος του Συμβουλίου για περίοδο έξι μηνών σύμφωνα με την ακόλουθη σειρά των κρατών μελών:

- για ένα πρώτο κύκλο έξι ετών: Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο
- για τον επόμενο κύκλο έξι ετών: Δανία, Βέλγιο, Ελλάδα, Γερμανία, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο, Πορτογαλία».

¹² Πιο εκτενή ανάλυση της Συνθήκης του Μάαστριχτ προσφέρει το: Χριστοδουλίδης, Θ. – Στεφάνου, Κ., «Η Συνθήκη του Μάαστριχτ: Συνθετική θεώρηση», εκδ: Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1993

¹³ Η Συνθήκη του Μάαστριχτ εισήγαγε τρία βήθρα (πυλώνες) στο ενωσιακό σύστημα, τον κοινοτικό, την ΚΕΠΠΑ και τη ΣΔΕΥ. Συγκεκριμένα, η ΚΕΠΠΑ εμφανίζεται ως η μετεξελικτική μορφή της ΕΠΣ και συνιστά ένα ποιοτικό άλμα για την πολιτική ενοποίηση. Περισσότερα βλ. Ιωακειμίδης, Π., «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία – Θεσμοί – Δίκαιο), σελ. 573-598

Ωστόσο, μετά την προσχώρηση των τριών νέων μελών (Σουηδία, Φινλανδία, Αυστρία) υπήρξε κάποια προσαρμογή¹⁴. Βασικός στόχος της σειράς με την οποία τα κράτη μέλη αναλάμβαναν την Προεδρία είναι να εξασφαλίζεται η συμμετοχή ενός μεγάλου κράτους μέλους στην τρόικα η οποία εκπροσωπεί την Ένωση στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ.¹⁵ Σύμφωνα με το άρθρο I.5 του Τίτλου V (το τμήμα αυτό αναφέρεται στην ΚΕΠΠΑ): «Η Προεδρία επικουρείται, ενδεχομένως, στα καθήκοντα που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2, από το κράτος που άσκησε την προηγούμενη Προεδρία και από εκείνο που θα ασκήσει την επόμενη.» Με τη διάταξη αυτή θεσμοθετήθηκε η Τρόικα, η οποία υπήρχε ήδη στη Διακήρυξη του Λονδίνου (1981) και με την οποία διασφαλιζόταν η λειτουργική συνέχεια της αποστολής της Προεδρίας σε θέματα κοινής εξωτερικής πολιτικής.

Επίσης, στο προαναφερόμενο άρθρο προβλέπεται ότι: «Η Προεδρία εκπροσωπεί την Ένωση στα θέματα που υπάγονται στην ΚΕΠΠΑ» και «Η Προεδρία έχει την ευθύνη της εφαρμογής των κοινών δράσεων, και μ' αυτή της την ιδιότητα, εκφράζει κατ' αρχήν τη θέση της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις». Είναι εμφανές ότι η Συνθήκη επιφυλάσσει καθοριστικό ρόλο στην Προεδρία στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ στην προσπάθειά της να κάνει πιο ορατή την Ένωση ως σημαντικό δρώντα στις διεθνείς σχέσεις.

Περαιτέρω, στο άρθρο I.7 προβλέπεται ότι «Η Προεδρία ζητά τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όσον αφορά τις κύριες πτυχές και τις βασικές αρχές της ΚΕΠΠΑ και μεριμνά ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη οι απόψεις του. Το Ε/Κ ενημερώνεται τακτικά από την Προεδρία και την Επιτροπή για τις εξελίξεις της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας ης Ένωσης». Στο άρθρο I.8, παρ. 4 προβλέπεται η δυνατότητα έκτακτης σύγκλισης του Συμβουλίου ΚΕΠΠΑ από την Προεδρία όταν αυτό κριθεί απαραίτητο από την ίδια ή έπειτα από σχετική αίτηση της Επιτροπής ή ενός κράτους μέλους εντός προθεσμίας σαράντα οκτώ ωρών ή και βραχύτερου διαστήματος. Στο ίδιο άρθρο, παρ. 5 προβλέπεται η λειτουργία της Πολιτικής Επιτροπής, η οποία υπό την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της COREPER (άρθρο 151 ΣυνθΕΕ), παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση στους τομείς που εμπίπτουν στην ΚΕΠΠΑ και συμβάλλει στον καθορισμό των πολιτικών διατυπώνοντας γνώμες απευθυνόμενες στο Συμβούλιο, είτε μετά από αίτησή του είτε

¹⁴ Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (10-11 Δεκεμβρίου 1993) προβλέφθηκε η σειρά που θα ακολουθούσαν μετά την προσχώρηση των νέων μελών.

¹⁵ Βλ. Στεφάνου Κ., «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση» τόμος Α', (4^η αναθεωρημένη έκδοση), σελ. 137

με δική της πρωτοβουλία και εποπτεύει επίσης την υλοποίηση των συμφωνημένων πολιτικών, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της Προεδρίας και της Ε. Επιτροπής. Η Πολιτική Επιτροπή αποτελείται από τους Διευθυντές Πολιτικών Υποθέσεων των Υπουργείων Εξωτερικών και προεδρεύεται από τον Διευθυντή Πολιτικών Υποθέσεων της χώρας που ασκεί την Προεδρία.

Παράλληλα, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ η Προεδρία αναβαθμίζεται και στα πλαίσια του τρίτου πεδίου, της συνεργασίας σε θέματα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (Τίτλος VI, άρθρα κ-κ.9 ΣυνθΕΕ). Η διακυβερνητική συνεργασία σε αυτόν τον τομέα καλύπτει μία σειρά από εξαιρετικά ενδιαφέροντα θέματα όπως την πολιτική ασύλου, τη μεταναστευτική πολιτική, την καταπολέμηση της διακίνησης λαθρεμπορίου (ναρκωτικά, όπλα κ.α.). Και σε αυτό το πεδίο η Προεδρία έχει αρμοδιότητα σύγκλισης και διεύθυνσης των εργασιών του Συμβουλίου, ενώ σύμφωνα με το άρθρο Κ.6 η Προεδρία και η Επιτροπή αναλαμβάνουν την ενημέρωση του Ε/Κ σε θέματα που εμπίπτουν στο παρόν πεδίο, η Προεδρία ζητά τη γνώμη του και μεριμνά ώστε οι απόψεις του να λαμβάνονται δεόντως υπόψη.

Επίσης, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου Κ.4 ΣυνθΕΕ, συστήνεται Συντονιστική Επιτροπή με στόχο το συντονισμό, τη διατύπωση γνώμων προς το Συμβούλιο ενώ παράλληλα συμβάλει στην προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου στους τομείς που ορίζονται στο άρθρο 100Γ της ίδιας Συνθήκης. Η Επιτροπή αυτή που αποτελείται από ανώτατους υπαλλήλους των Κυβερνήσεων των κρατών μελών, προεδρεύεται από τον εκπρόσωπο της χώρας που ασκεί την Προεδρία.

Αρκετά σημαντική εξέλιξη με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ είναι και η ένταξη στις Συνθήκες της λειτουργίας της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου (άρθρο 151, παρ.2). Ο ρόλος της Γενικής Γραμματείας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για κάθε κράτος μέλος που ασκεί την προεδρία, καθώς αποτελεί τον εκτελεστικό βραχίονα της Προεδρίας, αλλά και τον θεματοφύλακα της εύρυθμης λειτουργίας και της συνέχειας των εργασιών του Συμβουλίου.¹⁶

Είναι γεγονός πως το κείμενο της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν μία καινοτομία στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, η οποία αναβάθμισε το ρόλο

¹⁶ Βλ. Κρεμλής Γ. – Κωνσταντόπουλος, Π., «Η Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ: Θεσμικό πλαίσιο, αρμοδιότητες, διαδικασία», εκδ: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ. 120

πολλών θεσμών, όπως του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που εισήγαγε τη διαδικασία της συναπόφασης, γεγονός που του προσέδωσε ουσιαστικές αρμοδιότητες στη νομοθετική διαδικασία ενώ παράλληλα διεύρυνε τις αρμοδιότητές του και στους δύο διακυβερνητικούς πυλώνες (ΚΕΠΠΑ και ΣΔΕΥ). Ταυτόχρονα η συμβολή της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν σημαντική για την αναβάθμιση του ρόλου της Προεδρίας, όπως φάνηκε και παραπάνω.

1.2.2 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου του 1997 από τους Υπουργούς Εξωτερικών των κρατών μελών και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999. Η Διακυβερνητική Διάσκεψη, που προηγήθηκε της υπογραφής της Συνθήκης, ξεκίνησε με αρκετές φιλοδοξίες για να καλύψει και θεσμικές μεταρρυθμίσεις ενόψει της διεύρυνσης της Ένωσης προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, τη Μάλτα και την Κύπρο, αλλά τελικά δεν επιτεύχθηκε κάτι τέτοιο και μετατέθηκε η διαπραγμάτευση αυτών των θεμάτων για την επόμενη Διακυβερνητική.

Ωστόσο, στη Συνθήκη του Άμστερνταμ συμπεριλήφθησαν ορισμένες πολύ βασικές διατάξεις, όπως η ρήτρα ευελιξίας ή στενότερης συνεργασίας, η οποία επιτρέπει την προώθηση δράσεων και τη θέσπιση κανόνων χωρίς τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών. Σύμφωνα με το άρθρο 44 της Συνθήκης του Άμστερνταμ (Τίτλος VII) για την υιοθέτηση των πράξεων και αποφάσεων που απαιτούνται για την εφαρμογή της «στενότερης συνεργασίας» ισχύουν οι σχετικές θεσμικές διατάξεις της παρούσας Συνθήκης και της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Αυτό σημαίνει ότι η Προεδρία διατηρεί τις αρμοδιότητες της στο νέο δυνητικό σύστημα λήψης αποφάσεων.

Περαιτέρω, στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, η νέα συνθήκη θεσπίζει Υπατο εκπρόσωπο για την ΚΕΠΠΑ (που είναι ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου) και Μονάδα Σχεδιασμού Πολιτικής και Έγκαιρης Προειδοποίησης, ενώ αποδυναμώνεται η αρχή της ομοφωνίας με την υιοθέτηση των αρχών της εποικοδομητικής αποχής και της εθελοντικής συμμετοχής σε στρατιωτικές δράσεις (αποστολές Petersberg), καθώς και την πρόβλεψη πλειοψηφικών αποφάσεων για την έγκριση κοινών θέσεων και

δράσεων.¹⁷ Με τη θέσπιση του Ύπατου Εκπροσώπου για θέματα ΚΕΠΠΑ καθιερώνεται ένα νέο είδος Τρόικας η οποία αποτελείται από το κράτος μέλος που ασκεί την Προεδρία, την Επιτροπή, τον Ύπατο Εκπρόσωπο για την ΚΕΠΠΑ, ενώ μπορεί να ζητηθεί και η συνδρομή του κράτους μέλους που θα ασκήσει την επόμενη Προεδρία.¹⁸ Πιο αναλυτικά το άρθρο 18 του Τίτλου IV προβλέπει στις παραγράφους 2 & 3 ότι: «Η Προεδρία επικουρείται από το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου, οποίος ασκεί τα καθήκοντα του Ύπατου Εκπροσώπου για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας. Η Επιτροπή συμπράττει πλήρως στα καθήκοντα που αναφέρονται στο εν λόγω άρθρο. Η Προεδρία επικουρείται εάν είναι αναγκαίο στα καθήκοντά αυτά από το κράτος που θα ασκήσει την επόμενη Προεδρία».

Στις αρμοδιότητες του Ύπατου Εκπροσώπου είναι να επικουρεί το Συμβούλιο σε θέματα που υπάγονται στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, συμβάλλοντας ιδίως στη διατύπωση, την προπαρασκευή και την εφαρμογή αποφάσεων πολιτικής ενώ παράλληλα διεξάγει πολιτικό διάλογο με τρίτες χώρες, ενεργώντας εξ ονόματος του Συμβουλίου κατ' αίτηση της Προεδρίας, σύμφωνα με το άρθρο 26. Επίσης, η Προεδρία στον τομέα του πολιτικού διαλόγου και στις επαφές της με τα όργανα της Ένωσης και τους διεθνείς οργανισμούς υποστηρίζεται από τη «μονάδα ΚΕΠΠΑ» που δημιουργήθηκε στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου.¹⁹ Η Προεδρία στις σχέσεις της με την Μονάδα Σχεδιασμού Πολιτικής και Έγκαιρης Προειδοποίησης μπορεί να αιτήσει την κατάρτιση τεκμηριωμένων εγγράφων για εναλλακτικές πολιτικές, τα οποία υποβάλλονται με ευθύνη της προεδρίας ως συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικής του Συμβουλίου και τα οποία ενδέχεται να περιέχουν αναλύσεις, συστάσεις και στρατηγικές για την ΚΕΠΠΑ.²⁰

Πολύ σημαντική εξέλιξη στη Συνθήκη του Άμστερνταμ είναι η πρόβλεψη ότι, εντός πέντε ετών από την ημερομηνία έναρξης της εν λόγω συνθήκης, οι ενέργειες και τα μέτρα που αφορούν στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων μεταβιβάζονται από το βάθρο της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων σε εκείνο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Πρόκειται ουσιαστικά για τη λεγόμενη

¹⁷ Βλ. Στεφάνου Κ., «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α΄: Γενικά & Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά το Άμστερνταμ», σελ. 39

¹⁸ Υπενθυμίζεται ότι η Τρόικα όπως προβλεπόταν στο άρθρο 1.5 της Συνθήκης του Μάαστριχτ αποτελείτο από το κράτος που ασκεί την Προεδρία, το κράτος που άσκησε την προηγούμενη Προεδρία και από εκείνο που θα ασκήσει την επόμενη.

¹⁹ Βλ. Χριστοδουλίδης, Θ., «Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Πανεπιστημιακές Σημειώσεις), Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1998, σελ. 200

²⁰ Βλ. ο.π., σελ. 201

κοινοτικοποίηση του κεκτημένου Schengen²¹, που έγινε με Πρωτόκολλο προσαρτημένο στη Συνθήκη Άμστερνταμ. Η Συμφωνία Schengen, που υπογράφηκε το 1985, θεσμοθέτησε κατά μία άποψη για πρώτη φορά μια ενισχυμένη συνεργασία ανάμεσα, αρχικά σε πέντε κράτη μέλη στην οποία προσχώρησαν αργότερα άλλα επτά. Δεδομένου ότι δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη στις σχετικές διατάξεις της Συνθήκης (Πρωτόκολλο για την ενσωμάτωση του κεκτημένου του Schengen στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης), στις περιπτώσεις που ασκεί την Προεδρία κράτος που απέχει, η εν λόγω Προεδρία επικουρείται από το κράτος μέλος που θα ασκήσει την επόμενη Προεδρία. Το ίδιο ισχύει και στα θέματα της ONE, καθώς δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη στο ενιαίο νόμισμα και στις περιπτώσεις συμμετοχής σε στρατιωτικές αποστολές στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ. Αυτό συνέβη στην περίπτωση της Δανίας και της Ελλάδας, καθώς η Δανία όταν ανέλαβε την προεδρία δε συμμετείχε στο ενιαίο νόμισμα, αν και έχει υπογράψει τις συμφωνίες Schengen με Πρωτόκολλο που προσαρτήθηκε στη Συνθήκη Άμστερνταμ δεν μετείχε στην περαιτέρω ανάπτυξη και κοινοτικοποίηση του κεκτημένου Schengen και απείχε από τις στρατιωτικές αποστολές της ΚΕΠΠΑ. Έτσι, η Ελλάδα που ήταν το επόμενο κράτος που θα ασκούσε την Προεδρία στήριζε τη Δανέζικη Προεδρία στα θέματα αυτά.

1.2.3 Η Συνθήκη της Νίκαιας

Με τη Συνθήκη της Νίκαιας επιτεύχθηκε το δύσκολο έργο των θεσμικών μεταρρυθμίσεων (τα κυριότερα σημεία αφορούσαν την αναστάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο), που ήταν απαραίτητες για να μην παραλύσει το ενωσιακό σύστημα ενόψει της διεύρυνσης αν και αρκετά ζητήματα έμειναν εκκρεμή και μετατέθηκαν για την επόμενη Διακυβερνητική. Η Συνθήκη της Νίκαιας υπογράφηκε την 26^η Φεβρουαρίου 2001 από το ομώνυμο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και άρχισε να ισχύει την 1^η Φεβρουαρίου 2004.

Από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Συνθήκης της Νίκαιας είναι η επέκταση του κανόνα της ειδικής πλειοψηφίας (χαρακτηριστικά αναφέρονται οι

²¹ Περισσότερα για το κεκτημένο Schengen και την κοινοτικοποίησή του βλ. Περράκης, Στ., «Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης στην ΕΕ», στο «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α': Ιστορία-Θεσμοί-Δίκαιο)», σελ. 358-401

διορισμοί ορισμένων κοινοτικών αξιωματούχων όπως του Προέδρου και των μελών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Γενικού και του Αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου, των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου της ΟΚΕ και της Επιτροπής Περιφερειών) και η συνακόλουθη κατάργηση του βέτο σε τριάντα από τα πενήντα κεφάλαια και η απλούστευση της διαδικασίας των ενισχυμένων συνεργασιών ώστε να καταστούν λειτουργικές²². Η σχετική διάταξη της Συνθήκης προβλέπει ότι μια ομάδα τουλάχιστον οκτώ κρατών μπορεί να προσχωρήσει σε μια στενότερη συσσωμάτωση, υπό τη βασική προϋπόθεση ότι η συνεργασία αυτή θα είναι ανοικτή σε όλα τα κράτη μέλη, καθώς επίσης και της τήρησης μιας σειράς όρων, που αποτελούν εγγυήσεις για τη διατήρηση της ενωσιακής συνοχής. Ωστόσο, οι νέες διατάξεις δεν θα έχουν εφαρμογή στο πεδίο της άμυνας.

Στα πλαίσια αυτά, ο ρόλος της Προεδρίας είναι πολύ σημαντικός σχετικά με την υποστήριξη που θα προσφέρει για ευόδωση τέτοιων ενεργειών αλλά και τις σχετικές πρωτοβουλίες που θα θελήσει να αναλάβει το εκάστοτε προεδρεύον κράτος για την προσέλκυση συμμετοχής περισσότερων κρατών μελών σε κάθε τέτοιο πιθανό σχήμα. Είναι, λοιπόν, καθοριστική η στάση της για την επιτυχία τέτοιων προσπαθειών αλλά και για τη διατήρηση της συνοχής του ευρωπαϊκού συστήματος.

Συμπερασματικά, με την τροποποίηση των συνθηκών και τη συνακόλουθη ανάπτυξή τους διευρύνεται και ο ρόλος του θεσμού της Προεδρίας. Οι διατάξεις των Συνθηκών για την Προεδρία είναι πιο αναλυτικές στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ και αυτό είναι ίσως ένα τρόπος για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ορατότητας της Ένωσης στο διεθνές περιβάλλον αλλά, παράλληλα, δείχνει την τάση αναβάθμισης του ρόλου της ιδιαίτερα στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής.

Πάντως κατά μία άποψη, προϋπόθεση για την επιτυχή εκπλήρωση της λειτουργίας της προεδρίας είναι ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της και η αμεροληψία της έναντι των υπολοίπων κρατών μελών.²³ Αυτό το στοιχείο είναι ιδιαίτερα σημαντικό στις περιπτώσεις ενεργοποίησης των ενισχυμένων συνεργασιών.

²² Βλ. Χριστοδουλίδης, Θ., «Η Ιστορική Διαδρομή της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης» στο «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία-Θεσμοί-Δίκαιο)», σελ. 111

²³ Βλ. Στεφάνου, Κ., «Θεσμική Συγκρότηση: Όργανα Λήψης Αποφάσεων», στο «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία-Θεσμοί-Δίκαιο)», σελ 232

1.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Όπως προαναφέρθηκε το άρθρο 203 της ΣΕΕ ορίζει ότι η προεδρία ασκείται από τα κράτη μέλη επί ένα εξάμηνο και κατά τη σειρά που έχει θεσπισθεί ομόφωνα από το Συμβούλιο. Η σειρά είναι η ακόλουθη όπως εμφανίζεται στον παρακάτω πίνακα²⁴. Βέβαια λόγω της διεύρυνσης η σειρά μετά το 2008 θα αλλάξει και υπό την προϋπόθεση της κύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης (η οποία υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 2004) θα αλλάξει και το παρόν σύστημα εναλλαγής.

Σειρά εναλλαγή των Προεδριών του Συμβουλίου από το 2001-2008		
Έτος	Ιανουάριος-Ιούνιος	Ιούλιος-Δεκέμβριος
2001	Σουηδία	Βέλγιο
2002	Ισπανία	Δανία
2003	Ελλάδα	Ιταλία
2004	Ιρλανδία	Κάτω Χώρες
2005	Λουξεμβούργο	Ηνωμένο Βασίλειο
2006	Αυστρία	Γερμανία
2007	Φιλανδία	Πορτογαλία
2008	Γαλλία	Σουηδία

Ωστόσο, ο γενικός ρόλος της Προεδρίας, ο οποίος είναι εγγενής των καθηκόντων της, δεν περιγράφεται από τη Συνθήκη. Ο εσωτερικός κανονισμός του Συμβουλίου²⁵ συμπληρώνει και διευκρινίζει το γενικό αυτό πλαίσιο, επισημαίνοντας τα καθήκοντα του προέδρου καθ' όλη τη διαδικασία λήψεως αποφάσεως στα πλαίσια του Συμβουλίου και των προπαρασκευαστικών οργάνων. Το άρθρο 20 του εν λόγω κανονισμού αναθέτει στην Προεδρία κάποια ειδικά καθήκοντα που έχουν να κάνουν

²⁴ Βλ. Hayes-Renshaw Fiona, "The Council of Ministers" στο "The Institutions of the European Union", ed: John Peterson and Michael Shactleton, Oxford University Press 2002, σελ. 51

²⁵ Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004, για την έγκριση του εσωτερικού κανονισμού του Συμβουλίου, ΕΕ L 106 της 15/04/2004 σελ. 22

κυρίως με την όσο το δυνατόν καλύτερη διεξαγωγή των εργασιών του Συμβουλίου. Εντούτοις, η πρακτική αυτή είναι που οδηγεί στον καθορισμό των προεδρικών καθηκόντων.

1.3.1 Γενικές αρχές που διέπουν τη λειτουργία της Προεδρίας

Βασικό στοιχείο του δικαίου της ΕΕ είναι η ενότητα του θεσμικού της πλαισίου και αυτό αντιστοιχεί στο ενιαίο της Προεδρίας, η οποία ασκείται από το κράτος μέλος σε όλους τους τομείς της Ένωσης (κοινοτικός τομέας, ΚΕΠΠΑ και ΔΕΥ) και σε όλα τα επίπεδα, από τις ομάδες εργασίας μέχρι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Παρόλ' αυτά η αρχή του ενιαίου της Προεδρίας παρουσιάζει ορισμένες εξαιρέσεις.

Καταρχάς, στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ η Προεδρία επικουρείται από τον Ύπατο Εκπρόσωπο και ενδεχομένως από το κράτος που θα ασκήσει την επόμενη Προεδρία. Επίσης, στο πλαίσιο των διεθνών διασκέψεων, μπορεί να προβλεφθεί για λόγους συνοχής διττή εξωτερική εκπροσώπηση, από την Προεδρία και την Επιτροπή αν και αυτή η πρακτική έχει περιοριστεί αισθητά τα τελευταία χρόνια.²⁶ Επιπλέον, ορισμένες επιτροπές που προπαρασκευάζουν τις εργασίες του Συμβουλίου έχουν προεδρία διαφορετική από την προεδρία του Συμβουλίου και αυτό συμβαίνει, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, όταν το προεδρεύον κράτος δε μετέχει πλήρως στις συγκεκριμένες δράσεις της Ένωσης²⁷.

Από την άλλη πλευρά, η Προεδρία οφείλει να είναι ουδέτερη και αμερόληπτη. Διαιτητεύει τις συζητήσεις και ως εκ τούτου δεν μπορεί να προωθήσει ούτε τις δικές της προτιμήσεις ούτε και κανενός κράτους μέλους ειδικότερα. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι, πρώτον, να συντονίζεται σωστά με τους εκπροσώπους του κράτους της, ούτως ώστε να εκφράζεται η εθνική θέση χωρίς να ενοχλείται το έργο της Προεδρίας και δεύτερον να λαμβάνει υπόψη όλες τις διατυπωθείσες απόψεις.

Η υποχρέωση ουδετερότητας συνυπάρχει με την πολιτική διάσταση που περιβάλλει τον τρόπο διεκπεραίωσης των υποθέσεων της Ένωσης και η οποία

²⁶ Βλ. Στεφάνου, Κ., «Θεσμική Συγκρότηση: Όργανα Λήψης Αποφάσεων», στο «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία-Θεσμοί-Δίκαιο)», σελ 234

²⁷ Το άρθρο 2 του Εσωτερικού Κανονισμού του Συμβουλίου προβλέπει τον τρόπο που η προεδρία επικουρείται στις περιπτώσεις αυτές.

εκφράζεται κυρίως με τον καθορισμό σειράς προτεραιοτήτων κατά την επιλογή και το χειρισμό φακέλων. Επιπλέον, η Προεδρία κάθε φορά που διαπιστώνει ότι η συζήτηση έχει φθάσει σε αδιέξοδο οφείλει, ως διαιτητεύουσα, να υποβάλει προτάσεις συμβιβαστικής λύσης, ώστε να συμβιβάσει τα διαφορετικά συμφέροντα, στοιχείο που οδηγεί αναπόφευκτα σε πολιτικές επιλογές. Ωστόσο, η ικανότητα μίας προεδρίας να συμβιβάσει και να μετριάσει την ένταση σε δύσκολες στιγμές αντιστοιχεί, συνήθως, με την ικανότητα του εκάστοτε προεδρεύοντος κράτους να χειρίζεται αποτελεσματικά την εσωτερική πολιτική κατάσταση.²⁸

Άλλο ένα χαρακτηριστικό της Προεδρίας είναι ότι χρησιμοποιεί εθνικά μέσα, δηλαδή κινητοποιεί όλο τον εθνικό διοικητικό μηχανισμό της. Αυτός ο σημαντικός επιπλέον φόρτος εργασίας των εθνικών διοικήσεων, από την πρωτεύουσα μέχρι και τη μόνιμη αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες, δεν πρέπει να υποτιμάται ούτε στα μικρά ούτε και στα μεγάλα κράτη. Η επιτυχία μιας προεδρίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προετοιμασία και τον καλό συντονισμό στο πλαίσιο της εθνικής διοίκησης. Βέβαια, δεν πρέπει να παραλείπεται ότι η διοίκηση του κράτους που ασκεί την προεδρία στηρίζεται στη συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, η οποία βοηθά καθοριστικά την προεδρία στην οργάνωση των εργασιών, όπως χρονοδιαγράμματα, καθορισμός ημερομηνιών, ενημέρωση και σύγκλιση συνεδριάσεων.²⁹

Πολύ σημαντικό στοιχείο, που δεν πρέπει να παραλείπεται, είναι ότι η Προεδρία υπόκειται πάντοτε στο Συμβούλιο. Οποιαδήποτε διαδικαστική απόφαση της Προεδρίας μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση από το Συμβούλιο με απλή πλειοψηφία.³⁰ Οποιαδήποτε δήλωση ή επιστολή της Προεδρίας η οποία εκφράζει θέση του Συμβουλίου, ιδίως στις σχέσεις του με τα άλλα θεσμικά όργανα, υπόκειται στη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου.

²⁸ Βλ. Hayes-Renshaw Fiona and Wallace Helen, "The Council of Ministers", Basing-stoke; Macmillan 1997, σελ. 144

²⁹ Βλ. Συμβούλιο της ΕΕ – Γενική Γραμματεία, «Οδηγός του Συμβουλίου – Εγχειρίδιο της προεδρίας», Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 2002, σελ 8

³⁰ Βλ. ο.π., σελ. 6

1.3.2 Τα καθήκοντα και ο μηχανισμός της Προεδρίας

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Προεδρία είναι ο κεντρικός μηχανισμός που αναπτύχθηκε στα πλαίσια του Συμβουλίου για να συντονίσει την ευρωπαϊκή νομοθετική ατζέντα. Συνεπώς οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του Συμβουλίου θέτουν τα κυριότερα καθήκοντα της Προεδρίας που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:³¹

- Κατάρτιση του χρονοδιαγράμματος των συνόδων του Συμβουλίου και κατάθεσή του επτά μήνες πριν την έναρξη του εξαμήνου της προεδρίας στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου
- Σύγκλιση των συνεδριάσεων του Συμβουλίου και κατάρτιση της προσωρινής ημερήσιας διάταξης συμπεριλαμβάνοντας θέματα που κάποια κυβέρνηση ή η Επιτροπή έγειραν για ψηφοφορία
- Πορεδρεύει όλες τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου³², του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, τις συνεδριάσεις της Επιτροπής Μονίμων Αντιπροσώπων και των Ομάδων Εργασίας
- Υποβολή εξαμηνιαίου προγράμματος εργασιών
- Υπογράφει τα πρακτικά όλων των συνεδριάσεων και των αποφάσεων
- Αντιπροσωπεύει το Συμβούλιο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή και στις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης

Η υποβολή του εξαμηνιαίου προγράμματος εργασίας πριν από κάθε προεδρία είναι αρκετά σημαντικό διότι με αυτόν τον τρόπο εντοπίζονται καλύτερα οι στόχοι του Συμβουλίου, μεθοδεύονται οι προπαρασκευαστικές εργασίες, ούτως ώστε να επιτευχθούν ευκολότερα αυτοί οι στόχοι και οργανώνονται οι σχέσεις με τα άλλα όργανα της Ένωσης που καλούνται να συμμετάσχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ουσιαστικά, το πρόγραμμα αυτό έχει ενδεικτικό χαρακτήρα, διότι δεν είναι δυνατόν να αγνοούνται τα απρόοπτα, αλλά θα πρέπει να τροποποιείται μόνο σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας. Ο προγραμματισμός αυτός πρέπει να γίνεται αρκετά

³¹ Βλ. Hix Simon, “The Political System of the European Union”, Macmillan, London 1999, σελ. 63-66

³² Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συνθέσεις του Συμβουλίου έχουν μειωθεί σε 9, γεγονός που διευκολύνει σημαντικά το έργο της Προεδρίας, βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σεβίλλης (21 & 22 Ιουνίου 2002), Παράρτημα II, σημείο 3

νωρίς ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική μετάβαση από τη μια προεδρία στην άλλη.³³

Κάθε νέα προεδρία αρχίζει με τον έγκαιρο διορισμό των προέδρων των διαφόρων ομάδων εργασίας και επιτροπών. Αναλόγως της φύσεως της εκάστοτε ομάδας και επιτροπής, η προεδρία μπορεί να κρίνει αν είναι σκόπιμο να ορισθεί, πλην του προέδρου, αναπληρωτής του ή ενδεχόμενος εθνικός εκπρόσωπος, επιφορτισμένος με την παρουσίαση των θέσεων του κράτους μέλους που ασκεί την προεδρία.³⁴ Οι μελλοντικοί πρόεδροι θα πρέπει να ορίζονται σε χρόνο που να τους επιτρέπει, εάν απαιτείται, να εξοικειωθούν επαρκώς με τις εργασίες των ομάδων και επιτροπών.

Για το συντονισμό της όλης διοργάνωσης των συνεδριάσεων, το προεδρείον κράτος ορίζει επίσης ως υπεύθυνο για την τεχνική διοργάνωση των συνεδριάσεων μέλος της Μόνιμης Αντιπροσωπείας του στην ΕΕ. Ο εν λόγω υπεύθυνος πρέπει να μπορεί να διαπραγματεύεται με τους προέδρους των ομάδων, εν ανάγκη να προβαίνει σε διαιτησία, ενώ απαραίτητο προσόν είναι η άριστη γνώση του συστήματος λήψης αποφάσεων, των διαδικασιών οργάνωσης των συνεδριάσεων και του ρόλου που διαδραματίζουν αντιστοίχως οι υπάλληλοι της πρωτεύουσας, της Μόνιμης Αντιπροσωπείας, της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου και της Κοινής Υπηρεσίας Διερμηνείας και Συνεδριάσεων. Ενεργεί κατ' εντολή και εξ ονόματος του προέδρου της Επιτροπής Μονίμων Αντιπροσώπων.³⁵

Προκειμένου να υπάρχει σωστός συντονισμός ανάμεσα στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου και στην ατζέντα, λαμβάνουν χώρα τακτικές εβδομαδιαίες συναντήσεις της επονομαζόμενης “ομάδας Antici”³⁶ που αποτελείται από αξιωματούχους των Μονίμων Αντιπροσωπειών των κρατών μελών στις Βρυξέλλες. Πριν από την κάθε συνεδρίαση του COREPER II (ασχολείται κυρίως με θέματα υψηλής πολιτικής, όπως οι εξωτερικές σχέσεις, η διεύρυνση, η πολιτική ανάπτυξης) συνεδριάζει η Antici στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου για να συζητήσουν την ατζέντα, κάθε πιθανή νέα πρόταση της Επιτροπής και ενδεχόμενες επιφυλάξεις των κρατών μελών σχετικά με τα θέματα της ατζέντας. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να ενημερωθούν καλύτερα οι Αντιπροσωπείες των κρατών μελών και έτσι όταν τα θέματα φτάσουν σε επίπεδο

³³ Βλ. Γενική Γραμματεία – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Οδηγός του Συμβουλίου – Εγχειρίδιο της προεδρίας», σελ. 13

³⁴ Βλ. ο.π., σελ. 14

³⁵ Βλ. ο.π., σελ. 15

³⁶ Βλ. Edwards Geoffrey, “National sovereignty vs integration? The Council of Ministers” στο “European Union: Power and policy-making”, ed: Richardson Jeremy J., Routledge, London and New York 1996, σελ. 141

COREPER θα είναι καλύτερα προετοιμασμένοι και με νεότερες οδηγίες από τις πρωτεύουσές τους. Η παραπάνω διαδικασία αφήνει επαρκή περιθώρια πρωτοβουλιών στην Προεδρία να αναδείξει το διαιτητικό της ρόλο στο επίπεδο της Antici.

Ανάλογη ομάδα υπάρχει και για το COREPER I, στο οποίο διαβιβάζονται ζητήματα κυρίως τεχνικής φύσεως, η οποία δημιουργήθηκε το 1993 και ονομάζεται “ομάδα Martens”.³⁷

Είναι κατανοητό ότι με την ανάληψη της Προεδρίας επηρεάζονται άμεσα οι δημόσιοι υπάλληλοι του εκάστοτε κράτους. Η μονάδα συντονισμού συστήνεται λογικά από την πρωτεύουσα, η οποία είναι υπεύθυνη για τη διασφάλιση της συνοχής και της συνέχειας της μεγάλης γκάμας θεμάτων που διαπραγματεύονται κατά τη διάρκεια της εξάμηνης θητείας. Η εθνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες γίνεται το κέντρο επιχειρήσεων για όλες τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις Βρυξέλλες. Ο αριθμός των υπαλλήλων τους συνήθως αυξάνεται σημαντικά για την όσο το δυνατόν καλύτερη εκπλήρωση των καθηκόντων που ανατίθενται.

Από την άλλη μεριά, παρατηρείται στενή συνεργασία της Προεδρίας με τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου και είναι απόλυτα λογικό καθώς η τελευταία παρέχει στην Προεδρία τα απαραίτητα εργαλεία για την ομαλή εκπλήρωση των καθημερινών της καθηκόντων. Μάλιστα, η συνεργασία αυτή έχει φτάσει σε σημαντικό βαθμό αλληλεξάρτησης ώστε κάποιες φορές η Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου να υφίσταται κυρίως ως γραμματεία της προεδρίας.³⁸

Υπάρχουν ενδείξεις που συνηγορούν ότι οι πιο επιτυχημένες προεδρίες ήταν εκείνες που είχαν στενή συνεργασία με την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ειδικότερα με τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου. Εντούτοις, τα μεγάλα κράτη μέλη, που έχουν επάρκεια δυναμικού από μόνα τους, συχνά προσπαθούν να ασκήσουν την προεδρία από το εθνικό τους κέντρο (τις πρωτεύουσες) με διαφορετικό βαθμό επιτυχίας για το καθ' ένα από αυτά. Από την άλλη, τα μικρότερα κράτη που δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες βασίζονται κυρίως στη συνεργασία τους με τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα και ιδίως με τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου. Αν και δεν είναι αληθές ότι οι πιο επιτυχημένες προεδρίες είναι εκείνες των μικρών κρατών, ωστόσο, είναι αλήθεια ότι τα μικρότερα κράτη είναι γενικά πιο συντηρητικά

³⁷ Βλ. Συμβούλιο της ΕΕ – Γενική Γραμματεία, «Οδηγός του Συμβουλίου – Εγχειρίδιο της προεδρίας», σελ. 23

³⁸ Βλ. Hayes-Renshaw Fiona and Wallace Helen, “The Council of Ministers”, σελ. 141

καθώς έχουν μικρότερο αριθμό συμφερόντων να υποστηρίξουν απ' ό,τι τα μεγαλύτερα, και συνεπώς ισχυρότερα κίνητρα για να υποστηρίξουν τη εξεύρεση λύσης μέσω συναίνεσης, στοιχείο πολύ ενθαρρυντικό για μία επιτυχημένη προεδρία.³⁹

1.3.3 Σχέσεις της Προεδρίας με τα άλλα θεσμικά όργανα

Κατά τη διάρκεια του εξαμήνου η Προεδρία πρέπει να εκτελεί ορισμένα ειδικά καθήκοντα, προς διευκόλυνση των σχέσεων του Συμβουλίου με τα άλλα θεσμικά όργανα.

Καταρχάς, η Προεδρία απευθύνεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά την έναρξη του εξαμήνου της και του παρουσιάζει το πρόγραμμά της, ενώ στο τέλος του εξαμήνου παρουσιάζει τον απολογισμό της. Παράλληλα, κατά τη διάρκεια του εξαμήνου άσκησης των καθηκόντων της οφείλει να ενημερώνει τις αρμόδιες επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και να απαντά σε ερωτήσεις ενώπιον της Ολομέλειας.⁴⁰ Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 21 ΣΕΕ (ΚΕΠΠΑ) και 39 ΣΕΕ (ΣΔΕΥ) προβλέπεται ότι η Προεδρία ενημερώνει τακτικά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τις εργασίες που διεξάγονται στους τομείς αυτούς. Επίσης, μετά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο πρόεδρος του υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προφορική έκθεση.

Περαιτέρω, ο πρόεδρος του Συμβουλίου καλείται συχνά να συμμετάσχει σε διασκέψεις επί θεμάτων συνδεδεμένων με την οικοδόμηση της Ευρώπης. Στο παρελθόν, ο πρόεδρος έλαβε μέρος σε διασκέψεις, όπως η διάσκεψη των περιφερειών της Κοινότητας, που είχε οργανωθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και στις συνεδριάσεις της συνδιασκέψης των ειδικών για τις κοινοτικές υποθέσεις οργάνων των εθνικών κοινοβουλίων (COSAC), στην οποία συμμετέχει επίσης αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.⁴¹

Έναντι της Επιτροπής η Προεδρία δεν έχει καμία ειδική υποχρέωση πέραν των σχέσεων που εγγράφονται στο πλαίσιο της κανονικής λειτουργίας των θεσμικών

³⁹ Βλ. Hayes-Renshaw Fiona, "The Council of Ministers" στο "The Institutions of the European Union", σελ. 52

⁴⁰ Βλ. Στεφάνου Κ., «Θεσμική Συγκρότηση: Όργανα Λήψης Αποφάσεων», στο «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α': Ιστορία-Θεσμοί-Δίκαιο)», σελ 232

οργάνων. Κατά τη στιγμή εντούτοις του καταρτισμού του προγράμματος του εξαμήνου, είθισται η Προεδρία, δηλαδή ο αρμόδιος υπουργός, να συναντάται με την Επιτροπή (πρόεδρο και αρμόδιους επιτρόπους) για να διαμορφώσουν το πρόγραμμα εργασίας του εξαμήνου. Η Προεδρία μπορεί, μέσω της εξουσίας κατάρτισης της ημερήσιας διάταξης του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, να επισπεύσει ή να επιβραδύνει τη συζήτηση και έγκριση των προτάσεων της Επιτροπής, ανάλογα με τις προτεραιότητές της. Βέβαια, η Προεδρία μπορεί να υποστηρίξει ένα νομοθετικό ζήτημα μόνο εάν το έχει προτείνει η Επιτροπή. Εντούτοις, αν μία πρόταση της Επιτροπής δεν αρέσει στο προεδρεύον κράτος, τότε αυτό μπορεί να αρνηθεί να την εντάξει στην ημερήσια διάταξη.⁴²

Όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το κράτος που ασκεί την Προεδρία προεδρεύει και τις συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του οποίου οι σύνοδοι ετοιμάζονται από το Συμβούλιο «Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων». Η γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ασκείται από το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου. Η συμμετοχή της Γενικής Γραμματείας στην προετοιμασία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ποικίλλει ανάλογα με την προεδρία. Κατά γενικό κανόνα, οφείλει, πριν από τη σύνοδο, να θέσει στη διάθεση της προεδρίας όλα τα απαραίτητα έγγραφα και να συντάξει σχέδιο επιστολής του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προς τους συναδέλφους του σχετικά με τη διεξαγωγή των εργασιών.⁴³

Επιπλέον, η Γενική γραμματεία ετοιμάζει ένα σημείωμα προς χρήση του προέδρου του Ε.Σ., ο δε Γενικός Γραμματέας συμμετέχει την παραμονή της συνεδρίας στο “briefing” του προέδρου του Ε.Σ. Κατά το πέρας των εργασιών του Ε.Σ., η Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου αναλαμβάνει την οριστική διατύπωση και τη διανομή του τελικού κειμένου των «Συμπερασμάτων της Προεδρίας», υπό το φως των συζητήσεων που διεξήγαγε το Ε.Σ. βάσει του προαναφερθέντος σχεδίου κειμένου.

Σε σχέση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, η τελευταία ακροάται από την Προεδρία προκειμένου να της παρουσιάσει το πρόγραμμα εργασίας της. Συμβαίνει ενίοτε να πραγματοποιούνται ακροάσεις υπουργών σε συνόδους

⁴¹ Βλ. Συμβούλιο της ΕΕ – Γενική Γραμματεία, «Οδηγός του Συμβουλίου – Εγχειρίδιο της προεδρίας», σελ. 43

⁴² Βλ. Hix Simon, σελ. 66

ολομέλειας για ορισμένες συζητήσεις επί ειδικών θεμάτων. Από την άλλη πλευρά, δεν έχει επικρατήσει σαφής πρακτική της προεδρίας, ενώπιον της Επιτροπής των Περιφερειών. Η Ελληνική Προεδρία είχε παρευρεθεί στην εναρκτήρια συνεδρίαση του 1994.⁴⁴ Έκτοτε, έχει επικρατήσει να εμφανίζεται η προεδρία σε υπουργικό επίπεδο μία φορά το εξάμηνο.

1.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Κάθε κράτος μέλος κατά την άσκηση των καθηκόντων του ως προεδρεύουσα χώρα επηρεάζεται από μια σειρά παράγοντες που αναπόφευκτα επιδρούν στη λειτουργία της Προεδρίας.⁴⁵ Καταρχάς, το μέγεθος του κράτους που ασκεί την Προεδρία, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, παίζει αρκετά σημαντικό ρόλο. Συνήθως, τα μεγάλα κράτη έχουν και τη δυνατότητα και τη θέληση να αναλάβουν περισσότερες πρωτοβουλίες και να προωθήσουν θέματα που τους αφορούν άμεσα αν και αρκετές φορές αμφισβητείται η προσήλωση τους στο συμφέρον της Ένωσης. Από την άλλη, τα μικρά κράτη δείχνουν μεγαλύτερη αφοσίωση στους ευρωπαϊκούς στόχους και μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την επίλυση διαφορών, αν και οι δυνατότητές τους είναι πιο περιορισμένες.⁴⁶ Βέβαια, ας μην ξεχνάμε ότι υπό Ιρλανδική Προεδρία, δηλαδή ενός μικρού κράτους, ξεπεράστηκαν τα εμπόδια από τις διαφωνίες των μεγάλων κρατών και επιτεύχθηκε συμφωνία και έγκριση της Συνταγματικής Συνθήκης.

Ένα άλλο θέμα που συναρτάται με το μέγεθος του κράτους είναι και η διοικητική του ικανότητα. Η άρτια υλικοτεχνική υποδομή καθώς και οι διοικητικές ικανότητες του αρχηγού της κυβέρνησης, των διοικητικών στελεχών και γενικότερα των ατόμων που βρίσκονται σε θέσεις κλειδιά, παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία της Προεδρίας. Επίσης, σημαντική είναι η έγκαιρη προετοιμασία της

⁴³ Επισημαίνεται ότι το ΕΣ διακρίνεται από το Συμβούλιο κυρίως διότι δεν υπάρχει εσωτερικός κανονισμός και συνεπώς προσωρινή ημερήσια διάταξη κατά την τυπική έννοια του όρου. Θέση προσωρινής ημερήσιας διάταξης επέχει η επιστολή του προέδρου, βλ. ο.π., σελ. 38

⁴⁴ Βλ. ο.π., σελ. 43

⁴⁵ Για τους παράγοντες που επηρεάζουν κάθε Προεδρία, βλ. Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ. (2004), σελ. 31-36

⁴⁶ Σε ομιλία του τον Ιανουάριο του 1991 ο τότε Πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου, κ. Santer, δήλωσε ότι: «τα μικρότερα κράτη δεν έχουν τις ίδιες φιλοδοξίες με τα μεγάλα και το μόνο που θέλουν είναι να υπηρετήσουν την Κοινότητα», βλ. Edwards Geoffrey, σελ. 140

Προεδρίας από το κράτος μέλος που πρόκειται να την ασκήσει, ενώ κάποια θέματα πρέπει να προετοιμασθούν πολλούς μήνες πριν από την έναρξη της Προεδρίας. Σε αυτό το σημείο η συνεργασία του κράτους με τη Γενική γραμματεία του Συμβουλίου μπορεί να αποδειχθεί καθοριστική, όπως και η συνεργασία που θα έχει στη συνέχεια το προεδρεύον κράτος με τα άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ, ιδίως με την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο καθώς έχουν μεγάλο βαθμό εμπλοκής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στη γενικότερη λειτουργία της ΕΕ.

Παράλληλα, η εμπειρία που υπάρχει σε κυβερνητικό και διοικητικό επίπεδο για τις διαδικασίες της ΕΕ είναι εξίσου σημαντική. Η γνώση των διαδικασιών αυτών είναι απαραίτητη ώστε να υπάρχουν οι κατάλληλοι χειρισμοί στις κατάλληλες στιγμές με στόχο τον συγκερασμό των διαφορετικών απόψεων και την αύξηση της αποτελεσματικότητας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Προβλήματα λόγω ελλιπούς γνώσης των ενωσιακών διαδικασιών μπορεί να αντιμετωπίσουν τα δέκα νέα κράτη μέλη αλλά επειδή προβλέπεται ότι θα αναλάβουν την προεδρία του Συμβουλίου μετά το 2008, ο βαθμός δυσκολίας πιθανόν να αμβλυνθεί. Ωστόσο, παλαιότερα υπήρξε περίπτωση όπου η Πορτογαλία εθελοντικά απεμπόλησε το δικαίωμά της να αναλάβει την Προεδρία, στο δεύτερο εξάμηνο του 1986, κρίνοντας ότι δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένη για να αναλάβει αυτό το ρόλο τόσο σύντομα μετά την ένταξή της.

Μία άλλη παράμετρος,, που έχει μόνο υπαινιχθεί μέχρι τώρα, είναι ο ιδεολογικός προσανατολισμός της προεδρεύουσας χώρας και η προσήλωσή της στην ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο βαθμός αφοσίωσης στους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης παίζει σημαντικό ρόλο ως προς τα θέματα που θα προωθηθούν. Κράτη με μεγάλο βαθμό αφοσίωσης και υποστηρικτές ενός ευρωπαϊκού ομοσπονδιακού μορφώματος θα θέσουν διαφορετικές προτεραιότητες και θα πάρουν διαφορετικές πρωτοβουλίες απ' ότι κράτη που επιδιώκουν χαλαρότερη συνεργασία ή είναι προσηλωμένα σε πιο παραδοσιακές συνεργασίες (π.χ. οι λεγόμενοι αντλαντιστές).

Σημαντικός παράγοντας είναι, επίσης, ο χρόνος ανάληψης της Προεδρίας καθώς έχει ιδιαίτερο ρόλο το εξάμηνο άσκησης της Προεδρίας δεδομένου ότι ορισμένες εργασίες, όπως η ψήφιση του Προϋπολογισμού, διεκπεραιώνονται σε τακτό χρονικό πλαίσιο, επιφορτίζοντας την εκάστοτε Προεδρία με το καθήκον να φέρει σε πέρας τις αντίστοιχες διαπραγματεύσεις. Έτσι, ανάλογα με το αν η Προεδρία εκτυλίσσεται στο πρώτο ή στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, προσαρμόζονται και τα

προγράμματα δράσης. Η ένταξη της Ελλάδας, το 1981, επανέφερε σε ζυγό τον αριθμό των κρατών μελών, με αποτέλεσμα να ανακύψει το πρόβλημα τα κράτη μέλη να ασκούν την Προεδρία το ίδιο εξάμηνο κάθε φορά, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν για την αποτελεσματικότητα και τη λειτουργία του θεσμού. Έτσι, κατά τις διαπραγματεύσεις για την ιβηρική διεύρυνση, συμφωνήθηκε να υιοθετηθεί ένα σύστημα δύο εξαετών κύκλων εναλλαγής που θα εξασφάλιζε ότι κάθε κράτος μέλος θα ασκούσε την Προεδρία και στα δύο εξάμηνα.⁴⁷

Εν συνεχεία, από τη χρονική συγκυρία εξαρτάται το εσωτερικό και διεθνές περιβάλλον κατά τη διάρκεια του οποίου εκτυλίσσεται η Προεδρία. Εσωτερικές πολιτικές κρίσεις ή κρίσιμες εκλογικές αναμετρήσεις μπορούν να αδρανοποιήσουν την Προεδρία. Επιπλέον, οι εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον μπορούν να αλλάξουν την ατζέντα απρόσμενα. Οι Hayes-Renshaw και Wallace υποστηρίζουν ότι: «Καμία Προεδρία δεν μπορεί να ελέγξει τη ροή των γεγονότων: μία ξαφνική νομισματική κρίση, μία σοβαρή διεθνής κρίση ή μία αναπάντεχη εσωτερική κρίση. Πολλές προεδρίες μ' ένα πολύ καλά προετοιμασμένο φάκελο, διαπίστωσαν ότι το εξάμηνό τους εξανεμίστηκε σε μία σειρά συνεδριάσεων για απροσδόκητες εξελίξεις».⁴⁸ Πολύ καλό παράδειγμα που επαληθεύει τα παραπάνω είναι η κρίση του Ιράκ στην περίπτωση της τελευταίας Ελληνικής Προεδρίας.

Ένας ακόμη παράγοντας συνδέεται με την κληρονομιά που αφήνουν οι προηγούμενες προεδρίες. Αυτό συνίσταται σε δύο σκέλη. Το πρώτο αναφέρεται στα υποδείγματα που μπορούν να δώσουν για τις επόμενες προεδρίες και το δεύτερο στον όγκο θεμάτων που κληροδοτούν στις προεδρίες που ακολουθούν. Είναι λογικό ότι εάν έχουν μείνει πολλά θέματα χωρίς διευθέτηση το βάρος τους θα πέσει στην προεδρία που έπεται.

Συμπερασματικά, η μελέτη των παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν το έργο της εκάστοτε προεδρίας πιθανόν να αποβεί χρήσιμη και διδακτική. Ωστόσο, είναι κατανοητό ότι υπάρχουν πολλοί παράγοντες που δεν είναι μετρήσιμοι ή ελεγχόμενοι. Όπως παρατηρεί και ο Guy de Bassomperie «μία προεδρία όσο ικανή και αν είναι στην καλύτερη περίπτωση μπορεί να επηρεάσει μόνο το 5-10% των θεμάτων που τίθενται».⁴⁹

⁴⁷ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ 33, υποσημείωση 33

⁴⁸ Βλ. Hayes-Renshaw Fiona and Wallace Helen (1997), σελ. 146

⁴⁹ Βλ. Tallberg Jonas, “The agenda-shaping powers of the EU Council Presidency”, Journal of European Public Policy, 10:1 February 2003, σελ.3

2. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

2.1 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Κατόπιν σκληρών διαπραγματεύσεων και υπό τον συνεχή φόβο ότι αυτές ίσως καταλήξουν πάλι σε αδιέξοδο, όπως είχε συμβεί και στις προηγούμενες συναντήσεις κορυφής που ακολούθησαν μετά την επίσημη παρουσίαση του σχεδίου του ευρωπαϊκού Συντάγματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης/ Χαλκιδικής (19-20 Ιουνίου 2003) επιτεύχθηκε η έγκριση της «Συνθήκης για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης»⁵⁰ στις 19 Ιουνίου 2004, στις Βρυξέλλες υπό Ιρλανδική Προεδρία. Η υπογραφή της συνταγματικής συνθήκης έγινε στις 29 Οκτωβρίου 2004, στη Ρώμη και απομένει η επικύρωσή της από τα 25 κράτη-μέλη, αρκετά εκ των οποίων έχουν δηλώσει ότι θα θέσουν την συνθήκη σε δημοψήφισμα, η έκβαση του οποίου θα κρίνει την επικύρωσή της.

Υπάρχει μία πληθώρα θεμάτων που μπορούν να σχολιαστούν για τη νέα Συνθήκη αλλά το κύριο ενδιαφέρον εστιάζεται στις αλλαγές που προβλέπονται για τα θεσμικά όργανα. Δεν είναι, εξάλλου, τυχαίο ότι οι κυριότερες διαφωνίες των κρατών αφορούσαν τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις και ο τελικός συμβιβασμός που επιτεύχθηκε προβλέπει ότι οι αποφάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που θα λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία πρέπει να έχουν την υποστήριξη τουλάχιστον του 55% των κρατών-μελών της ΕΕ και του 65% του συνολικού πληθυσμού. Αναφορικά με το εύρος του «κολλεγίου των Επιτρόπων» η Ιρλανδική Προεδρία πρότεινε και έγινε αποδεκτό να διατηρηθεί η αρχή της εκπροσώπησης όλων των κρατών μελών με έναν Επίτροπο έως το 2014, ενώ από τότε και μετά το «κολλέγιο» θα ανανεωθεί μ' ένα σύστημα όπου εκ περιτροπής θα εκπροσωπούνται τα 2/3 των κρατών-μελών, εκτός κι αν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει διαφορετικά. Επίσης, πολύ σημαντικές καινοτομίες που εισάγει η νέα συνθήκη είναι η κατάργηση των τριών πυλώνων της ΕΕ, η ρητή

⁵⁰ Σχετικά με το κείμενο της Συνθήκης για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλ. Στεφάνου, Κ. Α. – Λυμούρης, Ν. Π., «Ευρωπαϊκοί Θεσμοί: ΙΙ. Το Σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004 και Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EL C 310, 16/12/2004

απόδοση ενιαίας νομικής προσωπικότητας στην Ένωση και η ένταξη στη Συνθήκη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ως δεύτερο μέρος της Συνταγματικής Συνθήκης).⁵¹

Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις που εισάγει η νέα Συνθήκη αφορούν φυσικά και το θεσμό της Προεδρίας του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, μολονότι στη 14^η Ολομέλεια της «Συντακτικής Συνέλευσης για το Μέλλον της Ευρώπης» (20-21 Ιανουαρίου 2003) πολλοί ήταν εκείνοι που υποστήριξαν τη διατήρηση της υπάρχουσας εξαμηνιαίας εναλλαγής των κρατών στην Προεδρία, αλλά τελικά επικράτησαν οι υπέρμαχοι της αλλαγής του συστήματος ισχυριζόμενοι ότι στην Ευρώπη των 25 το σύστημα αυτό δεν θα είναι λειτουργικό.⁵² Η νέα, λοιπόν, Συνθήκη προβλέπει μόνιμο Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Συγκεκριμένα, το άρθρο 21 αναφέρει: «Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία για θητεία δύομισι ετών, άπαξ ανανεώσιμη. Σε περίπτωση σοβαρού κωλύματος ή παραπτώματος, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μπορεί να τερματίσει τη θητεία του Προέδρου του με την ίδια διαδικασία.

Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου:

- προεδρεύει και διευθύνει τις εργασίες του,
- εξασφαλίζει την προετοιμασία και τη συνέχεια τους σε συνεργασία με τον Πρόεδρο της Επιτροπής, και με βάση τις εργασίες του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων,
- εργάζεται για τη διευκόλυνση της συνοχής και της συναίνεσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου,
- παρουσιάζει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έκθεση μετά από καθεμία από τις συνόδους του.

Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ασκεί υπό την ιδιότητα του και στο επίπεδό του την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης σε τομείς που άπτονται της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Υπουργού Εξωτερικών της Ένωσης. Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δεν μπορεί να ασκεί εθνικό αξίωμα.»

⁵¹ Σύμφωνα με την άποψη του Καθηγητή κ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, η νέα Συνθήκη για τη Θέσπιση Συντάγματος της ΕΕ συνιστά ουσιαστική συμβολή προς την κατεύθυνση της ομοσπονδιακής συγκρότησης της διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης, έστω και αν ο όρος «ομοσπονδία» δεν περιέχεται στο τελικό κείμενο ενώ εμπεριεχόταν σε προσχέδια, βλ. Ιωακειμίδης Π. Κ., «Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και η Ομοσπονδία», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 50, 3^ο τρίμηνο 2003, σελ. 24-25

⁵² Βλ. Παπαδοπούλου, Λ., «Διπλή Προεδρία για την Ευρώπη των 25;», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 47, 4^ο τρίμηνο 2002, σελ. 3

Στη συνέχεια, το άρθρο 23, παρ. 3 προβλέπει: «η Προεδρία των συνθέσεων του Συμβουλίου των Υπουργών, πλην της σύνθεσης των Εξωτερικών Υποθέσεων⁵³, ασκείται από αντιπροσώπους των κρατών μελών εντός του Συμβουλίου των Υπουργών, βάσει συστήματος ισότιμης εναλλαγής, για διάρκεια ενός έτους τουλάχιστον. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεσπίζει ευρωπαϊκή απόφαση με την οποία καθορίζονται οι κανόνες της εναλλαγής αυτής, λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτικές και γεωγραφικές ισορροπίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την πολυμορφία των κρατών μελών.»

Επομένως, οι νέες διατάξεις διακρίνουν καθαρά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο από το Συμβούλιο Υπουργών καθώς καθορίζουν διαφορετική Προεδρία για τα δύο αυτά όργανα και επίσης διακρίνουν καλύτερα και τις αρμοδιότητές τους, κάτι που ήταν αναγκαίο διότι υπήρχε σύγχυση αρμοδιοτήτων, όπως στις περιπτώσεις που το Συμβούλιο Υπουργών συνεδρίαζε σε επίπεδο Αρχηγών κρατών ή Κυβερνήσεων για να αποφανθεί περί ορισμένων θεμάτων (π.χ. για να ορίσει Πρόεδρο της Επιτροπής, άρθρο 214, παρ. 2 ΣυνθΕΕ). Αξίζει να επισημανθεί, επίσης, ότι στη σύνθεση του ΕΣ ανήκει και ο Πρόεδρος της Επιτροπής ενώ ο Υπουργός Εξωτερικών συμμετέχει στις εργασίες του (άρθρο 20, παρ. 2).

Είναι φανερό ότι ο θεσμός της Προεδρίας μπαίνει σε μία εντελώς διαφορετική βάση. Παρατηρείται για πρώτη φορά η συνύπαρξη Προέδρου ενός διακυβερνητικού οργάνου και ενός υπερεθνικού. Σε συνδυασμό με τον διορισμό Προέδρου του ΕΣ φαίνεται η προσπάθεια να αποδοθούν υπερεθνικά χαρακτηριστικά σε αυτό τον διακυβερνητικό θεσμό. Επιπλέον, η πρόβλεψη ότι ο Πρόεδρος του ΕΣ ασκεί την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης στους τομείς της ΚΕΠΠΑ, δημιουργεί σύγχυση αρμοδιοτήτων με τον Υπουργό Εξωτερικών της ΕΕ. Από την άλλη, στο ΕΣ θα υπάρχουν μέλη της ίδιας εθνικότητας καθώς ο Πρόεδρος του δεν εκπροσωπεί τυπικά την χώρα από την οποία προέρχεται, κάτι που δεν συμβαίνει στην περίπτωση της Επιτροπής, καθώς η χώρα από την οποία προέρχεται ο Πρόεδρος της Επιτροπής δεν μπορεί να στείλει άλλον εκπρόσωπο. Συνεπώς, η χώρα από την οποία προέρχεται ο Πρόεδρος του ΕΣ βρίσκεται εκ των πραγμάτων σε πλεονεκτική θέση αν και προβλέπεται ότι ο Πρόεδρος δεν μπορεί να ασκεί εθνικό αξίωμα.

Εντούτοις, διατηρείται η εναλλαγή στην Προεδρία του Συμβουλίου Υπουργών αλλά επιμηκύνεται ο χρόνος σ' ένα έτος. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι αυτό που θα

⁵³ Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, παρ. 2, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων προεδρεύεται από τον

καθορίσει τους κανόνες εναλλαγής λαμβάνοντας υπόψη σημαντικούς παράγοντες, όπως τις γεωγραφικές ισορροπίες και την πολυμορφία των κρατών μελών. Στις «Δηλώσεις σχετικά με τις διατάξεις του Συντάγματος», που έχουν προσαρτηθεί στο κείμενο της Συνταγματικής Συνθήκης, υπάρχει «Σχέδιο Ευρωπαϊκής Απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με την άσκηση της Προεδρίας του Συμβουλίου», το οποίο προβλέπει προκαθορισμένες ομάδες τριών κρατών μελών για διάστημα 18 μηνών. Επίσης, προβλέπεται ότι ένα μέλος της ομάδας ασκεί εκ περιτροπής την προεδρία σε όλες τις συνθέσεις του Συμβουλίου, ενώ τα άλλα μέλη επικουρούν το έργο του. Τέλος, γίνεται λόγος για εξασφάλιση της συνοχής και της συνέχειας των εργασιών των διαφόρων συνθέσεων του Συμβουλίου στο πλαίσιο πολυετούς προγραμματισμού.⁵⁴

Πάντως, το έργο της Προεδρίας διευκολύνεται εφόσον θα υπάρξει ξεχωριστός Πρόεδρος στο ΕΣ, ενώ το Συμβούλιο Υπουργών θα προεδρεύεται από τον Αντιπρόεδρο της Επιτροπής που θα υπέχει και τη θέση Υπουργού εξωτερικών της Ένωσης. Επομένως, παρατηρείται κι άλλη μία εμπλοκή της Επιτροπής στον πλέον παραδοσιακό διακυβερνητικό θεσμό, το Συμβούλιο των Υπουργών και παράλληλα μετάθεση αρμοδιοτήτων από το Συμβούλιο στην Επιτροπή, καθώς το ρόλο του Υπουργού Εξωτερικών της ΕΕ τον είχε ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου (δηλ. ο Ύπατος Εκπρόσωπος για θέματα ΚΕΠΠΑ).

2.2 ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Αυτό που πέτυχε, αναμφισβήτητα, η «Συνταγματική Συνθήκη» είναι να αναβαθμίσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δίνοντας του τυπική συνταγματική υπόσταση που βγαίνει από τη σκιά του Συμβουλίου Υπουργών. Ο Πρόεδρος του ΕΣ ασκεί καθήκοντα για δύομισι χρόνια ενώ το ίδιο το ΕΣ αναβαθμίζεται στο υπάρχον σύστημα λήψης αποφάσεων. Η νέα Συνθήκη αν και στην καλύτερη περίπτωση θα ισχύσει από το 2007 (ενώ οι διατάξεις του σχετικά με τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις από το Νοέμβριο του 2009), ωστόσο, ανατρέπει τον υπάρχον συμβιβασμό που επιτεύχθη στη Νίκαια και θέτει σε νέα βάση το θεσμικό σύστημα της Ένωσης, καθώς

Υπουργό Εξωτερικών της Ένωσης (που είναι ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής, άρθρο 25, παρ. 3).

⁵⁴ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EL C 310, 16/12/2004, σελ. 420-421

εγκαθιδρύει μία δικέφαλη προεδρία. Το σχήμα αυτό, που ήταν πρόταση του γαλλογερμανικού άξονα, συνίσταται από τον Πρόεδρο της Επιτροπής που έχει την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και από τον Πρόεδρο του ΕΣ που ορίζεται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων, το οποίο ενισχύει την διπλή νομιμοποίηση (πληθυσμού και κρατών), αρχή πάνω στην οποία βασίζεται η Ένωση⁵⁵, όπως και όλες οι ομοσπονδιακές ενώσεις.

Πριν την εκπόνηση του σχεδίου της «Συνταγματικής Συνθήκης» το σύστημα της εναλλασσόμενης προεδρίας είχε επικριθεί ότι είναι αναποτελεσματικό⁵⁶, διότι ο χρόνος άσκησης της προεδρίας είναι πολύ σύντομος για να τεθούν μακροπρόθεσμοι στόχοι και μερικά κράτη, ιδίως τα μικρότερα, δεν έχουν τις ικανότητες για να ασκήσουν μία αποτελεσματική προεδρία, μία θέση που μπορεί να επαληθευτεί με την είσοδο νέων μελών που δεν έχουν την κοινοτική εμπειρία των προηγούμενων και έχουν μικρότερης διάρκειας δημοκρατική παράδοση. Επίσης, η εναλλαγή μεταξύ κρατών με διαφορετικές προτεραιότητες δεν εξασφαλίζει τη συνέχεια και τη συνοχή του έργου της προεδρίας.

Φυσικά υπάρχει αντίλογος στα παραπάνω επιχειρήματα, που υποστηρίζει ότι το υπάρχον σύστημα εναλλαγής επιτρέπει τη μάθηση διάφορων πολιτικών προτύπων και το συνδυασμό τους για να καταλήξουμε στην καλύτερη διαδικασία παραγωγής πολιτικών.⁵⁷ Εξάλλου, η εξασφάλιση του δικαιώματος όλων των κρατών μελών να αναλαμβάνουν την Προεδρία επαληθεύει τη βάση του συστήματος λήψης αποφάσεων στην ΕΕ που είναι η συναίνεση.

Εντούτοις, η ανάληψη της προεδρίας από όλα τα κράτη μέλη είχε νόημα όταν αυτό γινόταν σε σύντομο χρονικό διάστημα. Με την διεύρυνση της Ένωσης και σε συνδυασμό με τις διατάξεις της «Συνταγματικής Συνθήκης» τα κράτη θα αναλαμβάνουν την προεδρία του Συμβουλίου κάθε 25 χρόνια. Φυσικά κάτι τέτοιο δεν θα έχει κανένα νόημα γι' αυτό και πιθανότατα θα έχουμε μία ομαδική άσκηση της προεδρίας. Η λύση αυτή φαντάζει ως η καλύτερη διότι, καταρχάς, θα μειώσει το χρόνο ανάληψης για κάθε κράτος, θα καταστήσει πιο εφικτή την ανταλλαγή εμπειριών ανάμεσα στα κράτη μέλη. Βεβαίως όλα αυτά προϋποθέτουν ειλικρινή

⁵⁵ Βλ. Sidjanski Dusan, "At the heart of the European Constitution: A two headed presidency & bicameral legislative power", Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 50, 3^ο τρίμηνο 2003, σελ. 17

⁵⁶ Βλ. Coussens Wouter – Crum Ben, "Towards Effective and Accountable Leadership of the Union: Options and Guidelines for Reform", European Policy Institute Network, Working Paper No. 3 / January 2003, σελ. ii

⁵⁷ Βλ. Kollman Ken, "The Rotating Presidency of the European Council as a search for Good Policies", σελ. 53

συνεργασία μεταξύ των χωρών της ΕΕ αλλά και με τα όργανα της Ένωσης (Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και Συμβούλιο των Υπουργών).

Επικρίσεις υπάρχουν ακόμα και όσον αφορά την διπλή Προεδρία (Ε.Σ., Επιτροπής) και εστιάζονται κυρίως στο διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο Προέδρων, το φόβο δημιουργίας μιας νέας ευρωπαϊκής γραφειοκρατίας που να συνεπικουρεί τον Πρόεδρο του Ε.Σ. στα καθήκοντά του, την εκτίμηση ότι ο Πρόεδρος αυτός δεν θα έχει με τι να γεμίσει το πλήρους απασχόλησης ωράριό του. Από την άλλη, όμως, ενισχύει τις ομοσπονδιακές προοπτικές και παράλληλα καθυστεράει τις εθνικές ευαισθησίες συνεχίζοντας έτσι τη γνωστή ευρωπαϊκή παράδοση των συμβιβασμών, που χαρακτηρίζει την ενοποιητική διαδικασία. Απαντάει στην οριζόντια διάχυση και τον επιμερισμό της κυριαρχίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών και επιβεβαιώνει τη δημιουργία ενός πολιτικού συστήματος με πολλαπλές πηγές νομιμοποίησης και πολλαπλά στρώματα διακυβέρνησης. Περιφρουρεί την ισορροπία του θεσμικού τριγώνου (Επιτροπή - Κοινοβούλιο - Συμβούλιο) και αφήνει ανοικτή την προοπτική ενδυνάμωσης του ενός ή του άλλου πόλου εξουσίας (του ενός ή του άλλου Προέδρου), ανάλογα με τη δυναμική της ιστορίας, εξασφαλίζοντας θεσμική ευελιξία και προσαρμοστικότητα.⁵⁸

Εξάλλου, η «διπλή Προεδρία» είναι σημαντική αν η ΕΕ επιθυμεί να εφαρμόσει μία κοινή εξωτερική πολιτική άμυνας και ασφάλειας η οποία δεν θα μπορεί να υπάρξει χωρίς τη δέσμευση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Προεδρίας. Αυτό είναι αποδεκτό υπό την προϋπόθεση ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα παίρνει τις σημαντικές αποφάσεις ύστερα από πρόταση της Επιτροπής.⁵⁹ Αυτήν την προϋπόθεση προσπαθεί να εξασφαλίσει η νέα συνθήκη με την πρόβλεψη ότι ο Πρόεδρος της Επιτροπής είναι μέλος του ΕΣ και ότι στις εργασίες του συμμετέχει και ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής, που είναι ο Υπουργός Εξωτερικών της Ένωσης.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί και μία άλλη διάσταση του θέματος που στηρίζεται στην άποψη ότι εφόσον το ευρωπαϊκό σύστημα οδεύει προς την ομοσπονδία ο ρόλος της προεδρίας θα πρέπει να μειώνεται σταδιακά υπέρ της Επιτροπής και άρα δεν θα πρέπει να έχει σημασία ποια χώρα ασκεί την προεδρία.⁶⁰ Το σκεπτικό αυτό, όπως φαίνεται υιοθετεί η νέα Συνθήκη.

⁵⁸ Βλ. Παπαδοπούλου, Λ., «Διπλή Προεδρία για την Ευρώπη των 25;», σελ. 3

⁵⁹ Βλ. Sidjanski Dusan, σελ. 23

⁶⁰ Βλ. Κρανιδιώτης, Γ., «Η Περίπτωση της Ελλάδας», στο «Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1997: Θέση και Ρόλος των Μεσαίων και Μικρών Πληθυσμιακά

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ (Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ 2003)

3. ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

3.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ως γνωστόν, η Ελλάδα προσχώρησε στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ως πλήρες μέλος το 1981. Από το 1961 όμως, είχε συνάψει συμφωνία σύνδεσης με την ΕΚ. Η αίτηση για την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στις Κοινότητες υποβλήθηκε το 1975 ως μια προσπάθεια για την εδραίωση του δημοκρατικού καθεστώτος της χώρας, η οποία μόλις είχε βγει από επταετή δικτατορία και μία μεγάλη εθνική τραγωδία. Η εκτίμηση ήταν ότι η Κοινότητα, ως θεσμός δημοκρατικά οργανωμένων κρατών-μελών, θα είχε ευεργετική επίπτωση στη διαδικασία πολιτικής σταθεροποίησης και εδραίωσης των δημοκρατικών θεσμών.⁶¹ Επιπλέον, η Ελλάδα με την ένταξή της επιδίωξε να ενισχύσει τη θέση της στο διεθνή πολιτικό και οικονομικό σύστημα και να αποκτήσει τις προϋποθέσεις για τον εκσυγχρονισμό του οικονομικού και κοινωνικού συστήματός της.

Κατά την πρώτη περίοδο της ένταξης της Ελλάδας στις Κοινότητες, η χώρα χαρακτηρίστηκε ως ο φτωχός συγγενής και σε ορισμένες περιπτώσεις το «μαύρο πρόβατο», επειδή δεν μπορούσε να προσαρμοσθεί επιτυχώς σε όλους τους τομείς με τα ευρωπαϊκά πρότυπα ενώ σε πολλά διεθνή θέματα δεν είχε συνταχθεί πλήρως με τις κατευθύνσεις της ΕΠΣ.⁶² Εντούτοις, η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίζεται από μία στροφή της ελληνικής πολιτικής προς τα ευρωπαϊκά ενδιαφέροντα που

Κρατών-Μελών», (Πρακτικά Διεθνούς Συνάντησης, Αθήνα, 6-7 Οκτωβρίου 1995), ΕΚΕΜ, επιμ: Περράκης Στ., εκδ. «Νέα Σύνορα» - Λιβάνη, Αθήνα 1996, σελ. 274

⁶¹ Βλ. Ιωακειμίδης, Π. Κ., «Ευρωπαϊκή Ένωση & Ελληνικό Κράτος: Οι επιπτώσεις από τη συμμετοχή στην ενοποιητική διαδικασία», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1998, σελ. 46

⁶² Βλ. Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G., “Introduction” στο “Greece in the European Union” Dimitrakopoulos D. G. – Passas A. G. (ed), Routledge – Taylor and Francis Group, London and New York 2004, σελ. 3

αποτυπώνονται τόσο στις επιτυχείς προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης για τη συμμετοχή της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την υιοθέτηση του ευρώ⁶³, όσο και στην αναβάθμιση των σχέσεων της με την Τουρκία και την αποδοχή της υποψηφιότητας της τελευταίας για ένταξη στην ΕΕ.

Είναι αλήθεια πως η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΕ αντιμετώπισε πολλά προβλήματα ίσως επειδή δεν υπήρχαν οι κατάλληλες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές δομές. Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος αλλά ταυτόχρονα παρατηρείται διατήρηση του «πελατειακού» φαινομένου, αποστροφή από την αξιοκρατία και όξυνση των οικονομικών προβλημάτων με την παράλληλη εμφάνιση των προβληματικών (κυρίως κρατικών) επιχειρήσεων. Η πίεση από τις Βρυξέλλες για οικονομική μεταρρύθμιση και προστασία του ανταγωνισμού ήταν αναπόφευκτη.

Μέσα σε αυτό το κλίμα δεν υπήρχαν οι βάσεις για μια αποτελεσματική διαδικασία όσμωσης των ελληνικών δομών με τις ευρωπαϊκές και μία ειλικρινή συνεργασία μεταξύ της ελληνικής γραφειοκρατίας και των ευρωπαϊκών θεσμών, γεγονός που καταδεικνύεται από την μάλλον κακή ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου στο εθνικό (ιδίως στην ενσωμάτωση των οδηγιών) και από την πληθώρα καταδικαστικών αποφάσεων από το ΔΕΚ. Υπήρχε, και πιθανότατα εξακολουθεί να υπάρχει, μία λανθασμένη λογική για την επίδραση της κοινοτικής πολιτικής στο εσωτερικό της χώρας, που εδράζεται στο σκεπτικό της δικαιολόγησης λήψης αντιδημοφιλών μέτρων πολιτικής με αντάλλαγμα την απορρόφηση πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία, θέμα που βρίσκεται πολύ υψηλά στην ελληνική ατζέντα.⁶⁴

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τη στάση της Ελλάδας στις Συνόδους Κορυφής και στις διαπραγματεύσεις των Διακυβερνητικών Διασκέψεων χαρακτηρίζεται από μία σταθερότητα και συνέχεια των στόχων της, που συνοψίζονται ως εξής⁶⁵:

⁶³ Για την επιτυχία του σκοπού αυτού υιοθετήθηκε ένα πρόγραμμα μακροοικονομική εξυγίανσης από την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και συνεχίστηκε από τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ. Το πρόγραμμα αυτό εκτός του ότι πέτυχε τον στόχο του εφοδίασε την ελληνική διοίκηση με την εμπειρία μίας πολιτικής με ξεκάθαρους και προσεγμένους στόχους, βλ. Pagoulatos, G., "Greece, The European Union and the 2003 Presidency", Groupement d' Etudes et des Recherches – Notre Europe (www.notre-europe.asso.fr), No 21, December 2002, σελ. 7

⁶⁴ Βλ. Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G. (ed), "Greece in the European Union", σελ. 7

⁶⁵ Βλ. Κρανιδιώτης, Γ., «Η Περίπτωση της Ελλάδας», στο «Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1997: Θέση και Ρόλος των Μεσαίων και Μικρών Πληθυσμιακά Κρατών-Μελών», σελ. 273-274

- Ενίσχυση των υπερεθνικών στοιχείων και της πορείας για περαιτέρω ενίσχυση της ενοποιητικής διαδικασίας με στόχο την ομοσπονδία.
- Στα πλαίσια αυτά ενίσχυση των αρμοδιοτήτων Επιτροπής και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με παράλληλη αύξηση των αρμοδιοτήτων του τελευταίου σε θέματα ΚΕΠΠΑ και ΣΔΕΥ.
- Στα πλαίσια του Συμβουλίου, επέκταση της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία αλλά διατήρηση του κανόνα της ομοφωνίας σε ζητήματα όπως η διεύρυνση, η αναθεώρηση των Συνθηκών κ.α.
- Διατήρηση του κανόνα ότι κάθε χώρα πρέπει να εκπροσωπείται με τουλάχιστον έναν Επίτροπο και διατήρηση του συστήματος της εναλλασσόμενης προεδρίας στο Συμβούλιο Υπουργών.

Η νέα Συνθήκη για τη Θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης επαληθεύει τους περισσότερους στόχους της ελληνικής πλευράς, που αδιαμφισβήτητα ανήκουν στο στρατόπεδο εκείνων που επιδιώκουν την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η πλήρης ένταξη της Ελλάδας στις Κοινότητες το 1981 είχε κυρίως διάσταση εκσυγχρονιστική, τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Αρκετοί, μάλιστα, επισημαίνουν την σημασία της ένταξης της Ελλάδας στην Ένωση για τη σταθερότητα του δημοκρατικού πολιτεύματος της χώρας, τη βελτίωση των εξωτερικών της σχέσεων (ιδιαίτερα με την Τουρκία και τους βόρειους γείτονές της) και τη συμβολή της στην οικονομική ανάπτυξη από την άντληση πόρων από τα κοινοτικά ταμεία.⁶⁶ Σε μεγάλο βαθμό έχει επιτευχθεί αξιόλογη πρόοδος σε αυτούς τους τομείς αλλά φαίνεται ότι η ΕΕ εξακολουθεί να υποβαθμίζεται σ' ένα χώρο διαπραγμάτευσης για τη μεγιστοποίηση των συμφερόντων του ελληνικού κράτους.

⁶⁶ Βλ. Pagoulatos, G., "Greece, The European Union and The 2003 Presidency" (2002), σελ. 11-22

3.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Την έναρξη ισχύος της συνθήκης προσχώρησης της Ελλάδας στις Ε.Κ. ακολούθησε η έναρξη ισχύος του νόμου 1104/80⁶⁷ ο οποίος θέσπισε το νέο οργανωτικό πλαίσιο συντονισμού της ελληνικής διοίκησης για τη διαμόρφωση της κοινοτικής πολιτικής. Με το νόμο αυτό καθιερώθηκε η διάκριση μεταξύ των λειτουργιών της εκπροσώπησης και παρουσίασης των ελληνικών θέσεων στα διάφορα κοινοτικά όργανα και του συντονισμού της ευρωπαϊκής πολιτικής. Η εκπροσώπηση, ως η κατεξοχήν διπλωματική λειτουργία, ανατέθηκε στο Υπουργείο Εξωτερικών, ενώ η επιτέλεση του έργου του συντονισμού με την ευρωπαϊκή πολιτική διαμοιράστηκε με ένα ασαφή τρόπο μεταξύ των δύο κύριων φορέων της ελληνικής ευρωπαϊκής πολιτικής, του ΥΠΕΞ και του Υπουργείου Συντονισμού⁶⁸ (νυν Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών).

Η απόδοση ηγετικού ρόλου για την κοινοτική πολιτική αμφιταλαντεύτηκε στα δύο παραπάνω υπουργεία. Ενώ το Υπουργείο Συντονισμού άρχισε τις διαπραγματεύσεις το 1976, το κέντρο βάρους μεταφέρθηκε αργότερα προς το ΥΠΕΞ λόγω των πολιτικών διαστάσεων του θέματος που απαιτούσαν τον αυξημένο ρόλο του ΥΠΕΞ στα ευρωπαϊκά θέματα. Επιπλέον, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στην Ε.Κ., ενώ αρχικά άνηκε στο Υπουργείο Συντονισμού μεταφέρθηκε στο ΥΠΕΞ, στο οποίο ανατάθηκε επιπλέον το μονοπώλιο της επικοινωνίας μεταξύ αυτής και της ελληνικής διοίκησης.⁶⁹

Ο ρόλος του ΥΠΕΞ σε θέματα Ε.Ε. εξασφαλίζεται πλέον από τη Γενική Διεύθυνση Υποθέσεων Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία περιλαμβάνει τέσσερις επιμέρους Διευθύνσεις (Ευρωπαϊκών Εξωτερικών Σχέσεων, Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Οικονομικής και Νομισματικής Πολιτικής, Εσωτερικής Αγοράς, Γεωργίας και άλλων πολιτικών, Εσωτερικών Υποθέσεων και Schengen) και ένα Γραφείο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Επίσης, υπάρχει στην Ειδική Νομική Υπηρεσία του ΥΠΕΞ ένα τμήμα Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου (ΕΝΥΕΚ) που είναι αρμόδιο για

⁶⁶ Νόμος 1104 «Περί εκπροσώπησης της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, ιδρύσεως Διπλωματικών και Προξενικών Αρχών και ρυθμίσεως άλλων συναφών οργανωτικών θεμάτων», ΦΕΚ Α' 298/80

⁶⁸ Βλ. Μακρυδημήτρης, Α. – Πασσάς, Α., «Η Ελληνική Διοίκηση και ο Συντονισμός της Ευρωπαϊκής Πολιτικής», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ.42-43

⁶⁹ Βλ. Σπανού, Κ., «Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ. 93

τη νομική ενσωμάτωση των οδηγιών και τις παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου ενώ παράλληλα τα θέματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ υπάγονται στην αρμοδιότητα ξεχωριστής Διεύθυνσης στο πλαίσιο της Α΄ Γενικής Διεύθυνσης (με αρμοδιότητες στις διμερείς σχέσεις). Αυτό σημαίνει ότι διατηρείται η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ “high” και “low politics” τουλάχιστον σε οργανωτικό-διοικητικό επίπεδο, όπως συμβαίνει στις περισσότερες χώρες μέλη, αν και με τα σύγχρονα δεδομένα η διάκριση αυτή είναι ιδιαίτερα δυσχερής.⁷⁰

Στην εποπτεία του ΥΠΕΞ, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχει η Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στις Βρυξέλλες⁷¹, η οποία διευθύνεται από υπάλληλο πρεσβευτικού βαθμού του ΥΠΕΞ. Σε αυτήν απασχολούνται περισσότεροι από 100 εκπρόσωποι όλων των υπουργείων εκ των οποίων το 60% προέρχεται από τεχνικά υπουργεία. Η Μ.Ε.Α. καλείται να επιτελέσει το ρόλο του διαύλου επικοινωνίας μεταξύ της ελληνικής διοίκησης και των Βρυξελλών. Κύριος ανταποκριτής της είναι το ΥΠΕΞ που έχει την ευθύνη της εξωτερικής εκπροσώπησης του κράτους.

Όσον αφορά στις διάφορες συνθέσεις του Συμβουλίου Υπουργών εξασφαλίζεται η εκπροσώπηση των καθ' ύλην αρμόδιων υπουργείων κατόπιν συνεννόησης με το ΥΠΕΞ. Σε ορισμένες σημαντικές συνθέσεις του Συμβουλίου υπάρχει πάγια εκπροσώπηση, όπως στο Συμβούλιο ECOFIN (νυν Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Θεμάτων) από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας, στο Συμβούλιο Γεωργίας και Αλιείας από τον Υπουργό Γεωργίας κ.ο.κ.

Από τη στιγμή της έναρξης διαπραγματεύσεων με την Ε.Κ. για την ένταξη της Ελλάδας, στο εσωτερικό κάθε υπουργείου δημιουργήθηκαν ειδικές μονάδες ευρωπαϊκών θεμάτων με στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με το ΥΠΕΞ, τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, ο ρόλος τους δεν γίνεται πάντα κατανοητός στο εκάστοτε υπουργείο και συνήθως αντιμετωπίζονται ως «ιμάντας» μεταβίβασης που έχει περιορισμένη δυνατότητα να επηρεάσει τις αποφάσεις των τεχνικών διευθύνσεων των υπουργείων.⁷² Από την άλλη, αμφισβητείται και η αποτελεσματικότητα του διαμεσολαβητικού ρόλου του ΥΠΕΞ.

Τα τεχνικά υπουργεία συχνά διατυπώνουν τις θέσεις τους μεμονωμένα, χωρίς αίσθηση των προτεραιοτήτων και εναλλακτικών δυνατοτήτων στο ευρύτερο πλαίσιο

⁷⁰ Βλ. Μακρυδημήτρης, Α. – Πασσάς, Α. (1994), σελ. 54

⁷¹ Βλ. Σπανού Καλλιόπη, σελ. 99-100

⁷² Βλ. ο.π., σελ. 100

της ευρωπαϊκής πολιτικής της χώρας. Κατ' αυτό τον τρόπο δυσχεραίνονται οι διαπραγματεύσεις και περιορίζεται ο ρόλος του ΥΠΕΞ και της Μόνιμης Αντιπροσωπείας καθώς η τελευταία συνήθως παρακάμπτεται με άμεσες επαφές μεταξύ των υπουργείων και επιτροπών ή στελεχών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συχνά οι εθνικές θέσεις αποφασίζονται την τελευταία στιγμή στις Βρυξέλλες μεταξύ των στελεχών της Μ.Ε.Α. και του αρμόδιου υπουργού ενώ η εκπροσώπηση των συμφερόντων των διαφόρων υπουργείων είναι συνήθως προβληματική, δεδομένου ότι δεν είναι πάντοτε παρόντα στις διάφορες ομάδες εργασίες και επιτροπές.⁷³

Η τομεακή εκπροσώπηση, που έρχεται σε αντίθεση με το μονοπώλιο της εκπροσώπησης του ΥΠΕΞ, γίνεται ανεκτή υπό τον όρο ότι αποτελεί αντικείμενο συνεργασίας με το ΥΠΕΞ. Αυτό εξασφαλίζεται κυρίως από το προσωπικό του υπουργείου αυτού, το οποίο ειδικεύεται στα επιμέρους πεδία πολιτικής και βρίσκεται σε επαφή με τα τεχνικά υπουργεία και τη Μ.Ε.Α. Εκπρόσωποι των άλλων υπουργείων συμμετέχουν σε εβδομαδιαίες συσκέψεις στο ΥΠΕΞ εν όψει της προετοιμασίας της ατζέντας των θεμάτων προς συζήτηση στο COREPER και της μεταβίβασης των κατευθύνσεων και οδηγιών στη Μ.Ε.Α. Οι συσκέψεις αυτές συχνά γίνονται σε προχωρημένο στάδιο των διαπραγματεύσεων, ενώ γενικά συχνές είναι και οι ad hoc συναντήσεις και προσωπικές επαφές. Έτσι, είναι φανερή η απουσία επιρροής των ελληνικών θέσεων στα πρώιμα στάδια της διαδικασίας διαμόρφωσης των ευρωπαϊκών πολιτικών.

Συμπερασματικά οι παράγοντες που συνέβαλαν στην υπάρχουσα διαμόρφωση της στάσης της ελληνικής πολιτείας στα ευρωπαϊκά τεκταινόμενα είναι οι εξής.⁷⁴ Καταρχάς, παρατηρείται έλλειψη ιεράρχησης στόχων, ειδικά στις τομεακές πολιτικές. Δεύτερον, η ελληνική δημόσια διοίκηση είναι συχνά αναποτελεσματική, συγκεντρωτική αλλά παράλληλα και κατακερματισμένη, η οποία πατρνάρεται από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία και τις πελατειακές σχέσεις. Ως κύρια συνέπεια του φαινομένου της πολιτικοποίησης της ελληνικής δημόσιας διοίκησης είναι η υπονόμηση κάθε συστηματικής προσπάθειας ανάπτυξης των ικανοτήτων της στον χειρισμό των κοινοτικών θεμάτων.⁷⁵

Ωστόσο, η δυναμική της αλλαγής είναι αισθητή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη αρχίσει να μεταβάλλει τις συνθήκες υπό τις οποίες λειτουργεί το ελληνικό πολιτικό

⁷³ Βλ. Μακρυδημήτρης Α. – Πασσάς Α., σελ. 56-57

⁷⁴ Βλ. Dimitrakopoulos D. G. – Passas A. G. (ed), "Greece in the European Union", σελ. 4-5

⁷⁵ Βλ. Μακρυδημήτρης Α. – Πασσάς Α., σελ. 59

και διοικητικό σύστημα. Φαίνεται πως όσο πιο ισχυρή και πιο άμεση είναι η πίεση τόσο περισσότερο η διαδικασία προσαρμογής τείνει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της ολοκλήρωσης. Για την Ελλάδα η διαδικασία ολοκλήρωσης σε διοικητικούς όρους αντιστοιχεί σε μια προσπάθεια γεφύρωσης του χάσματος μεταξύ των τυπικών κανόνων και των άτυπων πρακτικών.

3.3 ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΔΡΙΕΣ

Η άσκηση της Προεδρίας του Συμβουλίου Υπουργών είχε τύχει στην αρμοδιότητα της Ελλάδας άλλες τρεις φορές πριν το 2003. Οι εμπειρίες αυτές ήταν πολύ σημαντικές για τη χώρα διότι της έδωσαν την ευκαιρία να καταλάβει καλύτερα πως λειτουργεί το ευρωπαϊκό σύστημα και να φανεί πιο ώριμη στις κοινοτικές της υποχρεώσεις. Φυσικά στην κάθε περίπτωση, λόγω διαφορετικών συγκυριών, οι προτεραιότητες ήταν διαφορετικές αλλά διαφορετική κάθε φορά ήταν και η στάση της Ελλάδας απέναντι στα ευρωπαϊκά δρώμενα.

3.3.1 Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία (β' εξάμηνο 1983)

Η πρώτη Ελληνική Προεδρία έλαβε χώρα το δεύτερο εξάμηνο του 1983, δηλαδή σε σχετικό σύντομο χρονικό διάστημα μετά την ένταξή της. Ήταν μία περίοδος που μπορούσε να χαρακτηρίσει την Ελλάδα ανέτοιμη για ένα τέτοιο εγχείρημα καθώς είχε περιορισμένη εμπειρία των κοινοτικών λειτουργιών αλλά, επίσης, αμφιταλαντευόταν αν θα έπρεπε να αναθεωρήσει τη σχέση της με τις Κοινότητες.⁷⁶ Από την άλλη, η Κοινότητα είχε να αντιμετωπίσει πολύ σοβαρά προβλήματα που είχαν να κάνουν κυρίως με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ αλλά και την απαίτηση της Βρετανής Πρωθυπουργού, M. Thacher, για αναθεώρηση του συστήματος συνεισφοράς της M. Βρετανίας στον κοινοτικό προϋπολογισμό και τη δυνατότητα επιστροφών από

⁷⁶ Είναι αλήθεια πως η πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ που ανέλαβε την εξουσία τον Οκτώβριο του 1981 δεν περιλάμβανε στην ρητορική της την αφοσίωσή της στους κοινοτικούς θεσμούς, βλ.

αυτόν.⁷⁷ Μάλιστα, η πολυπλοκότητα των προβλημάτων στον οικονομικό τομέα και η σύγκρουση απόψεων οδήγησαν για πρώτη φορά, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας, στην εμφάνιση Ειδικών Συμβουλίων (Jumbo) στα οποία συμμετείχαν οι Υπουργοί Εξωτερικών, Οικονομίας και Γεωργίας.

Στα πλαίσια της ΕΠΣ, η Ελληνική Προεδρία προσπάθησε να προωθήσει λύσεις στο Μεσανατολικό, στη Νότια Αφρική και στην Λατινική Αμερική. Ωστόσο, ορισμένα ζητήματα δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα, όπως η κατάρριψη του νοτιοκορεάτικου αεροσκάφους Jumbo από την Σοβιετική Ένωση και το θέμα της εγκατάστασης των αμερικανικών πυραύλων μέσου βεληνεκούς στο δυτικοευρωπαϊκό έδαφος, καθώς η ελληνική στάση δεν συνταυτιζόταν με τις θέσεις των υπόλοιπων κοινοτικών εταίρων.⁷⁸ Παράλληλα, οι εξελίξεις στο Κυπριακό δεν ήταν καθόλου ευχάριστες ενώ το Νοέμβριο του 1983 υπήρξε η μονομερής ανακήρυξη των κατεχομένων εδαφών ως «Τούρκικη Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου». Η αντίδραση της Ελληνικής Προεδρίας ήταν άμεση και την αμέσως επόμενη ημέρα εκδόθηκε δήλωση των δέκα τότε κρατών μελών της Κοινότητας με την οποία απέρριπταν την ανακήρυξη αυτή, θεωρούσαν ως μόνη νόμιμη κυβέρνηση της Κύπρου αυτή του Προέδρου Κυπριανού, επαναλαμβάνοντας την υποστήριξή τους στην ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου και ζητούσαν από τα ενδιαφερόμενα μέρη να πράξουν το ίδιο.⁷⁹

Όσον αφορά το διαχειριστικό μέρος της Προεδρίας, η τότε ελληνική κυβέρνηση για να αντιμετωπίσει τις ανάγκες αυτές κινητοποίησε το σύνολο του δυναμικού της δημόσιας διοίκησης αλλά και ειδικά στελέχη, εμπειρογνώμονες και καθηγητές πανεπιστημίου, που χρησιμοποιήθηκαν είτε ως πρόεδροι των επιτροπών είτε ως εθνικοί εκπρόσωποι. Επίσης, ενισχύθηκε το προσωπικό της Μ.Ε.Α. στις Βρυξέλλες και οι αρμόδιες για κοινοτικά θέματα υπηρεσίες του ΥΠΕΞ, που κατά κύριο λόγο διεκπεραίωσαν τον κύριο όγκο του έργου της Προεδρίας.⁸⁰ Φυσικά ειδική

Βαληνάκης, Γ., «Η ελληνική συμμετοχή στην ΕΠΣ: 1981-1985» στο «Η Ελλάδα στην ΕΚ: Η πρώτη πενταετία», επιμ. Καζάκος Π. – Στεφάνου Κ., εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1987, σελ. 317-324

⁷⁷ Βλ. Κρανιδιώτης, Γ. – Περράκης, Στ., «Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία στην ΕΚ (Ιούλιος – Δεκέμβριος 1983) – Κείμενα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1986, σελ. XXIV-XXVII

⁷⁸ Βλ. Φραγκάκης Ν., «Η ΕΠΣ, το Ε/Κ και η Ελληνική Προεδρία», Νομικό Βήμα, τόμος 32, τεύχος 6, Ιούνιος 1984, σελ. 774-775

⁷⁹ Βλ. Δήλωση των Δέκα για την απόφαση της τουρκοκυπριακής κοινότητας να εγκαθιδρύσει την «Τούρκικη Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου», στο «Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», επιμ. Κρανιδιώτης Γ. – Περράκης Στ., σελ. 164-165

⁸⁰ Βλ. ο.π., σελ. XXXI

προετοιμασία έγινε και στο εσωτερικό του κάθε Υπουργείου για την αντιμετώπιση της Προεδρίας.

Ομολογουμένως η ανάληψη της πρώτης Ελληνικής Προεδρίας ήταν ένα εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα καθώς η Ελλάδα ήταν τότε μία χώρα με ελάχιστη εμπειρία και γνώση των κοινοτικών διαδικασιών, με ελλιπή υλικοτεχνική υποδομή, μη ικανοποιητική διοικητική βάση και μικρή προσήλωση στην ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ταυτόχρονα, είχε να αντιμετωπίσει την επιφυλακτική στάση των άλλων κρατών μελών, ιδίως των μεγαλύτερων.⁸¹

Μέσα σε αυτό το κλίμα και σε συνδυασμό με τις δύσκολες συγκυρίες για την επίλυση των δημοσιονομικών προβλημάτων της Κοινότητας, τελικά η Προεδρία αυτή έκλεισε τον κύκλο της με το αποτυχημένο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στο Ζάππειο Μέγαρο το Δεκέμβριο του 1983, καθώς οι διαπραγματεύσεις για τα δημοσιονομικά προβλήματα κατέληξαν σε αδιέξοδο.⁸²

3.3.2 Η Δεύτερη Ελληνική Προεδρία (β' εξάμηνο 1988)

Η Δεύτερη Ελληνική Προεδρία, πέντε χρόνια μετά από την πρώτη και σε αντίθεση με αυτήν, είχε να αντιμετωπίσει ευνοϊκότερες συνθήκες τόσο στο εσωτερικό της Κοινότητας όσο και στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον. Καταρχάς, αναθεωρήθηκε η στάση της Ελλάδας απέναντι στην Κοινότητα, από την επανεκλεχθείσα από το 1985 κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, καθώς είχε αναγνωρισθεί η ιδιαιτερότητα της ελληνικής οικονομίας και η έγκριση για την υιοθέτηση μέτρων που θα ικανοποιούσαν τα ελληνικά αιτήματα.⁸³ Επίσης, ενώ αρχικά η Κοινότητα είχε πέσει σε αδιέξοδο σχετικά με τη συμβολή της Μ. Βρετανίας στον κοινοτικό προϋπολογισμό, το πρόβλημα αυτό τελικά ρυθμίστηκε στο ΕΣ του Φονταινεμπλώ, τον Ιούνιο του 1984, το οποίο επίσης συμφώνησε για την αύξηση των ιδίων πόρων της Κοινότητας. Μετά

⁸¹ Χαρακτηριστική του κλίματος απέναντι στην Ελληνική προεδρία είναι η απάντηση του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών, Γκένσερ, στο ερώτημα τι αναμένει από την Ελληνική Προεδρία – «Να τελειώσει», βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 68

⁸² Την αποτυχία του Ε.Σ. της Αθήνας παραδέχτηκε και ο τότε Πρωθυπουργός, κ. Παπανδρέου, στην Ομιλία του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τα αποτελέσματα του ΕΣ της 5-7 Δεκεμβρίου, στην Αθήνα, (Στρασβούργο, 13 Δεκεμβρίου 1983), βλ. «Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», επιμ. Κρανιδιώτης Γ. – Περράκης Στ., σελ. 107

⁸³ Βλ. Κρανιδιώτης Γ., «Η ανάπτυξη της ελληνικής πολιτικής απέναντι στην ΕΚ και στην ΕΠΣ» στο «Η Ελλάδα στην ΕΚ: Η πρώτη πενταετία» (1987), Καζάκος Π. – Στεφάνου Κ. (επιμ.), σελ. 458

τη ρύθμιση αυτή και με την ολοκλήρωση της διαπραγματευτικής διαδικασίας για τη διεύρυνση με την Ισπανία και την Πορτογαλία, τέθηκε το θέμα της «νέας ώθησης» της Κοινότητας με την ενίσχυση των στοιχείων της πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης.⁸⁴

Όντως, το 1986 υιοθετήθηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που έθεσε ως στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέχρι το 1992. Τα αποτελέσματα της συμφωνίας αυτής ήταν να πραγματοποιηθούν οι σημαντικότερες θεσμικές μεταρρυθμίσεις από την ίδρυση της Κοινότητας, καθώς εγκαταλείφθηκε η αρχή της ομοφωνίας για θέματα εγκαθίδρυσης της κοινής αγοράς, ενισχύθηκαν οι εξουσίες του Κοινοβουλίου και αποφασίστηκε ο διπλασιασμός των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων για την υλοποίηση της πολιτικής της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, δημιουργώντας προσδοκίες και για την Ελλάδα για αντισταθμιστικές πληρωμές από τα εν λόγω ταμεία.⁸⁵ Όσον αφορά το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον έχουμε την εξομάλυνση των σχέσεων Δύσης – Ανατολής, την ύφεση του Ψυχρού Πολέμου από την άνοδο του Γκορμπατσόφ στην ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης, που αργότερα οδήγησε στη διάλυση της ΕΣΣΔ και στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ήταν λογικό το έργο της δεύτερης Ελληνικής Προεδρίας να είναι σαφώς ευκολότερο από εκείνο της πρώτης. Κύριοι στόχοι ήταν η υλοποίηση των συμπερασμάτων του Ε.Σ. των Βρυξελλών του Φεβρουαρίου 1988 (όπου εγκρίθηκε το πακέτο των προτάσεων της Επιτροπής Delors για το διπλασιασμό ως το 1993 των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων), η προώθηση του προγράμματος για την εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς και η προαγωγή της διαμορφωθείσας τότε κοινωνικής πολιτικής της Κοινότητας.⁸⁶ Η ελληνική Προεδρία, επίσης, ασχολήθηκε με το περιβάλλον, την υποδομή μεταφορών, τα οπτικοακουστικά μέσα και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Στις εξωτερικές σχέσεις, υπό το κλίμα της ύφεσης στις σχέσεις Ανατολής – Δύσης, ολοκληρώθηκε η διαπραγμάτευση της συμφωνίας με την Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία, άρχισε η επεξεργασία του πλαισίου συμφωνίας με την Σοβιετική Ένωση, άρχισαν οι συζητήσεις με άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

⁸⁴ Βλ. ο.π., σελ. 459

⁸⁵ Βλ. Στεφάνου, Κ. Α. (1999), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», (τόμος Α'), σελ. 34-35

⁸⁶ Βλ. «Ομιλία του Ειδικού Γραμματέα κ. Γιάννου Κρανιδιώτη στο Συνέδριο του ΥΠΕΞ σε συνεργασία με την Trans European Policy Studies Association (TEPSA) για την Ελληνικής Προεδρία με θέμα «Προτεραιότητες της Κοινότητας κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας», (Αθήνα, 26 Μαΐου 1988) στο «Η Β' Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ιούλιος – Δεκέμβριος 1988)», Κείμενα, ΕΚΕΜ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1988, σελ. 452-459

Παράλληλα, είχαμε την έναρξη διαπραγματεύσεων ΕΟΚ και ΑΚΕ για τη σύναψη της τέταρτης Σύμβασης Lomé και άρχισε η διαπραγμάτευση των χρηματοδοτικών πρωτοκόλλων της Κύπρου και της Μάλτας, ενώ έντονο ενδιαφέρον εκδηλώθηκε για την κατάσταση στη Μέση Ανατολή, για την κατάσταση στο Λίβανο, για τη διένεξη Ιράν-Ιράκ), για τα γεγονότα στην Αϊτή, για τη Νότιο Αφρική και για το Κουρδικό πρόβλημα.⁸⁷

Σε οργανωτικό επίπεδο, όπως ήταν αναμενόμενο, πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε το ΥΠΕΞ και η Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες η οποία είχε τις κυριότερες επαφές με τα κοινοτικά όργανα. Η Ελλάδα ήταν καλύτερα προετοιμασμένη σε οργανωτικό και συντονιστικό επίπεδο καθώς είχε περισσότερη εμπειρία και γνώση των κοινοτικών διαδικασιών με βελτιωμένη υλικοτεχνική υποδομή και πιο έμπειρα διοικητικά στελέχη.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Ελλάδα έπαιξε με ευστοχία το ρόλο της προεδρεύουσας χώρας τόσο σε οργανωτικό και συντονιστικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο εκπροσωπήσεως. Ωστόσο, δεν υπήρξαν ιδιαίτερα μεγάλες πρωτοβουλίες και αυτό ίσως να οφείλεται στις εσωτερικές κρίσεις της χώρας από την απουσία του Πρωθυπουργού, κ. Α. Παπανδρέου, λόγω ασθενείας του, από την ανάδυση πολιτικοοικονομικών σκανδάλων και την όξυνση του πολιτικού κλίματος ενόψει εκλογών.

3.3.3 Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία (α΄ εξάμηνο 1994)

Η τρίτη Ελληνική Προεδρία έλαβε χώρα σ' ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο σε σχέση με τις δύο προηγούμενες. Καταρχάς, είχε προηγηθεί η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ που έθετε διαφορετικούς θεσμικούς όρους για την Κοινότητα και τον τρόπο λειτουργίας της. Πλέον, δεν υφίσταται μόνο οι Κοινότητες αλλά αποτελούν μέρος ενός νέου μορφώματος, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που συμπεριλαμβάνει ευαίσθητους τομείς της εθνικής κυριαρχίας, όπως την εξωτερική πολιτική και της δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων, χωρίς όμως να διέπονται από τις ανάλογες κοινοτικές διαδικασίες.

⁸⁷ Βλ. Συμπεράσματα του Ε.Σ. της Ρόδου (2-3 Δεκεμβρίου 1988), ο.π., σελ. 230-242

Επίσης, προέκυψαν αρκετές δυσκολίες ως προς την επικύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ (όπως η απόρριψή της στο πρώτο δημοψήφισμα στη Δανία, η οριακή αποδοχή της από το γαλλικό λαό στο αντίστοιχο δημοψήφισμα), που δημιουργούσαν αμφιβολίες για την επιτυχία των νέων ευρωπαϊκών στόχων. Ωστόσο, με τη θετική γνωμοδότηση του γερμανικού συνταγματικού δικαστηρίου⁸⁸, η τρίτη Ελληνική Προεδρία υπήρξε η πρώτη προεδρία που ασκήθηκε εξ ολοκλήρου εντός του νέου θεσμικού πλαισίου, δύο μόλις μήνες μετά τη θέση σε εφαρμογή της νέας Συνθήκης. Φυσικά, η πιο σημαντική αλλαγή που είχε λάβει μέρος αφορούσε το εξωτερικό περιβάλλον, η οποία ήταν η κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ και η διάλυση της ΕΣΣΔ που είχε ως συνέπεια τη δημιουργία κλίματος αστάθειας και αίσθηση ανασφάλειας στο ευρύτερο ανατολικό τμήμα της Ευρώπης, την εμφάνιση νέων κρατών που δημιουργούν άμεσα σχέσεις με την Ε.Κ., αρκετά από τα οποία είναι σήμερα μέλη της.

Για άλλη μία φορά το θέμα της διεύρυνσης θα απασχολήσει έντονα την Ελληνική Προεδρία, καθώς η ΕΕ προετοιμαζόταν τότε για την τέταρτη διεύρυνσή της με την είσοδο της Αυστρίας και των τριών Σκανδιναβικών χωρών (Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία), ενώ εμφανής ήταν η προοπτική περαιτέρω διεύρυνσης προς το Νότο (Κύπρος, Μάλτα) και αργότερα προς τα ανατολικά. Το θέμα της διεύρυνσης συνδέεται από τότε άμεσα με την έντονη αντιπαράθεση για το μέλλον της ΕΕ, καθώς κάθε διεύρυνση συνεπάγεται και θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

Το νέο διεθνές περιβάλλον απασχόλησε εντονότατα την Ελληνική Προεδρία καθώς ενέπλεξε την Ένωση σε μία κατάσταση που δεν ήταν διατεθειμένη να εμπλακεί και αφορούσε το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων.⁸⁹ Πολλά περιστατικά που αφορούσαν το εν λόγω θέμα προκάλεσαν δυστυχώς σε αρκετές περιπτώσεις την απομόνωση της Ελληνικής Προεδρίας, που τελικά στιγματίστηκε από τους χειρισμούς της στο ζήτημα αυτό ενώ είχαμε και την ανάμειξη του ΔΕΚ, καθώς η Επιτροπή προσέφυγε στο ΔΕΚ για το εν λόγω θέμα και μάλιστα ζητούσε την λήψη προσωρινών μέτρων κατά της Ελλάδας. Ωστόσο, το ΔΕΚ τον Ιούνιο του 1994

⁸⁸ Βλ. Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ. (2004), σελ. 88

⁸⁹ Η επιβολή εμπάργκο στο νεοσύστατο κρατίδιο της ΠΓΔΜ (16 Φεβρουαρίου 1994) σημάδεψε την τρίτη Ελληνική Προεδρία και προκάλεσε τη δυσφορία των υπολοίπων κρατών μελών η οποία εντάθηκε κατόπιν των άστοχων σχολίων του τότε αναπληρωτή υπουργού Εξωτερικών Θεόδωρου Πάγκαλου εναντίον της Γερμανίας, που την χαρακτήρισε «γίγαντα με κτηνώδη δύναμη και μυαλό μικρού παιδιού», βλ. Πάγκαλος, Θ., «Η Ελλάδα στο κατώφλι της Προεδρίας» στο «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Φραγκάκης, Ν. – Παπαγιαννίδης, Α. Δ. – Αποστολίδου, Ρ. (επιμ), εκδ. Εστία, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, Τ. Ε. Ρ. Σ. Α. (υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εξωτερικών), Αθήνα 1994, σελ. 29

απέριψε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων κατά της Ελλάδας, ενώ τον Οκτώβριο του 1995 που υπογράφηκε η λεγόμενη Ενδιάμεση Συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ, η Επιτροπή αποφάσισε να παραιτηθεί από την προσφυγή της.⁹⁰ Το αρνητικό σε αυτήν την υπόθεση δεν ήταν τόσο η προσφυγή της Επιτροπής κατά της προεδρεύουσας χώρας, όσο η εμμονή με την οποία αντιμετώπισε το θέμα βασιζόμενη μάλιστα σε μία μάλλον ξεχασμένη διάταξη της ιδρυτικής συνθήκης.

Όσον αφορά τα εσωτερικά ζητήματα της Ένωσης, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Μάαστριχτ εισάγονται νέες πολιτικές και διαδικασίες, οριοθετείται η λειτουργία νέων θεσμικών οργάνων στους τομείς της ΚΕΠΠΑ και στον τομέα της Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, επιβεβαιώνεται η είσοδος στη δεύτερη φάση της ΟΝΕ, γεγονός που συνεπάγεται μεγαλύτερες απαιτήσεις στα κράτη μέλη που συμμετέχουν στο εγχείρημα. Από την άλλη, όμως αρκετά κράτη μέλη της Ένωσης διανύουν μια περίοδο οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, με κύρια χαρακτηριστικά τη σημαντική αύξηση της ανεργίας, τη νομισματική αστάθεια, τη μείωση της ανταγωνιστικότητας. Η ύφεση αυτή γεννά εύλογες αμφισβητήσεις και καχυποψία στην κοινή γνώμη για την ορθότητα των στόχων που θέτει η Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Εντός του παραπάνω κλίματος, οι στόχοι της τρίτης Ελληνικής Προεδρίας εστιάστηκαν σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής.⁹¹ Πιο αναλυτικά, το πρόγραμμά της περιλάμβανε δράσεις για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της καταπολέμησης της ανεργίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, αλλά παράλληλα και δράσεις για την εφαρμογή της 2ης φάσης της ΟΝΕ. Για τους λόγους αυτούς θέλησε να πάρει πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη του τομέα των μεταφορών, των διευρωπαϊκών δικτύων, της βιομηχανίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, της έρευνας και των τηλεπικοινωνιών, του περιβάλλοντος, της γεωργίας, της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης, του πολιτισμού και των νέων, υλοποιώντας ουσιαστικά τις κατευθύνσεις της Λευκής Βίβλου για την Εργασία της Επιτροπής.

⁹⁰ Βλ. Γεράρης, Χ. Γ., «Εθνική διοίκηση και κοινοτικό δίκαιο» στο «Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Απολογισμός της πρώτης δεκαεπταετίας – Προοπτικές», Ευρωπαϊκή Κίνηση – Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελ. 70-72

⁹¹ Για τους στόχους της τρίτης Ελληνικής Προεδρίας βλ. Περράκης, Στ., «Η Ελληνική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο «Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Εσωτερικοί και Διεθνείς Παράμετροι», Κώνστας, Δ. Κ. – Τσάκωνας, Π. Ι., (επιμ.), εκδ. Οδυσσεύς, β' έκδοση, Αθήνα 1994, σελ. 40-42 και Υπουργείο Εξωτερικών «Γενικές κατευθύνσεις του προγράμματος της Ελληνικής Προεδρίας», στο «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Φραγκάκης, Ν. – Παπαγιαννίδης, Α. Δ. – Αποστολίδου, Ρ. (επιμ), σελ. 307-340

Όσον αφορά τις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης, η τρίτη Ελληνική Προεδρία έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την επιτυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων και την ένταξη των τεσσάρων τότε υποψήφιων χωρών αλλά και για την προώθηση των αιτημάτων ένταξης της Κύπρου και της Μάλτας. Θέλησε, επίσης, να ενισχύσει τους δεσμούς συνεργασίας της ΕΕ με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των νεοσύστατων Δημοκρατιών της πρώην ΕΣΣΔ, με γενικότερο στόχο την διαφύλαξη της ασφάλειας και της ειρήνης στην ευρύτερη περιοχή. Η Ελληνική Προεδρία μερίμνησε για την εφαρμογή για πρώτη φορά της ΚΕΠΠΑ, δίνοντας κυρίως έμφαση στην σταθερότητα των θεσμικών οργάνων, την εφαρμογή των κοινών δράσεων, την προώθηση της ειρήνης στην πρώην Γιουγκοσλαβία και την ανάπτυξη των σχέσεων της ΕΕ με την Ρωσία.

Επιπλέον, η Ελληνική Προεδρία έδειξε διατεθειμένη να ενισχύσει τη συνεργασία των κρατών-μελών στους τομείς της Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, προκειμένου να διευκολυνθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων αλλά ταυτόχρονα να συμβάλει στον αγώνα κατά της εγκληματικότητας και στην προώθηση της ενιαίας πολιτικής για θέματα μετανάστευσης και ασύλου. Έτσι, προσπάθησε να επισπεύσει τις εργασίες για την κατάρτιση της Συνθήκης για τη δημιουργία της Europol (Σύμβαση για τη δημιουργία ευρωπαϊκού συστήματος πληροφοριών), να επεκτείνει την εφαρμογή της Συνθήκης του Δουβλίνου και να προωθήσει την υπογραφή της Συνθήκης για την διέλευση των εξωτερικών συνόρων, ενώ το πρόγραμμά της περιλάμβανε και δράσεις για την καταπολέμηση του διεθνούς εγκλήματος, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Από την αποτίμηση του έργου της τρίτης Ελληνικής Προεδρίας διαπιστώνεται ότι προωθήθηκαν θέματα εξαιρετικά σημαντικά για την Ένωση.⁹² Καταρχάς, ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση και υπογράφηκε η Συνθήκη Προσχώρησης εξασφαλίζοντας τη συναίνεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και πριν τη διάλυση του σώματος αυτού το Μάιο του 1994. Επίσης, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κέρκυρας υπογράφηκε η Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας με τη Ρωσία, ενώ αναβαθμίστηκαν οι σχέσεις της ΕΕ με την Ουκρανία

⁹² Σχετικά με το έργο που άφησε η Τρίτη Ελληνική Προεδρία βλ. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κέρκυρας (24-25 Ιουνίου 1994) στο Περράκης, Στ. – Γρηγορίου, Π., «Η Ελλάδα στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης (1981-1994)» Κείμενα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ. 486-515, Εισήγηση Πάγκαλου, Θ., «Πρώτη Ενότητα: Η Άσκηση της Προεδρίας – Τεχνική Ενδοσκόπηση» στο «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα/ Ευρωπαϊκή Ένωση: Ένας Απολογισμός», Περράκης, Στ. – Φραγκάκης, Ν. (επιμ), εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1995, σελ. 16-29

και τις άλλες χώρες της πρώην ΕΣΣΔ. Εγκρίθηκε ο κατάλογος των έργων προτεραιότητας στον τομέα των μεταφορών, υπήρξε συμφωνία μεταξύ του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την υιοθέτηση του Τέταρτου Προγράμματος – Πλαισίου για την έρευνα και την τεχνολογία, υπήρξε συμφωνία και για τα δύο προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης «Σωκράτης» και «Leonardo da Vinci». Ακόμη, είχαμε την επιτυχή ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης και την υπογραφή της αντίστοιχης συμφωνίας για το παγκόσμιο εμπόριο στα πλαίσια της GATT και την έναρξη νέων διαπραγματεύσεων με τις χώρες ΑΚΕ (Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού).

Εξαιρετικά επιτυχές αποδείχθηκε το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών στα Ιωάννινα, όπου επιτεύχθηκε ο ομώνυμος «συμβιβασμός». Ο «συμβιβασμός των Ιωαννίνων» θυμίζει έντονα τον «συμβιβασμό του Λουξεμβούργου» καθώς καθορίζεται το ύψος της αποτρεπτικής μειοψηφίας στο Συμβούλιο που μπορεί να μπλοκάρει τη λήψη μίας απόφασης με ειδική πλειοψηφία. Εντούτοις, ο συμβιβασμός αυτός καθώς προβλέπει ότι «η Προεδρία θα κάνει ότι μπορεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος για να επιτευχθεί ικανοποιητική λύση που να μπορεί να εγκριθεί με 65 τουλάχιστον ψήφους» εάν οι προσπάθειες αποβούν άκαρπες, η Προεδρία μπορεί να προχωρήσει στη διεξαγωγή ψηφοφορίας, ενώ με βάση το συμβιβασμό του Λουξεμβούργου δεν μπορούσε.⁹³ Η διευθέτηση του ζητήματος αυτού ήταν πολύ σημαντική ενόψει της διεύρυνσης και την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης.

Επίσης, κατά τη διάρκεια του Συμβουλίου αυτού συμφωνήθηκε και η σύσταση ειδικής Ομάδας Προβληματισμού, με αρμοδιότητα την προετοιμασία της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996. Στην Ομάδα Προβληματισμού θα ήταν παρόντες και εκπρόσωποι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπως επιθυμούσε το τελευταίο και αποδέχτηκε η Ελληνική Προεδρία, γεγονός που οδήγησε στην έγκαιρη ολοκλήρωση της διαδικασίας της συναίνεσης από το Ε.Κ. για τη διεύρυνση και μάλιστα με σημαντική πλειοψηφία, η οποία αποδίδεται στους επιτυχείς χειρισμούς της Ελληνικής Προεδρίας.⁹⁴

Όσον αφορά το διαχειριστικό κομμάτι της Προεδρίας το σημείο κλειδί ήταν, όπως και στις δύο προηγούμενες προεδρίες, ο ρόλος του Υπουργείου Εξωτερικών. Ο γενικός συντονιστικό ρόλος αφορούσε στα πολιτικά αλλά και στα οργανωτικά θέματα

⁹³ Βλ. Στεφάνου, Κ. Α., (1999) «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α': Γενικά και Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά το Άμστερνταμ», σελ. 150-151

⁹⁴ Βλ. Βλ. Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ. (2004), σελ. 95

της άσκησης της προεδρίας. Σημαντική καινοτομία ήταν η θεσμοθέτηση ενός νέου οργάνου, που λειτούργησε στα πλαίσια του ΥΠΕΞ, του Γραφείου Ελληνικής Προεδρίας, ο ρόλος του οποίου ήταν κυρίως συντονιστικός.⁹⁵

Συμπερασματικά, η ανάληψη της Προεδρίας του Συμβουλίου για τρίτη φορά από την Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με μία σειρά κρίσιμων θεμάτων που έχριζαν άμεσης αντιμετώπισης. Αν και το κλίμα φορτίστηκε έντονα αρνητικά από τους ατυχείς χειρισμούς στο θέμα των Σκοπίων, ωστόσο, η Ελληνική Προεδρία επιτέλεσε το έργο της με αρκετά ικανοποιητικά αποτελέσματα και πέτυχε τους περισσότερους στόχους που έθεσε αρχικά. Η μεγαλύτερη επιτυχία της ήταν ότι συνέβαλε στην περαιτέρω πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ξεπερνώντας σοβαρά εμπόδια για την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης. Αναμφίβολα επρόκειτο για μία επιτυχημένη προεδρία, τουλάχιστον από άποψης διαχείρισης κοινοτικών θεμάτων.

⁹⁵ Βλ. Εισήγηση Βαβαλέα, Ρ., «Πρώτη Ενότητα: Η Άσκηση της Προεδρίας – Τεχνική Ενδοσκόπηση»

4. Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

4.1 ΟΙ ΣΥΓΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ (1ο ΕΞΑΜΗΝΟ 2003)

Η ανάληψη της προεδρίας από την Ελλάδα για τέταρτη φορά το 1ο εξάμηνο του 2003 λαμβάνει μέρος σε μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αλλά και κρίσιμη χρονική περίοδο. Καταρχάς, έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στο εσωτερικό της χώρας και έχει επιβεβαιωθεί με τον καλύτερο τρόπο η προσήλωση της Ελλάδας στα ευρωπαϊκά ιδεώδη και εγχειρήματα, εφόσον έχουν προηγηθεί η συμμετοχή της ελληνικής οικονομίας στην ΟΝΕ και η υιοθέτηση του ευρώ. Οι εξελίξεις αυτές είχαν θετική απήχηση στους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι προσαρμόστηκαν εύκολα με το νέο νόμισμα αλλά και ως φαίνεται υποστήριξαν την επιλογή της πολιτικής ηγεσίας για συμμετοχή στην ευρωζώνη.⁹⁶

Από την προηγηθείσα παράγραφο συνάγονται ορισμένα συμπεράσματα για τις εξελίξεις στο εσωτερικό της ΕΕ από την προεδρία του 1994. Καταρχάς, είχαμε την υλοποίηση της ΟΝΕ και την κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος στις δώδεκα χώρες που συμμετέχουν, την 1η Ιανουαρίου 2002. Είχε, βέβαια, προηγηθεί η έναρξη της ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το 1999, που έδωσε νέα ώθηση για την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης αλλά και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την προαγωγή των κοινωνικών πολιτικών της Ένωσης. Ωστόσο, η Ένωση για μακρύ χρονικό διάστημα βρίσκεται αντιμέτωπη με σοβαρά οικονομικά ζητήματα, όπως η παρατεταμένη περίοδος μικρής οικονομικής μεγέθυνσης καθώς οι ευρωπαϊκές οικονομίες φαίνεται ότι δεν μπορούν να εκμεταλλευτούν επαρκώς τις δυνατότητες που προσφέρει η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος, ενώ από την άλλη προβάλλεται με αξιοπιστία η άποψη ότι το Σύμφωνο Σταθερότητας που συνοδεύει την ΟΝΕ έχει το δικό του ρόλο για τη μη ικανοποιητική ανάκαμψη του συνόλου της ευρωπαϊκής οικονομίας. Έτσι, η ευρωπαϊκή οικονομία συνεχίζει να αντιμετωπίζει υψηλά επίπεδα ανεργίας, χαμηλής ανταγωνιστικότητας με παράλληλες ενδείξεις διαρθρωτικών δυσλειτουργιών.

στο Περράκης, Στ. – Φραγκάκης, Ν. (επιμ) (1995), σελ. 30-32

⁹⁶ Βλ. Pagoulatos, G., “Greece, The European Union, and the 2003 Presidency”, σελ. 8

Παράλληλα, είχαν σχεδόν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις με τις υποψήφιες για ένταξη χώρες και η Ένωση ήταν έτοιμη για τη μεγαλύτερη διεύρυνση της ιστορίας της με δέκα νέα κράτη, ανάμεσα τους και η Κύπρος. Για την ομαλή ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ αποδείχθηκαν καθοριστικές οι αποφάσεις που έλαβαν οι 15 στη Σύνοδο Κορυφής του Ελσίνκι, στην οποία αποσύνδεσαν την επίλυση του πολιτικού προβλήματος για την ένταξη της Κύπρου στην Ένωση και επίσης αποφασίστηκε και ο χαρακτηρισμός της Τουρκίας ως υποψήφιας χώρας.⁹⁷ Φυσικά, η διεύρυνση της ΕΕ συνδέεται με πλήθος άλλων θεμάτων όπως το κόστος της, που εκτιμάται σε 40 δισεκατομμύρια ευρώ από το 2004 έως το 2006⁹⁸, την αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, αλλά και τις διαπραγματεύσεις για την ευρωπαϊκή άμυνα και την αναθέρμανση των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ καθώς άλλαξαν και τα εξωτερικά της σύνορα.

Περαιτέρω, στη Συνθήκη του Μάαστριχτ υπήρξαν διατάξεις που προέβλεπαν την κοινοτικοποίηση μέρους του τρίτου πυλώνα, ήτοι τις διατάξεις εκείνες που αναφέρονται στο κεκτημένο Schengen, γεγονός που υπαγόρευσε στενότερη συνεργασία σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου, κάτι που αποτυπώθηκε και στις προτεραιότητες της Τέταρτης Ελληνικής Προεδρίας. Στο ίδιο χρονικό διάστημα υπογράφεται η Συνθήκη της Νίκαιας (26 Φεβρουαρίου 2001), η οποία τίθεται σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2003, μεσούσης της ελληνικής προεδρίας. Η Συνθήκη της Νίκαιας διευκόλυνε αρκετά τη διαδικασία επιτυχούς ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων με τις υποψήφιες για ένταξη χώρες καθώς οι διατάξεις της προέβλεπαν τις απαραίτητες θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

Στο εξεταζόμενο διάστημα, αποφασίστηκε η προετοιμασία της επόμενης Διακυβερνητικής Διάσκεψης κατόπιν της σύστασης μίας συνέλευσης η οποία λειτούργησε με μεγαλύτερο εύρος και διαφάνεια και υπό την προεδρία του Giscard d'Estaing. Στη συνέλευση αυτή, που έμεινε γνωστή ως Συντακτική Συνέλευση αφού προετοίμασε τη Συνταγματική Συνθήκη της ΕΕ, υπήρχαν αντιπρόσωποι από τα κράτη μέλη, από τα εθνικά κοινοβούλια, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και από την Ε. Επιτροπή.⁹⁹ Οι εργασίες της συνέλευσης άρχισαν την 1^η Μαρτίου 2002 και αναμενόταν να ολοκληρωθούν μέσα σ' ένα έτος, κάτι το οποίο επαληθεύτηκε και το

⁹⁷ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (10-11 Δεκεμβρίου 1999), σημεία 8, 9 και 12

⁹⁸ Βλ. Σταμπόγλης, Δ., «Η Ελληνική Προεδρία του 2003 και το Μέλλον της Ευρώπης», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ. 65

⁹⁹ Βλ. ο.π., σελ. 64

έργο της Συντακτικής Συνέλευσης παρουσιάστηκε κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας, Συγκεκριμένα, το Σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης παρουσιάστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης (19-20 Ιουνίου 2003), γεγονός που σήμαινε ότι η Ελληνική Προεδρία συνέπεσε με την κορύφωση του έργου της Συνέλευσης αλλά και της συζήτησης για το «Μέλλον της Ευρώπης».

Όσον αφορά το διεθνές περιβάλλον, οι συγκυρίες ήταν πολύ διαφορετικές από την προεδρία του 1994. Έχει προηγηθεί το κτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη, το οποίο επηρέασε καταλυτικά τον τρόπο αντίδρασης των ΗΠΑ στα διεθνή δρώμενα. Προκάλεσε δύο ένοπλες επεμβάσεις των ΗΠΑ, τη μία στο Αφγανιστάν και την άλλη στο Ιράκ. Η μεν πρώτη εκλαμβάνεται ως επακόλουθη αντίδραση στο κτύπημα των δίδυμων πύργων για το «κυνήγι των «μαγισσών-τρομοκρατών» χωρίς, ωστόσο, να έχει μεγάλη διάρκεια και να επηρεάσει τις διπλωματικές σχέσεις των ΗΠΑ. Η δεύτερη επέμβαση στο Ιράκ προκάλεσε το διχασμό των συμμάχων ανάμεσα στους υποστηρικτές της επέμβασης και σε αυτούς που ήταν κατά του εγχειρήματος και τον αντίστοιχο διαχωρισμό ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ένωσης. Η προοπτική της αμερικανικής επίθεσης στο Ιράκ διαφαινόταν έντονα πριν την ανάληψη της Ελληνικής Προεδρίας, η οποία έλαβε χώρα μέσα σε ένα κλίμα που χαρακτηριζόταν από τις πολιτικοστρατιωτικές διεργασίες για την προετοιμασία του πολέμου.

Η αλήθεια είναι ότι προηγήθηκε μία παρατεινόμενη περίοδος επαπειλούμενης πολεμικής σύρραξης, που υπονόμει τις προσπάθειες ανάκαμψης της ευρωπαϊκής οικονομίας αλλά και είχε άμεσες κοινωνικές επιπτώσεις με πρωτοφανείς σε μαζικότητα αντιπολεμικές κινητοποιήσεις από απλούς πολίτες όλου του κόσμου. Από την άλλη πλευρά, οι συνέπειες ήταν πολύ πιο σοβαρές όσον αφορά την ενότητα των παραδοσιακών θεσμών ασφάλειας της Δύσης (NATO, ΟΗΕ, ΕΕ), καθώς υπέστησαν σοβαρό κλονισμό και αμφισβητήθηκαν έντονα οι θεσμοποιημένες αυτές συνεργασίες πριν καν πέσει ο πρώτος πυροβολισμός στο Ιράκ.¹⁰⁰ Βέβαια, η κρίση στις σχέσεις ΗΠΑ και Ε.Ε. έβρισκε ερείσματα και σε άλλα γεγονότα, όπως την αποχώρηση των ΗΠΑ από το Πρωτόκολλο του Κιότο για το Περιβάλλον, τη Συνθήκη για τον

¹⁰⁰ Αν και λίγο καιρό πριν την έναρξη της επίθεσης στο Ιράκ είχαν συμφωνηθεί οι παράλληλες διευρύνσεις του NATO (στη σύνοδο κορυφής στην Πράγα) και της ΕΕ (στη σύνοδο κορυφής στην Κοπεγχάγη) προς Ανατολάς μέσα σ' ένα πολύ θετικό κλίμα για το μέλλον ολόκληρης της ευρωπαϊκής ηπείρου, η αισιοδοξία αυτή έμελλε να καταρρεύσει υπό το βάρος των εντεινόμενων διαφωνιών και αντεγκλήσεων μεταξύ ΗΠΑ και Γαλλίας / Γερμανίας και την ανάδειξη του ραμσφελδιανής έμπνευσης σχήματος μεταξύ «παλαιάς» και «νέας» Ευρώπης., βλ. Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ. (2004), σελ. 104-105

περιορισμό των διεθνών εξοπλισμών, την άρνηση επικύρωσης της λειτουργίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Η επιθετικότητα που επέδειξαν οι ΗΠΑ με την προεδρία Μπους μετά την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, αν και εν μέρει δικαιολογημένη από την καινοφανή τρομοκρατική απειλή εναντίον τους, προκάλεσε έντονη δυσφορία σε αρκετούς ευρωπαίους συμμάχους, κυρίως στο Γαλλογερμανικό άξονα και σε όσους τον πλαισιώνουν και αποτέλεσε σαφή απόκλιση από μια μακρά παράδοση συνεργασίας των ΗΠΑ με τους ευρωπαίους εταίρους τους. Είναι αντιληπτό ότι οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν με υπεροψία τους Ευρωπαίους, ενώ παράλληλα τείνει να επικρατήσει ένα κλισέ σε κάθε ευρατλαντικό συνέδριο, από το Μπίλντεμπεργκ ως το Άσπεν, πως «οι Αμερικάνοι πολεμούν όταν χρειάζεται, ο ΟΗΕ ταΐζει τον πληθυσμό κατά τη διάρκεια του πολέμου και οι Ευρωπαίοι ασχολούνται και χρηματοδοτούν την ανοικοδόμηση του πεδίου της μάχης».¹⁰¹

Σε αντίθεση με το διεθνές περιβάλλον, στο εσωτερικό της Ελλάδας η κατάσταση ήταν σαφώς ομαλότερη. Η ελληνική κυβέρνηση είχε την εμπειρία των τριών προηγούμενων προεδριών, ενώ το ίδιο κυβερνών κόμμα αναλάμβανε για τέταρτη φορά την προεδρία. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι περισσότερες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις της Ελλάδας υποστήριζαν με ωριμότητα τις εξελίξεις στα ευρωπαϊκά θέματα, είτε αυτά αφορούσαν την υιοθέτηση του ευρώ είτε τη διεύρυνση, και υπήρχε έντονο ενδιαφέρον για μία επιτυχημένη προεδρία που θα επιβεβαίωνε την ισχυρότερη και πιο αξιόπιστη διεθνή θέση της Ελλάδας αλλά και θα χρησιμοποιούταν για εσωτερική πολιτική κατανάλωση από το κυβερνών κόμμα, εφόσον τον επόμενο χρόνο θα διεξάγονταν εκλογές.

Μερικά σημαντικά στοιχεία για την Ελλάδα εκείνη την περίοδο ήταν ότι την αρχική ευφορία της ένταξης στο ευρώ διαδέχθηκε η γκρίνια για τα σχετικά υψηλά επίπεδα του πληθωρισμού και η πεποίθηση μεγάλου μέρους της κοινής γνώμης ότι για τις ανατιμήσεις στα αγαθά ευθύνεται η εισαγωγή του ευρώ. Παράλληλα, το ποσοστό ανεργίας συνέχιζε να είναι υψηλό (οριακά κάτω του 10%), αλλά η αλήθεια είναι ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές οικονομίες αντιμετώπιζαν και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν υψηλά επίπεδα ανεργίας, που αποδίδονται εν μέρει στα άλυτα διαρθρωτικά προβλήματα και στη χαμηλή ανταγωνιστικότητά της. Από την άλλη, η

¹⁰¹ Βλ. άρθρο του Παπαχελά, Α., «Η ευρατλαντική τρικυμία» στο Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ευρώπη 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002, σελ. 21

Ελλάδα είχε από τους μεγαλύτερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης στην ευρωζώνη, περίπου 4% έναντι 1% κατά μέσο όρο στην ευρωζώνη.¹⁰² Βέβαια, εκείνη την περίοδο υπήρχαν ισχυρά κίνητρα τόνωσης της ελληνικής οικονομίας εξαιτίας των έργων για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων και των εισροές του Γ΄ ΚΠΣ, ενώ παρατηρείται αύξηση στην καταναλωτική και στεγαστική πίστη, αποτέλεσμα των χαμηλών επιτοκίων που προήλθαν από την εδραίωση της νομισματικής και μακροοικονομικής σταθερότητας των τελευταίων δεκαετιών.

Εν κατακλείδι, στο εσωτερικό της Ελλάδας πριν την ανάληψη της προεδρίας επικρατούσαν γενικά καλές συνθήκες, που σε συνδυασμό με την επιθυμία να επιβεβαιωθεί ο ενισχυμένος ρόλος της διεθνώς, αποτέλεσαν πολύ σημαντικά εφόδια για να αντιμετωπιστούν οι δύσκολες και περίπλοκες συγκυρίες σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Το έργο της προεδρίας διευκόλυνε και το γεγονός της συνάσκησης της προεδρίας με τη Δανία το δεύτερο εξάμηνο του 2002, αφού έδωσε τη δυνατότητα καλύτερης προετοιμασίας σε θέματα οικονομικά και αμυντικά, καθώς η Δανία δε συμμετέχει στην ΟΝΕ και στην στρατιωτική ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και απέχει και σε θέματα που άπτονται περαιτέρω ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο των συμφωνιών Schengen.¹⁰³

4.2 ΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Κάθε χώρα που ετοιμάζεται να αναλάβει την προεδρία του Συμβουλίου απευθύνεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά την έναρξη του εξαμήνου της και του παρουσιάζει το πρόγραμμά της. Ουσιαστικά πρόκειται για τις προτεραιότητες που έχει θέσει η εκάστοτε χώρα για το εξάμηνο της προεδρίας της. ωστόσο, δεν είναι αυτή η στιγμή που κοινοποιούνται για πρώτη φορά επίσημα οι προτεραιότητες του προεδρεύοντος κράτους. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σεβίλλης, τον Δεκέμβριο κάθε έτους οι δύο χώρες που πρόκειται να

¹⁰² Βλ. άρθρο του Νικολάου, Ν., «Η ανάκαμψη θα καθυστερήσει» στο Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ευρώπη 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002, σελ. 22

αναλάβουν την προεδρία του επόμενου έτους υποβάλλουν ένα ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα των δραστηριοτήτων του Συμβουλίου, το οποίο καταρτίζεται με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από το διάλογο επί των ετήσιων πολιτικών προτεραιοτήτων, ο οποίος διεξάγεται κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής, και οριστικοποιείται κατόπιν των σχετικών συζητήσεων του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων. Το ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα δραστηριοτήτων του Συμβουλίου συντάσσεται στα πλαίσια ενός «πολυετούς στρατηγικού προγράμματος» διάρκειας τριών ετών που εγκρίνει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.¹⁰⁴ Το πρώτο ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα καταρτίστηκε το Δεκέμβριο του 2002 (από την Ελληνική και Ιταλική Προεδρία)¹⁰⁵, ενώ το πρώτο πολυετές στρατηγικό πρόγραμμα καταρτίστηκε τον Δεκέμβριο του 2003. Το ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα και το πολυετές στρατηγικό πρόγραμμα μπορούν να χαρακτηριστούν ως τα πρώτα παραδείγματα τρόπου ομαδικής άσκησης της προεδρίας του Συμβουλίου

Δύο κύρια συμπεράσματα επισημαίνονται με βάση τα παραπάνω. Πρώτον, οι δύο χώρες που θα ασκήσουν την Προεδρία στο ίδιο έτος εξαναγκάζονται να συνεργαστούν πιο στενά και με μεγαλύτερη υπευθυνότητα. Δεύτερον, αφού πριν δημοσιευτεί το ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα τυγχάνει της έγκρισης του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων, αυτό σημαίνει ότι το πρόγραμμα της Προεδρίας δεν υπάγεται στην αποκλειστικότητα των πρωτοβουλιών του προεδρεύοντος κράτους, αλλά δέχεται υποδείξεις από την Επιτροπή και το Συμβούλιο. Ωστόσο, το νέο αυτό σχήμα δεν περιορίζει σε μεγάλο βαθμό τη σημασία της Προεδρίας καθώς η συμβολή του ρόλου της επαληθεύεται από την ικανότητα αντίδρασής της σε καθημερινή βάση. Εξάλλου, το μέλλον της Ένωσης δεν είναι ανοιχτό βιβλίο όπου τα πάντα είναι προβλέψιμα. Η εμπειρία από την Βελγική Προεδρία (2^ο εξάμηνο 2001) μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου καταδεικνύει ότι η τύχη μπορεί να αποδειχθεί πιο καθοριστική από τον προγραμματισμό των εργασιών κατά τη διάρκεια του εξαμήνου.¹⁰⁶

¹⁰³ Σχετικά με τη θέση της Δανίας έχει προσαρτηθεί Πρωτόκολλο, αρχικά στη Συνθήκη του Άμστερνταμ και κατόπι στη Συνθήκη της Νίκαιας

¹⁰⁴ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Σεβίλλη, 21-22 Ιουνίου 2002, Παράρτημα II, σελ. 23-24

¹⁰⁵ Σχετικά με ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα δραστηριοτήτων του Συμβουλίου από Ελλάδα και Ιταλία για το έτος 2002, βλ. Council Of the European Union, “Operational Programme of the Council for 2003 submitted by the Greek and Italian Presidencies”, (15881/02, POLGEN 83), Brussels, 20 December 2002, www-org.eu2003.gr/multimedia/doc/2002_12/304.doc

¹⁰⁶ Βλ. Ludlow, P., “The Greek Presidency”, EuroComment, Briefing Note, No 9, December 6, 2002, σελ. 2-3

Όσον αφορά τις προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας για το 1^ο εξάμηνο του 2003 αυτές εστιάστηκαν σε πέντε κύριους άξονες, δηλαδή, την τήρηση του χρονοδιαγράμματος και την διευκόλυνση της σταδιακής ενσωμάτωσης των νέων κρατών μελών στο κοινοτικό γίνεσθαι, την εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, την πολιτική της Ένωσης σε θέματα που αφορούν τη μετανάστευση, το άσυλο και τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, τη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης, και τις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης.¹⁰⁷

Πιο αναλυτικά, η πρώτη προτεραιότητα της Ελληνικής Προεδρίας ήταν να διασφαλίσει το χρονοδιάγραμμα για την ένταξη των 10 τότε υποψήφιων χωρών. Συγκεκριμένα, η επιδίωξη ήταν να ολοκληρωθεί η διαδικασία σύνταξης της Συνθήκης Διεύρυνσης, να έχει εκφραστεί η θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και να έχει δώσει την έγκρισή του το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως το τέλος του Μαρτίου ώστε η Συνθήκη να υπογραφεί στις 16 Απριλίου 2003 στην Αθήνα, κάτι που επιτεύχθη. Οι 10 νέες χώρες έγιναν πλήρη μέλη την 1^η Μαΐου 2004 και από την επόμενη της υπογραφής συμμετείχαν στα Συμβούλια ως ενεργοί παρατηρητές. Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κοπεγχάγης, η ΕΕ λόγω της διεύρυνσης θα πρέπει να ενισχύσει τις σχέσεις με τον «ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο» και γι' αυτό η Ελληνική Προεδρία συμπεριέλαβε στους στόχους της να προωθήσει την προενταξιακή στρατηγική για τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία, οι οποίες αναμένεται να γίνουν πλήρη μέλη το 2007.¹⁰⁸

Σε ό,τι αφορά την Τουρκία, πρόθεση της Ελληνικής Προεδρίας ήταν να ενισχυθεί η προενταξιακή πορεία της Τουρκίας και να υποστηριχθούν οι προσπάθειές της για πρόοδο προς την κατεύθυνση της έναρξης διαπραγματεύσεων σύμφωνα με τις αποφάσεις της Κοπεγχάγης. Επίσης, η κατάρτιση μίας νέας Εταιρικής Σχέσης με την Τουρκία συμπεριλήφθη στους στόχους της Ελληνικής Προεδρίας.

Ο δεύτερος άξονας προτεραιοτήτων αφορούσε τη στήριξη της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, που στόχο έχει να κινητοποιήσει και να στηρίξει τις προσπάθειες των ευρωπαϊκών χωρών για οικονομική και κοινωνική μεταρρύθμιση. Έχει διαπιστωθεί

¹⁰⁷ Το πλήρες κείμενο με τις προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας έχει δημοσιευθεί από το Υπουργείο Εξωτερικών, «Η Ευρώπη μας: Μοιραζόμενη το Μέλλον σε μια Κοινότητα Αξιών: Προτεραιότητες Ελληνικής Προεδρίας 2003», Δεκέμβριος 2002, www.eu2003.gr/multimedia/doc/2002_12/264

¹⁰⁸ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, 12-13 Δεκεμβρίου 2002, σελ. 1-7

ότι υπάρχει έλλειμμα υλοποίησης της εν λόγω στρατηγικής σε όλες σχεδόν τις χώρες της ΕΕ. Η Ελληνική Προεδρία ετοίμασε σχετικές προτάσεις που αφορούν την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, την αύξηση των θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, τη διαφύλαξη της μελλοντικής ευημερίας. Στόχος της προεδρίας είναι να υιοθετηθεί από το Συμβούλιο η λεγόμενη Πράσινη Βίβλος της Επιχειρηματικότητας, η οποία θα επισπεύσει την εφαρμογή της Μικρής Χάρτας των Μικροεπιχειρήσεων, την απλοποίηση του κανονιστικού πλαισίου και άλλα μέτρα που θα ενισχύσουν την εμπιστοσύνη της αγοράς.¹⁰⁹ Παράλληλα, ο εκσυγχρονισμός του κοινωνικού μοντέλου έχει την ίδια αξία με την ενίσχυση της οικονομίας και έτσι στις προτάσεις της Ελληνικής Προεδρίας περιλαμβάνονται η αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης, η βελτίωση των ποιοτικών πτυχών της εργασίας και ο εκσυγχρονισμός των βασικών μέσων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Πολύ σημαντικός παράγοντας για την Ελληνική Προεδρία ήταν η ενίσχυση της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ. Η σχέση μετανάστευσης και ανάπτυξης, η κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση των νομίμων μεταναστών και η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης αποτελούν πεδία δραστηριοποίησης της ελληνικής πολιτείας καθώς η Ελλάδα είναι μία χώρα που δέχεται πολλούς μετανάστες, νόμιμους και παράνομους. Η Ελληνική Προεδρία επιθυμούσε να τονίσει ότι η αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης αποτελεί συλλογικό πρόβλημα της Ένωσης και ως εκ τούτου απαιτεί κοινές δεσμεύσεις. Όσον αφορά την κοινή διαχείριση των συνόρων και στις πολιτικές απομάκρυνσης και επαναπατριsmού, η υλοποίηση των κοινών δράσεων με βάση τον Οδικό Χάρτη της Δανικής Προεδρίας και τις αναμενόμενες προτάσεις της Ε. Επιτροπής για τον ισομερή καταμερισμό των βαρών αποτέσαν σημαντική προτεραιότητα της Ελληνικής Προεδρίας.¹¹⁰ Μόνο με τη σύγκλιση των νομοθεσιών μπορεί να επιτευχθεί ο φιλόδοξος στόχος που τέθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (15-16 Οκτωβρίου 1999) για την επίτευξη ενός πραγματικού και ενιαίου Ευρωπαϊκού χώρου ασφάλειας, δικαιοσύνης και ελευθερίας.

Περαιτέρω, η Ελλάδα ανέμενε ότι η Συνέλευση για το «Μέλλον της Ευρώπης» θα έχει ολοκληρώσει το έργο της πριν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης,

¹⁰⁹ Βλ. άρθρο του Ευσταθιάδη, Στ., «Τα 5 καυτά θέματα της ατζέντας», στο Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ευρώπη 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002, σελ 6

¹¹⁰ Βλ. Καβαζαράκη, Φ., «Οι Προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας στην ΕΕ», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 47, 4^ο τρίμηνο 2002, σελ. 12

έτσι ώστε να επιτραπεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να προβεί σε όλες εκείνες τις ενέργειες που θα επέτρεπαν την ολοκλήρωση της διαδικασίας, με τη σύγκλιση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και τη θέσπιση μιας νέας Συνταγματικής Συνθήκης. Επιδίωξη της Ελληνικής Προεδρίας ήταν η διευρυμένη Ευρώπη να εξελιχθεί σε ένα θεσμικά οργανωμένο σύστημα κοντά στον πολίτη, να είναι εφοδιασμένη με όλες τις πολιτικές και τα μέσα που θα της επιτρέπουν να επιλύει τα προβλήματα της κοινωνίας και των πολιτών και να είναι ο ισχυρός συντελεστής στο ευρύτερο περιφερειακό και διεθνές σύστημα ως παράγων ειρήνης, σταθερότητας και συνεργασίας.¹¹¹

Οι εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης ήταν ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο για την Ελληνική Προεδρία καθώς η διεύρυνση μετέβαλε τα εξωτερικά της σύνορα και την έφερε σε επαφή με νέους γείτονες. Γι' αυτό μία ακόμη προτεραιότητα της προεδρίας ήταν η ανάπτυξη των σχέσεων της ΕΕ με τα Βαλκάνια, η εμβάθυνση των σχέσεων με τη Ρωσία, η αναβάθμιση των σχέσεων με την Ουκρανία, τη Λευκορωσία, τη Μολδαβία και τον Καύκασο αλλά και η ενίσχυση της συνεργασίας της ΕΕ με τις χώρες της Μεσογείου.¹¹² Επίσης, πολύ σημαντικό στοιχείο ήταν και η ενδυνάμωση των σχέσεων ΕΕ με τις ΗΠΑ για την από κοινού αντιμετώπιση διεθνών προκλήσεων καθώς και ένα θετικό αποτέλεσμα από τη συνάντηση της Προεδρίας με τον Αμερικανό Πρόεδρο στην Ουάσιγκτον που είχε προγραμματιστεί για τις 26 Ιουνίου 2003,¹¹³ και όλα αυτά βέβαια καθώς ηχούσαν όλο και πιο έντονα οι σειρήνες του πολέμου στο Ιράκ. Η προεδρία, τέλος, ανέλαβε να προωθήσει τη δυνατότητα της ΕΕ να παρεμβαίνει ουσιαστικά σε περιοχές κρίσεων και να συνεχίσει τις προσπάθειες για ισχυροποίηση του θεσμικού πλαισίου της ΚΕΠΠΑ.

¹¹¹ Βλ. ο.π., σελ. 13

¹¹² Οι Ευρωμεσογειακές σχέσεις είναι ένας πολύ σημαντικός τομέας εξωτερικών σχέσεων για την Ελλάδα, λόγω γεωγραφικής και πολιτιστικής εγγύτητας και είχε επισημανθεί ότι η ανάπτυξη τους θα πρέπει να συμπεριληφθεί στις άμεσες προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας με βάση της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, βλ. Stavridis, St., "The Barcelona Process after Valencia and Seville: What Priorities for the 2003 Greek Presidency?", Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), Athens 2002

¹¹³ Βλ. άρθρο του Ευσταθιάδη, Στ., «Τα 5 καυτά θέματα της ατζέντας», στο Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ευρώπη 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002, σελ 7

4.3 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Από οργανωτικής απόψεως, η προετοιμασία της Ελληνικής Προεδρίας διήρκησε δύο χρόνια και κύρια επιδίωξή της ήταν να συνεχίσει το έργο που άφησε η Δανική Προεδρία, προωθώντας ή ολοκληρώνοντας τα θέματα που έμειναν εκκρεμή, αλλά και να καταθέσει νέες προτάσεις δράσης της ΕΕ.¹¹⁴

Η Ελληνική Προεδρία του 2003 έλαβε πολύ διαφορετικές διαστάσεις σε σχέση με εκείνη του 1994. Κοινό σημείο αναφοράς, η επαναλειτουργία του Γραφείου της Ελληνικής Προεδρίας που εδρεύει στο Υπουργείο Εξωτερικών και ανέλαβε εκ νέου το έργο της οργάνωσης. Επίσης, κοινό στοιχείο και για τις τέσσερις ελληνικές προεδρίες είναι ότι την κύρια ευθύνη είχε το ίδιο πρόσωπο, κ. Ειρήνη Βαβαλέα, στοιχείο, καταρχάς, θετικό αφού η κ. Βαβαλέα είχε αποκομίσει σημαντική εμπειρία από τις τρεις προηγούμενες προεδρίες. Όσον αφορά τα πολιτικά πρόσωπα, που κρατούσαν τις κυριότερες θέσεις κλειδιά, ήταν: ο Πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Γ. Παπανδρέου, ο Αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών Τ. Γιαννίτσης και ο Γενικός Γραμματέας Ευρωπαϊκών Υποθέσεων του ΥΠΕΞ κ. Η. Πλασκοβίτης.

Πιο αναλυτικά, ο ρόλος του Γραφείου της Ελληνικής Προεδρίας συνίστατο στο συντονισμό όλων των οργανωτικών θεμάτων της Ελληνικής Προεδρίας. Είχε στην αρμοδιότητά του την ενημέρωση και τη στήριξη των υπουργείων και των λοιπών φορέων σχετικά με τις προδιαγραφές και τα προαπαιτούμενα κάθε διοργάνωσης ώστε κάθε δραστηριότητα, ενταγμένη στο Πρόγραμμα Δράσεων της Ελληνικής Προεδρίας, να ήταν σύμφωνη με τους κοινοτικούς κανόνες. Επίσης διαμεσολάβησε έναντι τρίτων και της Γραμματείας του Συμβουλίου και βοήθησε στην οργάνωση συμβουλευοντας και έχοντας τη γενική επιμέλεια.

Το προσωπικό της Μόνιμη Αντιπροσωπεία στις Βρυξέλες αυξήθηκε, όπως ήταν λογικό, κατά πολύ. Από 90 περίπου υπαλλήλους, που απαρτιθόμυσε ένα χρόνο πριν την έναρξη της προεδρίας, έφτασε τους 140, εκ των οποίων ένα ποσοστό της τάξεως του 30% προερχόταν από το ΥΠΕΞ ενώ περίπου 70% από τα υπόλοιπα υπουργεία.¹¹⁵

¹¹⁴ Σχετικά με την οργάνωση της Ελληνικής Προεδρίας του 2003, βλ. www.eu2003.gr/gr/cat/66/

¹¹⁵ Τα στοιχεία αυτά προήλθαν κατόπιν συνέντευξης που μου παρεχώρησε ο κ. Βενιζέλος Σταύρος, διπλωμάτης του Ελληνικού ΥΠΕΞ, επικεφαλής της Οργανικής Μονάδας Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία των Βρυξελλών.

Επίσης, συστάθηκαν επιτροπές εργασίας για ειδικά θέματα, με τη συμμετοχή υπηρεσιακών παραγόντων και πανεπιστημιακών. Κάθε υπουργείο είχε τη δική του ευθύνη σε θέματα του τομέα του αλλά το ρόλο του γενικού συντονισμού ασκούσε το ΥΠΕΞ.

Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής προεδρίας είχαν προγραμματιστεί η διοργάνωση δύο Ευρωπαϊκών Συμβουλίων, πέντε διεθνών συναντήσεων κορυφής, τριάντα εννέα τακτικών Συμβουλίων Υπουργών, δεκατεσσάρων άτυπων συμβουλίων και υπουργικών συναντήσεων. Επίσης, προγραμματίστηκαν δεκαέξι διεθνείς συναντήσεις σε σχήμα τρόικας και περισσότερες από εκατόν ογδόντα συναντήσεις σε διάφορα άλλα επίπεδα σε τριάντα έξι ελληνικές πόλεις.

Επιπλέον, εγκαταστάθηκε ένα καινούριο on line system of computer που εξυπηρέτησε τον καλύτερο συντονισμό μεταξύ της Μόνιμης Αντιπροσωπείας στις Βρυξέλες, του ΥΠΕΞ και των λοιπών υπουργείων, ενώ δημιουργήθηκε μία πολύ καλή ηλεκτρονική σελίδα στο διαδίκτυο που περιλαμβάνει πολλές χρήσιμες πληροφορίες για την Ελληνική Προεδρία του 2003. Όπως ήταν αναμενόμενο, αυξήθηκαν τα έξοδα των μετακινήσεων, της ιατρικής κάλυψης και όλων των συνοδευτικών στοιχείων που απαιτούνταν για την ολοκληρωμένη οργάνωση όλων των ειδών των συναντήσεων. Εντούτοις, παρατηρήθηκαν κάποιες οργανωτικές αδυναμίες, ιδιαίτερα στη Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου, που προκάλεσαν και κάποια αρνητικά σχόλια από το διεθνή τύπο, όπως ότι το «χάος» είναι ελληνική λέξη.¹¹⁶

4.3.1 Οι σχέσεις με τα άλλα θεσμικά όργανα

Όσον αφορά τις σχέσεις της Ελληνικής Προεδρίας με τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα χαρακτηρίζονται πολύ θετικές. Πέρα από τη συνεχή επαφή με τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, καταβλήθηκαν προσπάθειες για αποτελεσματική συνεργασία με την Ε. Επιτροπή και τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Ένα καλό παράδειγμα αποτελεί η υιοθέτηση του σχεδίου της συμφωνίας από το Συμβούλιο (16 Ιουνίου 2003) για καλύτερη ποιότητα στη νομοθεσία. Η Υψηλού Επιπέδου Τεχνική Ομάδα

¹¹⁶ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 211

για τη Διαθεσμική Συνεργασία, που συνεδρίασε επί τακτικής βάσης κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας, κατάφερε να συγκεντρώσει το Διευθυντή του COREPER II, το Γενικό Γραμματέα του Ευρωκοινοβουλίου και το Γενικό Γραμματέα της Ε. Επιτροπής (ή τους αντιπροσώπους τους σε τεχνικό επίπεδο) παρέχοντας ένα πολύ καλό χώρο επικοινωνίας και διασφαλίζοντας το συνεχή διάλογο μεταξύ των υψηλών αξιωματούχων αυτών των οργάνων.¹¹⁷

Επίσης, η Ελληνική Προεδρία ανέπτυξε πολύ καλές σχέσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στο πλαίσιο της προετοιμασίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης έλαβαν μέρος δύο άτυπες συναντήσεις μεταξύ του Προέδρου του Ε. Κοινοβουλίου (κ. Cox), του Προέδρου του Συμβουλίου (κ. Σημίτη) και του Προέδρου της Ε. Επιτροπής (κ. Prodi). Επιπλέον, με πρωτοβουλίες της Ελληνικής Προεδρίας, μέσω της Ομάδας Εργασία Γενικών Υποθέσεων, διευκολύνθηκε η συμμετοχή μελών του Ε. Κοινοβουλίου σε διεθνείς διασκέψεις, όπως στη 46^η διάσκεψη της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά (Βιέννη, 8-17/4/2003), στην 5^η Υπουργική Διάσκεψη του ΠΟΕ (Μεξικό, 10-14/11/2003) κ.α.¹¹⁸

Περαιτέρω, η Ελληνική Προεδρία έδειξε ενδιαφέρον για τη διευθέτηση του θέματος της αναθεώρησης του καθεστώτος των Ευρωβουλευτών με τη διεξαγωγή άτυπων διμερών διασκέψεων μεταξύ της Προεδρίας και όλων των αντιπροσωπειών των κρατών μελών, αν και το θέμα παραμένει ακόμα εκκρεμή λόγω κυρίως της διαφωνίας κάποιων κ-μ (ανάμεσά τους και η Γερμανία) για το ύψος του μισθού. Τέλος για την ιστορία και τους αριθμούς, η Ελληνική Προεδρία απάντησε εκ μέρους του Συμβουλίου σε 63 γραπτές ερωτήσεις που υποβλήθηκαν από μέλη του Ε. Κοινοβουλίου και σε 70 προφορικές ερωτήσεις (70 PE-QO questions, 63 H-questions) καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου.

¹¹⁷ Τα στοιχεία αυτά εντοπίστηκαν σε εσωτερικό έγγραφο του ΥΠΕΞ, που συντάχθηκε από την Οργανική Μονάδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Ελλάδας στην Ε.Ε., 16 Μαρτίου 2004 με τίτλο "Report of the Greek Presidency (1st semester 2003) on the work of the Working Party on General Affairs and Relations with the European Parliament and other Institutions", σελ. 4, 5, 9

¹¹⁸ Βλ. ο.π., σελ. 8-9

5. ΤΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

5.1 ΤΟ «ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΕ»

5.1.1 Διεύρυνση

Η Ελληνική Προεδρία προκειμένου να διασφαλίσει την τήρηση του χρονοδιαγράμματος για την ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών μεσολάβησε ώστε να κλείσουν έγκαιρα όσα κεφάλαια είχαν μείνει ανοιχτά. Από την άλλη μεριά, προέκυψε πρόβλημα σχετικά με τη συναίνεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το Ε. Κοινοβούλιο θεώρησε ότι αγνοήθηκε ο ρόλος του και η κριτική του εστιάστηκε στη συμφωνία των κρατών μελών ως προς τη δημοσιονομική πλευρά της διεύρυνσης, καθώς διαπιστώθηκαν επιπρόσθετοι χρηματοδοτικοί διακανονισμοί πέραν των επισήμως συμφωνηθέντων σε παράρτημα της Συνθήκης. Η αντίδραση της Ελληνικής Προεδρίας ήταν καθοριστική και οδήγησε στην υπογραφή ενός πλαισίου συμφωνίας για την επίλυση της διαφοράς αυτής και έτσι το Ε. Κοινοβούλιο έδωσε την συγκατάθεσή του με μεγάλη πλειοψηφία (498 υπέρ, 26 κατά).¹¹⁹

Βέβαια, το σημαντικότερο για την Ελλάδα ήταν ότι δεν επέτρεψε τον εγκλωβισμό της Κύπρου στις διεργασίες για την επίλυση του πολιτικού προβλήματος με βάση το σχέδιο Ανάν, που διεξάγονταν εκείνη την περίοδο. Θα ήταν αδιανόητο για την Ελληνική Προεδρία η αναβολή της υπογραφής της Συνθήκης Προσχώρησης διότι καταρχάς θα ήταν επικίνδυνο για την Κύπρο να απομακρυνθεί η ημερομηνία ένταξης και επιπλέον η τότε ελληνική πολιτική ηγεσία επιθυμούσε την ενίσχυσή της στο εσωτερικό της χώρας και την αύξηση του γοήτρου της όταν επί δική της προεδρία θα προσχωρούσε η Κύπρος στην ΕΕ και χωρίς την επίλυση του πολιτικού προβλήματος.

Έτσι, λοιπόν, η ολοκλήρωση της διαδικασίας διεύρυνσης υλοποιήθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στις 16 Απριλίου 2003 στην Αθήνα, μέσα σ' ένα επιβλητικό και συμβολικό χώρο στη στοά του Αττάλου. Η συνοδευτική

¹¹⁹ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 151

υπογραφείσα «Διακήρυξη των Αθηνών» αποτελεί ένα κείμενο επαναδιατύπωσης των θεμελιωδών αξιών της ΕΕ και διακήρυξης των μελλοντικών της προθέσεων, που ήταν η προσήλωση στην περαιτέρω διεύρυνση και εμβάθυνση με γνώμονα την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών.¹²⁰ Έτσι, με την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης, συνεχίστηκαν με εντατικό ρυθμό οι διαπραγματεύσεις με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Η Βουλγαρία μετά το τέλος της Ελληνικής Προεδρίας είχε κλείσει προσωρινά 25 διαπραγματευτικά κεφάλαια και η Ρουμανία 19.¹²¹ Όσον αφορά την Τουρκία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης χαιρέτισε τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες της Τουρκίας και την αναθεωρημένη Εταιρική Σχέση για την Προσχώρηση ενώ υπογραμμίζει τη σημασία της απόφασης που θα λάβει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2004 σχετικά με την έναρξη ή μη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.¹²²

Ωστόσο, το πανηγυρικό κλίμα λόγω διεύρυνσης είχε από νωρίς επισκιάσει η έναρξη του πολέμου στο Ιράκ αλλά κυρίως η σύμπλευση σχεδόν όλων των νέων κρατών μελών με τις ΗΠΑ. Βέβαια, ενότητα δεν υπήρξε ούτε και ανάμεσα στους «παλαιούς» 15 της Ένωσης. Εντούτοις, ενθαρρυντική ήταν η παρουσία του Γενικού Γραμματέα των Η.Ε., κ. Άναν, στην τελετή υπογραφής της Συνθήκης Προσχώρησης, ενώ φάνηκε να υπάρχει σύγκλιση απόψεων για την ενίσχυση της ανάμιξης του ΟΗΕ στο μεταπολεμικό Ιράκ και για τη συμβολή της ΕΕ στην πολιτική και οικονομική ανοικοδόμηση της χώρας.¹²³

Στο πλαίσιο της διεύρυνσης, η Ελληνική Προεδρία κλήθηκε να χειριστεί και το θέμα των σχέσεων με τους νέους γείτονες της ΕΕ, ώστε να αποφευχθούν νέες διαχωριστικές γραμμές στην Ευρωπαϊκή ήπειρο. Για το σκοπό αυτό εκδόθηκε μετά από σχετικό αίτημα της Ελληνικής Προεδρίας ανακοίνωση από την Επιτροπή για την σπουδαιότητα που αποδίδει η διευρυμένη Ένωση στη συνεργασία με τους νέους της γείτονες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον σημειώθηκε για την αναβάθμιση των σχέσεων της ΕΕ με τη Ρωσία, η οποία επιτεύχθη μέσω της λήψης στενότερης συνεργασίας στους τομείς της οικονομίας, εσωτερικών υποθέσεων και δικαιοσύνης, ασφάλειας, έρευνας και τεχνολογίας και τη δημιουργία ενός μόνιμου Συμβουλίου Συνεργασίας.

¹²⁰ Βλ. Ατυπο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Η Διακήρυξη των Αθηνών, 16 Απριλίου 2003

¹²¹ Βλ.. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 5-6

¹²² Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 19-20/06/2003, σημ. 38

¹²³ Βλ. Δήλωση της Προεδρίας για το Ιράκ, Αθήνα (16/04/2003),

www.eu2003.gr/gr/articles/2003/4/17/2538/

5.1.2 Συντακτική Συνέλευση

Η Ελληνική Προεδρία είχε καταστήσει γνωστό το στόχο της να ολοκληρωθούν οι εργασίες της Συντακτικής Συνέλευσης σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και να παρουσιαστεί ένα προσχέδιο της προτεινόμενης συνθήκης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης. Την πρόθεση αυτή της Προεδρίας συμερίζονταν και οι υπόλοιποι εταίροι και έτσι κατά τη διάρκεια του άτυπου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Αθήνα (16/4/03) συμφωνήθηκε και εκ μέρους του Προέδρου της Συνέλευσης, κ. Giscard d' Estaing, να παρουσιαστεί το τελικό σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης όπως ήταν αρχικά προγραμματισμένο¹²⁴.

Από εκεί και πέρα άρχισε μία διπλωματική μάχη, τόσο στο προσκήνιο όσο και στο παρασκήνιο, για να αμβλυνθούν οι διαφορές σε αρκετά θέματα, όπως η εκλογή μόνιμου προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η στάθμιση των ψήφων, ή αν θα υπάρχει αναφορά στις χριστιανικές καταβολές του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Από την άλλη πλευρά, οι μικρές και μεσαίες χώρες αντέδρασαν στο ενδεχόμενο θεσμικής παράκαμψής τους που επισημοποιήθηκε με τη «Σύνοδο των Επτά Νάνων» στο Λουξεμβούργο, την 1^η Απριλίου 2003, με τη συμμετοχή του Λουξεμβούργου, του Βελγίου, της Ολλανδίας, της Αυστρίας, της Φινλανδίας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας.¹²⁵ Η Ελλάδα, με το αιτιολογικό της προεδρεύουσας χώρας που πρέπει να λειτουργεί εξισορροπιστικά, προτίμησε μία πιο ρεαλιστική προσέγγιση σύμφωνα με τις πιθανότητες επικράτησης των λύσεων, μέσα από τις οποίες μπορούσαν να διαφανούν θετικά στοιχεία γι' αυτήν.

Το προσχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης που δόθηκε στη δημοσιότητα, μεταξύ άλλων προέβλεπε τη δημιουργία μόνιμου προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, θέση υπουργού Εξωτερικών, νέο σχήμα της Ε. Επιτροπής με συμμετοχή όλων των κρατών μελών αλλά μερικό δικαίωμα ψήφου, περισσότερη αυτονομία των χωρών της Ευρωζώνης στις οικονομικές υποθέσεις και την ενσωμάτωση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στο κύριο μέρος της Συνθήκης. Ωστόσο, το κείμενο αυτό δέχτηκε κριτική τόσο από τους ευρωσκεπτικιστές διότι υποστήριζαν ότι οδεύει την Ένωση προς την ομοσπονδία, όσο και από αυτούς που ζητούν περαιτέρω ολοκλήρωση διότι έκριναν ότι δεν προσφέρει το προσδοκώμενο όραμα.

¹²⁴ Βλ. Καθημερινή, «Στη Θεσσαλονίκη η τελική πρόταση για το Σύνταγμα», 17/04/2003

¹²⁵ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 156-157

Εντέλει, το σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης, που παρουσιάστηκε από τον Πρόεδρο της Συνέλευσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης, χαιρετήθηκε με ικανοποίηση από την Ελληνική Προεδρία. Η παρουσίασή του σηματοδότησε την ολοκλήρωση των καθηκόντων της Συνέλευσης και το τέλος του έργου της. Ωστόσο, έμειναν κάποιες καθαρά τεχνικές εργασίες για τη σύνταξη του Μέρους II, που έπρεπε να ολοκληρωθούν έως τις 15 Ιουλίου 2003. Περαιτέρω, αποφασίστηκε η σύγκλιση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης το αργότερο μέχρι τον Οκτώβριο του 2003, ήτοι, κατά τη διάρκεια της Ιταλικής Προεδρίας, ενώ το έργο της Δ.Δ. θα έπρεπε να ολοκληρωθεί πριν τις Ευρωεκλογές του Ιουνίου του 2004. Τα νέα κράτη μέλη θα συμμετείχαν κανονικά στις εργασίες της Δ.Δ. ενώ η υπογραφή της νέας Συνθήκης αναμενόταν να γίνει το ταχύτερο μετά το Μάιο του 2004. Οι τρεις υποψήφιες χώρες, Ρουμανία, Βουλγαρία και Τουρκία, θα συμμετείχαν σε όλες τις συνεδριάσεις της Δ.Δ. ως παρατηρητές.¹²⁶

Όπως αποδείχθηκε στη συνέχεια, όλος ο προγραμματισμός λειτούργησε, τηρήθηκε το χρονοδιάγραμμα και η Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης υπογράφηκε στις 29 Οκτωβρίου 2004. Αυτό που απομένει είναι το δύσκολο έργο της επικύρωσής της.

5.2 ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

5.2.1 Ο πόλεμος στο Ιράκ και οι σχέσεις ΕΕ - ΗΠΑ

Η κρίση στο Ιράκ έγινε το κύριο χαρακτηριστικό της Ελληνικής Προεδρίας και παράλληλα καθοριστικός παράγοντας για τις εξελίξεις στο εσωτερικό της Ένωσης. Όταν η Ελλάδα ανέλαβε την Προεδρία του Συμβουλίου τα σύννεφα του πολέμου πάνω από το Ιράκ είχαν αρχίσει να πυκνώνουν επικίνδυνα και οι απλές παραινέσεις της ΕΕ για λύση των προβλημάτων με διπλωματικό τρόπο δεν ήταν ικανές να αποτρέψουν το σχεδόν αυτονόητο για τις ΗΠΑ, ότι η ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν και ο έλεγχος του Ιράκ με μη ειρηνικά μέσα ήταν η μόνη επιλογή γι' αυτές.

¹²⁶ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 19-20/06/2003,

Από τον πρώτο καιρό της ανάληψης της Ελληνικής Προεδρίας, άρχισαν οι διεργασίες για τη λήψη μίας κοινής θέσης έναντι του επερχόμενου πολέμου. Στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων (28/01/2003) οι 15 έλαβαν κοινή θέση με την οποία υποστήριζαν την παράταση της παραμονής των επιθεωρητών στο Ιράκ για όσο διάστημα χρειάζονται για να ολοκληρώσουν το έργο τους¹²⁷. Ωστόσο, λίγες μέρες αργότερα, με πρωτοβουλία του Ισπανού Πρωθυπουργού εκδόθηκε δήλωση 8 ευρωπαίων εταίρων (Ισπανία, Βρετανία, Ιταλία, Πορτογαλία, Δανία, Τσεχία, Πολωνία, Ουγγαρία) που υποστήριζαν την πολιτική των ΗΠΑ και το ενδεχόμενο επίθεσης στο Ιράκ. Φυσικά, η εξέλιξη αυτή προκάλεσε την έντονη δυσαρέσκεια της Ελληνικής Προεδρίας και σε συνέντευξη τύπου αμέσως μετά τη Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας στις 5 Φεβρουαρίου ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών, κ. Γ. Παπανδρέου, τόνισε ότι «η συγκεκριμένη επιστολή δεν αφορά αποκλειστικά την ευρωπαϊκή ενότητα αλλά την ενότητα της διεθνούς κοινότητας».¹²⁸

Ωστόσο, μία εβδομάδα αργότερα μία νέα επιστολή, υπογεγραμμένη αυτή η φορά από δέκα χώρες (Βουλγαρία, Ρουμανία, Εσθονία, Λιθουανία, Λετονία, Σλοβενία, Σλοβακία, Κροατία, Αλβανία και ΠΓΔΜ), εξέφραζαν εκ νέου την υποστήριξή τους στις ΗΠΑ. Έτσι, όλες σχεδόν οι προς ένταξη και υποψηφίες χώρες, με την εξαίρεση της Κύπρου, της Μάλτας και της Τουρκίας, τάχθηκαν στο πλευρό της αμερικανικής κυβέρνησης και υπέρ μιας στρατιωτικής επέμβασης.

Παρ' όλα αυτά, η ελληνική προεδρία, έχοντας την υποστήριξη του γαλλογερμανικού άξονα αλλά και της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης (είχαν σημειωθεί πρωτοφανείς κινητοποιήσεις ενάντια του πολέμου σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες), συγκάλεσε έκτακτη σύνοδο κορυφής των Ευρωπαίων ηγετών στις Βρυξέλλες, στις 17 Φεβρουαρίου. Στη Σύνοδο αυτή υιοθετήθηκε κοινή δήλωση των 15 κ-μ και των 13 υποψηφίων, με την οποία η Ένωση τόνιζε ότι «η θέση της σε σχέση με το Ιράκ είναι να υπάρξει πλήρης και αποτελεσματικός αφοπλισμός, σύμφωνα με την απόφαση 1441 του Συμβουλίου Ασφαλείας και πως επιθυμεί να πραγματοποιηθεί αυτή η εξέλιξη ειρηνικά και ότι αυτό θέλουν και οι λαοί της Ευρώπης».¹²⁹

Ωστόσο, η σύγκλιση ήταν επιφανειακή ενώ η διαφορά απόψεων επαναεπιβεβαιώθηκε στο Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών της Ε.Ε., στις 24

σημεία 2-7

¹²⁷ Βλ. ΕΕ-Ελληνική Προεδρία 2003 – Γ. Παπανδρέου – Ιράκ – Μέση Ανατολή – Ιράκ, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/1/28/1712

¹²⁸ Βλ. ΗΠΑ – Συνεντεύξεις Παπανδρέου για το Ιράκ, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/2/6/1822

¹²⁹ Βλ. Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 17 Φεβρουαρίου 2003

Φεβρουαρίου στις Βρυξέλλες. Στο Συμβούλιο αυτό η Βρετανία και η Ισπανία ηγήθηκαν εκ νέου των χωρών που ασπάζονταν τις θέσεις των ΗΠΑ, θεωρώντας χρήσιμη και επιβεβλημένη την κατάθεση νέου ψηφίσματος στον ΟΗΕ που θα άνοιγε το δρόμο για την επίθεση στο Ιράκ. Όσο περνούσαν οι μέρες γινόταν όλο και πιο φανερό ότι η ένοπλη σύρραξη στο Ιράκ ήταν αναπόφευκτη και αυτό επιβεβαίωνε και συνάντηση του Αμερικανού Προέδρου με τους πρωθυπουργούς της Βρετανίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στις Αζόρες,¹³⁰ λίγο πριν την έναρξη του πολέμου στο Ιράκ και του Εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Μπροστά σε αυτές τις εξελίξεις, η Ελληνική Προεδρία έβλεπε ότι δεν μπορούσε να τηρηθεί το πρόγραμμα δράσης της και στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα μονοπωλούσε το ενδιαφέρον για τον πόλεμο στο Ιράκ και όχι η διαδικασία της Λισσαβόνας και η κατάσταση της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έλαβε χώρα στις 20 Μαρτίου 2003, υπό τη σκιά του πολέμου στο Ιράκ και έντονη τη διάχυση του πολεμικού κλίματος στις εργασίες του. Αναμφίβολα, ήταν η πιο δύσκολη στιγμή του εξαμήνου. Η Ελληνική Προεδρία κατόρθωσε να τηρήσει το πρόγραμμά της, αλλά η επιμονή της αυτή προκάλεσε και αρνητικά σχόλια. Στην καθιερωμένη συνέντευξη τύπου που παραχωρεί ο Πρόεδρος του Ε.Σ. έκανε λόγο μόνο για τα θέματα που σχετίζονταν με τη Διαδικασία της Λισσαβόνας και δεν δέχτηκε να απαντήσει σε ερωτήσεις σχετικά με τη στάση των ευρωπαίων εταίρων στο Ιράκ. Το γεγονός αυτό προκάλεσε τη δυσφορία των ξένων δημοσιογράφων και την αποχώρησή τους από τη συνέντευξη.¹³¹

Η έναρξη του πολέμου ήταν γεγονός, όπως και η αποτυχία για άλλη μία φορά των Ευρωπαίων να ασκήσουν κοινή εξωτερική πολιτική. Η αμηχανία της Ελληνικής Προεδρίας ήταν έκδηλη και το μόνο παρηγορητικό στοιχείο ήταν οι δηλώσεις του Γενικού Γραμματέα Ηνωμένων Εθνών στην Αθήνα, στην υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης, ότι η Ε.Ε. πρέπει να αναλάβει κεντρικό ρόλο στην ανοικοδόμηση του μεταπολεμικού Ιράκ.

Το τέλος των πρώτων επιχειρήσεων και η κατάρρευση του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεϊν συνοδεύτηκε από μια προσπάθεια των ΗΠΑ να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με τη «γηραιά Ευρώπη» και αυτό το σκοπό προσπάθησε να εξυπηρετήσει η περιοδεία του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών, κ. Colin Powell, σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες στις αρχές Μαΐου και η συνάντηση του G8 στο Εβιάν στις αρχές

¹³⁰ Βλ. άρθρο: Το «πολεμικό συμβούλιο των Αζόρων», Το Βήμα της Κυριακής, 16/03/2003

Ιουνίου.¹³² Ενόψει της προγραμματισμένης συνάντησης κορυφής ΕΕ-ΗΠΑ στα τέλη Ιουλίου 2003, η Ένωση έδειξε διάθεση να επανεξετάσει τις σχέσεις με τις ΗΠΑ σε πιο ρεαλιστική βάση. Η διάθεση αυτή εκφράστηκε στις δηλώσεις του Προέδρου της Ε. Επιτροπής, που την χαρακτήρισε «εποικοδομητική» – «γόνιμη» – «έξοχη», ενώ ο Αμερικανός Πρόεδρος υπενθύμισε «τους ισχυρούς και ιστορικούς δεσμούς ΕΕ-ΗΠΑ» και την «αλληλεξάρτηση των δύο πόλων, που είναι ζωτικής σημασίας για την παγκόσμια οικονομία» και ο Έλληνας Πρωθυπουργός παρατήρησε ότι «η φιλία προϋποθέτει πειθαρχία στη διαχείριση των διαφορών μας και αναζήτηση των πεδίων που μας ενώνουν».¹³³

Επίσης, για να δοθεί έμφαση στο καλό κλίμα που θα επιθυμούσαν και οι δύο πλευρές να επικρατεί μεταξύ τους στο μέλλον, αναφέρθηκαν στη συμφωνία που υπεγράφη περί δικαστικής συνδρομής για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, στις τρεις Κοινές Δηλώσεις για τη Μη Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής, για την Εναέρια Κυκλοφορία και για την Παραγωγή Ενέργειας από Υδρογόνο, ενώ δόθηκε έμφαση στην επιθυμία τους να υλοποιηθεί ο Οδικός Χάρτης στο Μεσανατολικό. Φυσικά, υπήρξαν και θέματα που δεν επήλθε συμφωνία, όπως η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, την οποία αρνούνται να αναγνωρίσουν οι ΗΠΑ, η ευρωπαϊκή απαγόρευση για τα γενετικώς τροποποιημένα προϊόντα, η προετοιμασία του επόμενου γύρου διαπραγματεύσεων για την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου που θα ξεκινούσε τον φθινόπωρο του 2003, η λειτουργία και εποπτεία των διεθνών χρηματαγορών.

Συμπερασματικά, η κρίση του Ιράκ κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας, είχε καταλυτικό χαρακτήρα αλλά αυτό που της αναγνωρίζεται είναι ότι κατάφερε να μην πνιγεί, ακόμα και όταν λίγες ώρες μετά την υιοθέτηση κοινών θέσεων για την αποτροπή του πολέμου κάποια κράτη μέλη με επιδεικτικό τρόπο τις παραβίαζαν, ή όταν το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πραγματοποιούταν παράλληλα με την έναρξη της επίθεσης στο Ιράκ. Η Ελληνική Προεδρία έσωσε, κατά κάποιο τρόπο, τα

¹³¹ Βλ. Τα Νέα, στήλη: Μικροπολιτικός, άρθρο: «Πρωθυπουργικές εμμονές», 21/03/2003

¹³² Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 133-134

¹³³ Βλ. Σύνοδος Κορυφής ΕΕ-ΗΠΑ: κοινή συνέντευξη Τύπου Τξ. Μπους, Κ. Σημίτη και Ρ. Πρόντι, Λευκός Οίκος (25/06/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/25/3154

προσχήματα και αυτό αποδίδεται από πολλούς στο πρόσωπο του Έλληνα Πρωθυπουργού, κ. Κ. Σημίτη, ο οποίος στους ευρωπαϊκούς κύκλους είχε χαρακτηριστεί και ως ένα «ασφαλές ζευγάρι γάντια».¹³⁴

5.2.2 Ευρωμεσογειακές Σχέσεις

Οι σχέσεις της ΕΕ με τις χώρες της Μεσογείου αντιμετωπίζονται από το Νοέμβριο του 1995 σ' ένα πολυμερές πλαίσιο συνεργασίας με τρεις πυλώνες δράσης: πολιτικό (μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ασφάλειας), οικονομικό (κυρίως μέσω χρηματοδοτικών προγραμμάτων και δημιουργίας, έως το 2010, μιας ζώνης ελευθέρων συναλλαγών), και κοινωνικό (διαπολιτιστική επικοινωνία, ανθρώπινα δικαιώματα). Η Ευρωπαϊκή Μεσογειακή Συνεργασία λειτουργεί ως μία πολυμερής διαδικασία όπου γίνονται σεβαστές οι αρχές της εθνικής κυριαρχίας και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στις μέρες μας, τα θέματα που βρίσκονται υψηλά στην ατζέντα των ευρωμεσογειακών σχέσεων σχετίζονται με την κοινωνική-οικονομική ανισορροπία ανάμεσα στον λιγότερο αναπτυσσόμενο Νότο που «εκρήγνυται» και στον πλούσιο Βορρά που «γηράσκει» και την Αραβοϊσραηλινή διένεξη. Επίσης, η ΕΜΣ επηρεάζεται σημαντικά από την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας και συγκεκριμένα από τη Μεσογειακή διάσταση της ΕΠΑΑ, τόσο από τους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας, όσο και από την οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης.¹³⁵

Η Ελληνική Προεδρία έδειξε ιδιαίτερο ζήλο για την αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος σχετικά με την έναρξη και θεσμοθέτηση του πολιτικού διαλόγου σε θέματα ευρωμεσογειακής ασφάλειας και άμυνας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ως προεδρεύουσα χώρα, με πρωτοβουλία του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, οργάνωσε αντίστοιχα σεμινάρια στις 1-2 Νοεμβρίου 2002 στη Ρόδο και στις 9-10 Μαΐου 2003

¹³⁴ Βλ. Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G., “The Greek Presidency: In the Shadow of War”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 42, Annual Review 2004, σελ. 43

¹³⁵ Βλ. Xenakis, D. K. – Chrysoschoou D. N., “The 2003 Hellenic Presidency of the European Union: Mediterranean Perspectives on the ESDP”, Center for European Integration Studies, Discussion Paper, C128, 2003, από την ιστοσελίδα www.zei.de, σελ. 2-3

στην Κέρκυρα. Στόχος ήταν η ανταλλαγή απόψεων και η ενημέρωση των Μεσογειακών εταίρων σε θέματα ΕΠΑΑ, αλλά και η ευόδωση μιας συνεργατικής αντίληψης περί στρατηγικής διακυβέρνησης στη Μεσόγειο. Εξίσου σημαντική ήταν και η Ενδιάμεση Ευρω-Μεσογειακή Σύνοδο στην Κρήτη, στις 25-27 Μαΐου 2003, που συμμετείχαν 35 χώρες (15 κ-μ της ΕΕ, 10 υπό ένταξη κ-μ και 10 Μεσογειακοί εταίροι), η οποία θύμιζε περισσότερο την εικόνα μίας μίνι συνόδου του Ο.Η.Ε. παρά περιφερειακό σχήμα.¹³⁶

Η ΕΠΑΑ διαθέτει πλέον τη δική της Μεσογειακή διάσταση, χάριν της πρωτοβουλίας που ανέλαβε η Ισπανική Προεδρία το Μάιο του 2002. Η Ελληνική Προεδρία με τη σειρά της συνέβαλε προς αυτήν την κατεύθυνση και πήρε πρωτοβουλίες ώστε να αναπτυχθεί ένας πρόσθετος διάυλος επικοινωνίας μεταξύ Ευρωπαίων και Μεσογειακών εταίρων. Έτσι, οι ελληνικές προτάσεις έθεσαν τα θεμέλια για τη θεσμοθέτηση ενός τακτικού σεμιναρίου για τη Μεσογειακή διάσταση της ΕΠΑΑ ως μέτρο οικοδόμησης εμπιστοσύνης, τακτική που ακολούθησε η Ισπανία διοργανώνοντας ανάλογο σεμινάριο, στις 6-7 Ιουνίου 2003, στη Βαρκελώνη.¹³⁷

Εντούτοις, υπάρχουν αρκετά προβλήματα που ταλανίζουν τις ευρω-μεσογειακές σχέσεις που σχετίζονται, κυρίως, με την κλιμακούμενη κατάσταση στη Μέση Ανατολή και την αβέβαιη εφαρμογή του Οδικού Χάρτη, την αυξανόμενη καχυποψία μεταξύ των εταίρων της ΕΜΣ, την ανεπάρκεια των ευρωπαϊκών πόρων και τα νέα δεδομένα που προκύπτουν από τη μαζική διεύρυνση της ΕΕ. Ωστόσο, η δυναμική των Σεμιναρίων της Ρόδου, της Κέρκυρας και της πρώτης Συνόδου των 35 μετά την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης, λειτούργησαν θετικά στην κατανόηση και αντιμετώπιση των κυριότερων προβλημάτων και συνεισέφεραν στην ενίσχυση της στρατηγικής συνεργασίας στον ευρω-μεσογειακό χώρο.

¹³⁶ Πιο αναλυτικά για τα ευρω-μεσογειακά σεμινάρια στη Ρόδο και την Κέρκυρα, και για την Ευρω-Μεσογειακή Σύνοδο στην Κρήτη, βλ. ο.π., σελ. 16-18

¹³⁴ Βλ. Ξενάκης, Δ. Κ., «Οι Ευρω-Μεσογειακές Σχέσεις μετά την Ελληνική Προεδρία: Προτάσεις Στρατηγικής Συνεργασίας», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 49, 2^ο τρίμηνο 2003, σελ. 36

5.2.3 Δυτικά Βαλκάνια

Ιδιαίτερα σημαντική για την Ελληνική Προεδρία ήταν η εξέλιξη των σχέσεων με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και η ενίσχυση της προοπτικής ένταξής τους στην Ένωση. Ο χώρος των Δυτικών Βαλκανίων είναι η γειτονιά της Ελλάδας και είναι πολύ σημαντικό γι' αυτή να υπάρχουν παράγοντες που διασφαλίζουν την σταθερότητα και την ευημερία στην περιοχή. Αυτό, εξάλλου, ήταν εμφανές και από το κείμενο των προτεραιοτήτων της Ελληνικής Προεδρίας.

Ωστόσο, οι Ευρωπαίοι εταίροι έδειχναν επιφυλακτικοί στο να προβούν σε ουσιαστικές κινήσεις προς τα Δυτικά Βαλκάνια και ήταν ιδιαίτερα κριτικοί σχετικά με την ικανότητα των χωρών της περιοχής να προβούν σε μεταρρυθμίσεις, να καταπολεμήσουν το οργανωμένο έγκλημα και να εγκαταστήσουν ένα λειτουργικό κράτος δικαίου, σύμφωνα με κείμενο εκτιμήσεων της υπάρχουσας, πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης, που παρουσιάστηκε στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, το οποίο ήταν επιφορτισμένο με την προετοιμασία των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης.¹³⁸ Στο ίδιο περίπου κλίμα κινήθηκαν και οι δηλώσεις του αρμόδιου Επίτροπου για τις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ, κ. Κρις Πάτεν, στη Χαλκιδική, μία ημέρα πριν τη Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων, όπου επισήμανε ότι «μπορούμε να βοηθήσουμε αυτές τις χώρες αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε εμείς τη δουλειά που πρέπει να κάνουν αυτές».¹³⁹

Πάντως, σε επίσημο επίπεδο η ΕΕ ενθάρρυνε τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων εγκρίνοντας το «Θεματολόγιο της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια: Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση» από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης, στο οποίο επιβεβαιώνεται η μελλοντική ενταξιακή προοπτική των χωρών αυτών. Ενθαρρυντικό ήταν, επίσης, και το κείμενο της Διακήρυξης που υιοθετήθηκε από τους συμμετέχοντες μετά τη Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων,¹⁴⁰ με το οποίο αναγνωριζόταν ότι η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης παραμένει το πλαίσιο της ευρωπαϊκής πορείας των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων μέχρι τη μελλοντική τους προσχώρηση στην ΕΕ και επιβεβαιωνόταν η στήριξη προς το Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

¹³⁸ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 153

¹³⁹ Βλ. Δηλώσεις Κρις Πάτεν για τα Δυτικά Βαλκάνια (20/06/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/20/3118

5.2.4 Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

Ο στόχος για την επίτευξη πλήρους επιχειρησιακής ετοιμότητας της ΕΠΑΑ αποτέλεσε μία ιδιαίτερη πρόκληση για την Ελλάδα, η οποία ανέλαβε την Προεδρία της Ένωσης στις στρατιωτικές πτυχές της ΕΠΑΑ από την 1^η Ιουλίου 2002, λόγω της αυτοεξάιρεσης της Δανίας. Ύστερα από την έντονη δραστηριοποίηση της Ελληνικής Προεδρίας κατά την Άτυπη Σύνοδο των Υπουργών Άμυνας στο Ρέθυμνο, στις 4-5 Οκτωβρίου 2002, η προοπτική της ΕΠΑΑ τέθηκε σε πιο στέρεες βάσεις.¹⁴¹ Ο κεντρικός στόχος της ΕΠΑΑ είναι η διατήρηση της σταθερότητας και της ειρήνης εντός της Ευρώπης με παράλληλη ετοιμότητα για την ανάληψη ανθρωπιστικών και ειρηνευτικών επιχειρήσεων.

Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής προεδρίας έγινε σημαντική πρόοδος προς την περαιτέρω ανάπτυξη των στρατιωτικών ικανοτήτων διαχείρισης κρίσεων και την εγκαίνιαση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας. Με την ανάπτυξη της τελευταίας επιδίωξη ήταν η αντιμετώπιση σημαντικών προκλήσεων παγκόσμιας ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων της τρομοκρατίας, της μη διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής των διαλυμένων κρατών και του παγκόσμιου εγκλήματος. Στη συνάντηση τύπου Gymnich στο Καστελόριζο τον Μάιο, οι Υπουργοί Εξωτερικών έδωσαν εντολή στον Υπατο Εκπρόσωπο, κ. Χαβιέ Σολάνα, να ετοιμάσει το πρώτο προσχέδιο για μια ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, την οποία θα λάμβαναν υπόψη στο Ε.Σ. της Θεσσαλονίκης. Έτσι κι έγινε, ο κ. Σολάνα υπέβαλλε τις συστάσεις του στη Θεσσαλονίκη, ενώ πληρέστερο κείμενο για την στρατηγική ασφάλεια της ΕΕ προγραμματίστηκε να εγκριθεί από το Ε.Σ. του Δεκεμβρίου 2003.¹⁴²

Ακόμη, το Ε.Σ της Θεσσαλονίκης δέχτηκε με ικανοποίηση τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων της 19^{ης} Μαΐου 2003 σχετικά με τη γρήγορη και συστηματική πρόοδο του Σχεδίου Δράσης Ευρωπαϊκών Δυνατοτήτων (ECAP), εντός του χρονοδιαγράμματος που τέθηκε για τα τέλη του 2003. Ο δρόμος που θα ακολουθηθεί ορίστηκε, μεταξύ άλλων, από τις Ομάδες ECAP. Η Ελληνική Προεδρία προώθησε την εργασία των πάνελ της ECAP δίπλα

¹⁴⁰ βλ. Διάσκεψη Κορυφής Ε.Ε.- Δυτικών Βαλκανίων – Θεσσαλονίκη, Δήλωση, 21 Ιουνίου 2003,

¹⁴¹ Βλ. Ξενάκης, Δ. Κ., «Οι Ευρω-Μεσογειακές Σχέσεις μετά την Ελληνική Προεδρία: Προτάσεις Στρατηγικής Συνεργασίας», σελ. 34

¹⁴² Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 19-20/06/2003, σημ. 54

στον κ. Σολάνα και χάραξε το δρόμο προς την καθιέρωση των Ομάδων Εργασίας ECAP.¹⁴³

Εντούτοις, και σε αυτήν την περίπτωση το κρίσιμο ζήτημα είναι η χρηματοδότηση και η εύρεση πόρων, όπως επισήμαναν και οι Ομάδες ECAP. Μετά από αρκετές διαβουλεύσεις, οι ελλείψεις αυτές συμφωνήθηκαν να καλυφθούν μέσω περαιτέρω άντλησης εξοπλισμού και πόρων από τα αποθέματα οπλικών συστημάτων που διαθέτουν οι συμμετέχουσες χώρες.¹⁴⁴ Ο αριθμός και η ποιότητα των μονάδων που διέθεσε κάθε χώρα για την Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης αποκαλύπτουν τις επιχειρησιακές δυνατότητες αλλά και την υφιστάμενη πρόθεση να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αμυντική ανάπτυξη της ΕΕ. Η ελληνική συμβολή ήταν ουσιαστική σε βαθμό που να διεκδικεί ηγετικό ρόλο στη συνεισφορά, παρακάμπτοντας διάφορα οικονομικά εμπόδια.¹⁴⁵

Όσον αφορά τις επιχειρησιακές δυνατότητες, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας πραγματοποιήθηκε η έναρξη τριών πρώτων επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων: η Αστυνομική Αποστολή στη Βοσνία Ερζεγοβίνη, η CONCORDIA στην ΠΓΔΜ και η ARTEMIS στη Βουλγαρία της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό. Επιπλέον, σύμφωνα με τη ρύθμιση «Βερολίνο +» οι αποκαλούμενες «μόνιμες διευθετήσεις» ανάμεσα στην ΕΕ και το NATO ολοκληρώθηκαν, παρέχοντας το πλαίσιο για μια στρατηγική συνεργασία σε διαχείριση κρίσεων.¹⁴⁶ Τέλος, στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων, που έγινε στις 16 Ιουνίου 2003 στο Λουξεμβούργο, υιοθετήθηκαν ένα Κοινό Σχέδιο Δράσης για τη Μη Διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής και μία Εξωτερική Δράση της ΕΕ στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας.

¹⁴³ Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 2

¹⁴⁴ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 141

¹⁴⁵ Βλ. Yannos Papantoniou, "European Perspectives on the New Transatlantic Security Environment", Defensor Pacis, The Defense Analyses Institute Review, issue 13, July 2003, σελ. 11

¹⁴⁶ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 19-20/06/2003, σημεία 58-60

5.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

5.3.1 Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η συμφωνία για τη χρηματοδότηση της ΚΑΠ και τα χρηματοδοτικά πλαίσιά της, που επιτεύχθη στο πλαίσιο του πολυετούς χρηματοδοτικού διακανονισμού για την περίοδο 1999-2006 κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Βερολίνου, (Απρίλιος 1999), προέβλεπε μία ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ μέσα στο 2003, σύμφωνα με την πορεία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων των υποψήφιων χωρών, των διεθνών διαπραγματεύσεων στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και γενικότερα των εξελίξεων στον αγροτικό τομέα. Έτσι, η Ελληνική Προεδρία ανέλαβε ένα ακόμα δύσκολο έργο, ενόψει, μάλιστα, του επόμενου γύρου διαπραγματεύσεων στα πλαίσια του ΠΟΕ που θα άρχιζε το φθινόπωρο του 2003, στο Κανκούν του Μεξικό.

Ουσιαστικά, οι διαπραγματεύσεις για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ άρχισαν στο Συμβούλιο Γεωργίας και Αλιείας του Μαρτίου (17/03/2003), όπου συζητήθηκαν οι προτάσεις της Επιτροπής και συνεχίστηκαν στο Συμβούλιο του Απριλίου, όπου κατατέθηκαν δύο ακόμα προτάσεις σχετικά με τον οριζόντιο κανονισμό θέσπισης κανόνων για άμεσες ενισχύσεις και το καθεστώς στήριξης ορισμένων καλλιεργειών, που στην ουσία αποτελούσαν τον πυρήνα της μεταρρύθμισης.¹⁴⁷ Συμβιβαστική λύση δεν επιτεύχθηκε σύντομα, ενώ στο επίσημο Συμβούλιο του Μαΐου (Βρυξέλλες, 26-27/05/2003), οι ευρωπαίοι εταίροι ζήτησαν από την Ελληνική Προεδρία να εντείνει τις προσπάθειές της για εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης. Το κυριότερο εμπόδιο προέβαλε η Γαλλία που ζητούσε την απόρριψη του μέτρου αποσύνδεσης παραγωγής και υποστήριξης και δικαιολογημένα προκάλεσε την αντίδραση του επιτρόπου, κ. Fishler, αρμόδιου για θέματα γεωργίας, ο οποίος δήλωσε ότι «μεταρρύθμιση χωρίς αποσύνδεση δεν είναι μεταρρύθμιση», αποκλείοντας ενδιάμεσες καταστάσεις που θα έκαναν την ΚΑΠ ακόμα πιο γραφειοκρατική και δυσκίνητη.¹⁴⁸

Εντέλει, συμβιβαστική λύση επιτεύχθηκε λίγο πριν την εκπνοή της Ελληνικής Προεδρίας, στις 26 Ιουνίου στο Λουξεμβούργο, και αφού η Γαλλία είχε προβεί σε

¹⁴⁷ Βλ. Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας, Αποτελέσματα Συμβουλίου (08/04/2003), www.minagric.gr/greek/PROEDRIA/SYG/April_Conclusions.htm

¹⁴⁸ Βλ.. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 163

αναθεώρηση της στάσης της. Ο οριζόντιος κανονισμός θέσπισης κανόνων για άμεσες ενισχύσεις και καθεστώτων στήριξης ορισμένων καλλιεργειών αποτελεί τον πυρήνα της μεταρρύθμισης. Σύμφωνα με το συμβιβασμό¹⁴⁹, οι ενισχύσεις στη γεωργία θα πληρώνονται μερικώς ανεξάρτητα από τον όγκο και το είδος της παραγωγής. Για να αποφευχθεί η εγκατάλειψη της παραγωγής, τα κράτη-μέλη μπορούν να κρατούν συνδεδεμένες υπό προϋποθέσεις ορισμένες ενισχύσεις. Η αναμόρφωση της ΚΑΠ θα τεθεί σε ισχύ από το 2005, αν και προβλέπεται μεταβατική περίοδος 2 ετών (έως την 1^η Ιανουαρίου 2007) για τα κράτη που αντιμετωπίζουν μεταβατικές δυσκολίες.

Το σημαντικό για την Ελλάδα ήταν ότι η συμφωνία περιελάμβανε, πέραν της αύξησης της ελληνικής ποσόστωσης γάλακτος, και ειδικές ρυθμίσεις για τα μεσογειακά προϊόντα, που δεν περιλαμβάνονταν στις αρχικές προτάσεις της Επιτροπής. Τα αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας, όσον αφορά την αναθεώρηση της ΚΑΠ, ξεπέρασαν κατά πολύ τις προσδοκίες της προεδρεύουσας χώρας, διότι όχι μόνο επήλθε συμβιβασμό σ' ένα θέμα που κατά το παρελθόν είχε αποδειχτεί αγκάθι για τις σχέσεις των Ευρωπαίων εταίρων, αλλά εξασφάλισαν και τις αιτήσεις της ελληνικής πλευράς.

5.3.2 Δημοσιονομικά ζητήματα

Η Ελλάδα ανέλαβε την Προεδρία σε θέματα Ευρωζώνης από την 1η Ιουλίου 2002 λόγω μη συμμετοχής της Δανίας στο ενιαίο νόμισμα. Εκείνη την περίοδο, αρκετά μακροοικονομικά ζητήματα έκαναν έντονη την παρουσία τους, καθώς υπήρχαν πιέσεις για αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.¹⁵⁰ Ακόμη, διατυπώθηκαν απόψεις για περιορισμό του ρόλου των μη μελών της Ευρωζώνης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στο πεδίο άσκησης οικονομικής πολιτικής, ενώ η

¹⁴⁹ Βλ. Συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Λουξεμβούργο, 26/06/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/26/3159

¹⁵⁰ Το έλλειμμα της Πορτογαλίας για το 2001 είχε φτάσει στο 4,1%, ενώ το Νοέμβριο του 2002 δόθηκε από το ECOFIN η εκκίνηση της προβλεπόμενης διαδικασίας υπερβάλλοντος ελλείμματος με την έκδοση λεπτομερειακών οδηγιών για τον περιορισμό του ελλείμματος κάτω από το όριο του 3%. Επίσης σχεδόν βέβαιο θεωρείτο ότι και η Γερμανία και η Γαλλία θα ξεπερνούσαν το προβλεπόμενο όριο, μάλιστα η Γαλλία είχε λάβει και προειδοποίηση. Οι εξελίξεις αυτές θορύβησαν και την Ελλάδα, δεδομένου των υψηλών επιπέδων δημοσίου χρέους, βλ. άρθρα: Παπαδοκωστόπουλου, Δ. Γ., «Φθάνει η ώρα της αναθεώρησης του Συμφώνου Σταθερότητας» και «Σε καραντίνα η Πορτογαλία για το έλλειμμα», Καθημερινή, 6/11/2002· αλλά όπως αποδείχτηκε αργότερα και λόγω υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος, βλ. άρθρο: Καλλέργη, Κ., «Επανακάμπτουν τα δημόσια οικονομικά

έναρξη του πολέμου στο Ιράκ επανέφερε με πιο έντονο τρόπο το ενεργειακό πρόβλημα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Τελικά, το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου αναγνώρισε την αναγκαιότητα για ένα πιο ευέλικτο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης αλλά εντός σταθερού πλαισίου άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής. Σύμφωνα με το διακανονισμό που επιτεύχθηκε τα κράτη-μέλη οφείλουν να φροντίζουν σε περιόδους οικονομικής άνθησης να δημιουργούν τα απαραίτητα πλεονάσματα στον προϋπολογισμό τους, που θα τους επιτρέψουν μια πιο χαλαρή άλλα εντός ορίων δημοσιονομική πολιτική σε περιόδους ύφεσης.¹⁵¹ Σχετικά με τις επιπτώσεις του πολέμου στο Ιράκ στην ευρωπαϊκή οικονομία, συμφωνήθηκε ότι οι εξελίξεις αυτές δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν ως δικαιολογία δημοσιονομικής χαλάρωσης και ότι είναι απαραίτητα στοιχεία ο συντονισμός και η εγρήγορση για να αποφευχθούν αδικαιολόγητες αυξήσεις στην τιμή του πετρελαίου.

Όσον αφορά τις Γενικές Κατευθυντήριες Γραμμές Οικονομικής Πολιτικής, οι οποίες καθορίζουν σε βάθος χρόνου τους βασικούς άξονες χάραξης και άσκησης οικονομικής πολιτικής στην ΕΕ επιτεύχθηκε συμφωνία για την αναθεώρησή τους και ευθυγράμμιση τους με τις Αναθεωρημένες Κατευθυντήριες Γραμμές Απασχόλησης. Επικεντρώνονται στις μεσοπρόθεσμες πολιτικές για τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης στην ΕΕ, τονίζουν την ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών οικονομικής δραστηριότητας για την προώθηση της ανάπτυξης, επισημαίνουν την ανάγκη μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας, την ενδυνάμωση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών και αναθεώρησης του συστήματος κοινωνικών παροχών προκειμένου να μην απειληθεί μεσοπρόθεσμα το κράτος πρόνοιας.

Στον τομέα της φορολογίας πολύ σημαντικό επίτευγμα ήταν η υιοθέτηση Οδηγίας περί της άρσης του τραπεζικού απορρήτου στις καταθέσεις των κοινοτικών φυσικών νομικών προσώπων εκτός της μόνιμης χώρας κατοικίας τους και την επιβολή φορολογίας των τόκων των καταθέσεων αυτών. Προκειμένου να οριστικοποιηθεί η υιοθέτηση της Οδηγίας, ήταν απαραίτητο να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις με την Ελβετία, οπότε και η Ελβετική κυβέρνηση συμφώνησε να εφαρμόσει ένα ανάλογο φορολογικό σχέδιο στην ΕΕ.¹⁵² Για την υιοθέτηση της

στην οδό της αξιοπιστίας. Ενθαρρυντικές διαπιστώσεις από την Κομισιόν για τις πρωτοβουλίες της κυβέρνησης – Ξεκινάει η διαδικασία παραπομπής της Ελλάδας», Καθημερινή, 30/11/2004

¹⁵¹ Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 7

¹⁵² Η συμφωνία καλύπτει κι άλλες χώρες, όπως τις ΗΠΑ, το Λιχτενστάιν, ο Άγιος Μαρίνος και το Πριγκιπάτο της Ανδόρας, βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 185

προαναφερόμενης Οδηγίας χρειάστηκαν 14 χρόνια πολύπλοκων διαπραγματεύσεων, καθώς η Επιτροπή είχε καταθέσει για πρώτη φορά τις προτάσεις της το 1989. Αναμφίβολα, πρόκειται για μια ιστορική συμφωνία.

5.3.3 Η Στρατηγική της Λισσαβόνας

Είναι αλήθεια ότι η ευρωπαϊκή οικονομία υποφέρει από μακρά περίοδο ύφεσης, με χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, ανεργία, διάφορα διαρθρωτικά προβλήματα που θέτουν σε αμφισβήτηση το εγχείρημα της υιοθέτησης του κοινού νομίσματος. Όπως επισημάνθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η δεύτερη κατά σειρά προτεραιότητα της Ελληνικής Προεδρίας ήταν η στήριξη της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και η τόνωση της ευρωπαϊκή οικονομίας. Προς αυτήν την κατεύθυνση η Ελληνική Προεδρία κατέβαλε φιλότιμες προσπάθειες που σε γενικές γραμμές είχαν θετικά αποτελέσματα, αν και η έναρξη του πολέμου στο Ιράκ έθεσε το ενδιαφέρον στα θέματα αυτά σε δεύτερη μοίρα προς απογοήτευση της προεδρίας, όπως φάνηκε και από την ομιλία του Έλληνα Πρωθυπουργού, κ. Σημίτη, στο Ε. Κοινοβούλιο (26/03/2003).¹⁵³ Παρ' όλα αυτά, η Ελληνική Προεδρία κατάφερε να τηρήσει το πρόγραμμά της και να έχει θετικά αποτελέσματα και σε αυτόν τον τομέα.

Η Διαδικασία της Λισσαβόνας στόχο έχει την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της δυναμικής της ευρωπαϊκής οικονομίας, ώστε να διασφαλιστεί μία βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίες και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.¹⁵⁴ Η προώθηση της επιχειρηματικότητας και η βελτίωση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας αναγνωρίστηκαν για μια ακόμα φορά στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου, στο οποίο το Νέο Συμβούλιο «Ανταγωνιστικότητα» κλήθηκε να αναλάβει ενεργό οριζόντιο ρόλο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, την οποία θα αναπτύξει η Επιτροπή. Επιπλέον, προβλέπεται ότι οι εργασίες του θα συμπληρώνουν

¹⁵³ Βλ. Ομιλία Πρωθυπουργού Κ. Σημίτη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (26/03/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/3/27/2364

¹⁵⁴ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρία - Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, 23-24/03/2000

το έργο του Συμβουλίου «Οικονομικά και Δημοσιονομικά Θέματα» ώστε να εξασφαλίζεται η πραγματοποίηση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων.¹⁵⁵

Περαιτέρω, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να προτείνει, ως συνέχεια της Πράσινη Βίβλου με τίτλο «Επιχειρηματικό πνεύμα στην Ευρώπη», ένα σχέδιο δράσης για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη πριν από το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2004 και προέτρεψε τα κράτη μέλη να επιταχύνουν την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Μικρές Επιχειρήσεις. Αξιοσημείωτο ήταν, επίσης, ότι υιοθετήθηκαν προτάσεις και συμπεράσματα για τη βελτίωση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας στη διευρυμένη Ευρώπη, στο πλαίσιο της ανάγκης ανανέωσης και αναμόρφωσης της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής.

Μία άλλη ενδιαφέρουσα εξέλιξη συνδέεται με την καθιέρωση Κοινοτικού Διπλώματος Ευρεσιτεχνίας. Ύστερα από χρόνια διαπραγματεύσεων επετεύχθη πολιτικός συμβιβασμός (η αρχική ιδέα είχε εμφανιστεί κατά τη δεκαετία του 1960) το Μάρτιο του 2003, ενώ ο ίδιος ο Έλληνας Πρωθυπουργός χρειάστηκε να έρθει σε απευθείας επαφές με τον Ιταλό ομόλογό του, προκειμένου να ξεπεραστούν οι διαφωνίες και να συνυπογράψει και η Ιταλία την απόφαση.¹⁵⁶ Ο Κανονισμός για το Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας δημιουργεί ένα κεντρικό δικαιοδοτικό σύστημα προσαρτημένο στο Πρωτοδικείο των Ε.Κ. με έδρα το Λουξεμβούργο, το αργότερο μέχρι το 2010. Όλες οι αξιώσεις του κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας θα πρέπει να μεταφράζονται σε όλες τις κοινοτικές γλώσσες, ενώ καθορίζεται και το καθεστώς συνεργασίας με εθνικά γραφεία και το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας.

Ωστόσο, η Ελληνική Προεδρία είχε και κάποιες απογοητεύσεις, όπως η αδυναμία εξεύρεσης λύσης προκειμένου να υιοθετηθεί η Οδηγία σχετικά με την εξαγορά των επιχειρήσεων, η οποία ταλάνιζε την Κοινότητα, μέχρι εκείνη τη στιγμή, επί δεκατέσσερα χρόνια και στόχευε στην ενίσχυση της νομικής ασφάλειας των διασυνοριακών δημοσιών προσφορών εξαγοράς. Από την άλλη, πρόοδος σημειώθηκε στο θέμα των συνταξιοδοτικών ταμείων με την υιοθέτηση της Οδηγίας για τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών. Η Οδηγία αυτή είναι ένα σημαντικό βήμα για τη δημιουργία εσωτερικής αγοράς επαγγελματικών συντάξεων διασφαλίζοντας υψηλό επίπεδο ασφάλειας και αποτελεσματικότητας.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας–Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 20-21/03/2003, σημ. 21

¹⁵⁶ Βλ. Παγουλάτος Γ. – Μπλαβούκος Σ. (2004), σελ. 189

¹⁵⁷ Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 8

Ταυτόχρονα, η Ελληνική Προεδρία μερίμνησε για τον καλύτερο συντονισμό των εργαλείων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής και για την αναθεώρηση της απασχόλησης της ΕΕ. Το θέμα της αναθεώρησης της στρατηγικής απασχόλησης έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς κάθε χώρα αντιλαμβάνεται διαφορετικά το τι σημαίνει απελευθέρωση στην αγορά εργασίας και αυτό οφείλεται στους διαφορετικούς προσανατολισμούς των εταίρων για την αγορά εργασίας και στα διαφορετικά θεσμικά πλαίσια διαμόρφωσης εργασιακών σχέσεων.¹⁵⁸ Το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να συγκροτήσει μία Ευρωπαϊκή Ειδική Ομάδα για την Απασχόληση με σκοπό την πραγματοποίηση εξέτασης των κύριων θεμάτων της πολιτικής απασχόλησης και τον προσδιορισμό πρακτικών μεταρρυθμιστικών μέτρων με στόχο ευεργετικές επιπτώσεις στις εγχώριες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στις αγορές εργασίας. Πρόεδρος της εν λόγω Ομάδας ορίστηκε ο πρώην Πρωθυπουργός της Ολλανδίας, κ. Βιμ Κοκ.¹⁵⁹

Πέρα από τη συμφωνία για την αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης, συμφωνία επετεύχθη και για τη θεσμοθέτηση μιας Τριμερούς Συνόδου Κορυφής για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση με σκοπό την προώθηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Διαλόγου. Η απόφαση αυτή του Συμβουλίου εκπληρώνει την υπόσχεση που δόθηκε στο Ε.Σ. του Λάακεν (Δεκέμβριος 2001) να ενώσει την Τρόικα, την Επιτροπή και τους ευρωπαϊούς κοινωνικούς εταίρους. Η πρώτη συνάντηση της Τριμερούς Συνόδου κορυφής πραγματοποιήθηκε στις 20 Μαρτίου 2003, στις παραμονές του Εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.¹⁶⁰ Εντούτοις, οι ευρωπαίοι εταίροι δεν ήρθαν σε συμφωνία για την υιοθέτηση οδηγίας σχετικά με την εύρεση προσωρινής εργασίας μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης.

Τέλος, ενδιαφέρουσα εξέλιξη ήταν και η έγκριση από το Συμβούλιο της πρωτοβουλία της Ελληνικής Προεδρίας να συζητηθεί από την Ε. Επιτροπή η εκπόνηση ετήσιας Έκθεσης Προόδου για την εφαρμογή των πολιτικών ισότητας στα

¹⁵⁸ Όπως τόνισε και ο συντονιστής της Ελληνικής Προεδρίας για τη Διαδικασία της Λισσαβόνας, κ. Γ. Παπακωνσταντίνου, «Πράγματι υπάρχει μία τάση για μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας. Αλλιώς την αντιλαμβάνεται την ευελιξία της αγοράς εργασίας η Βρετανία και αλλιώς η Γερμανία και η Γαλλία. Η ευελιξία στην αγορά εργασίας δεν σημαίνει και δεν πρέπει να σημαίνει μόνο απελευθέρωση των απολύσεων. Σημαίνει και μια προσαρμοστικότητα του εργατικού δυναμικού, με περισσότερες δυνατότητες μετεκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης κ.ο.κ.», βλ. συνέντευξη του κ. Γ. Παπακωνσταντίνου στον κ. Δ. Σταμπόγλη στο Βήμα της Κυριακής, 16/03/2003

¹⁵⁹ Βλ. Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2003: Απόφαση για τη συγκρότηση Ευρωπαϊκής Ειδικής Ομάδας για την Απασχόληση και ορισμός του κ. Βιμ Κοκ ως προέδρου της, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/3/21/2311

¹⁶⁰ Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 11

κράτη-μέλη και στο επίπεδο των ευρωπαϊκών θεσμών.¹⁶¹ Η αλήθεια πάντως παραμένει ότι στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής τα κράτη μέλη δεν φαίνονται διατεθειμένα, προς το παρόν, να συνηγορήσουν στην χάραξη μίας στενότερης συνεργασίας.

5.4 ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ & ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Τα θέματα ασύλου, μετανάστευσης και δικαιοσύνης απασχόλησαν έντονα την Ελληνική Προεδρία τόσο κατά τη διάρκεια προετοιμασίας της, κάτι που φάνηκε και από τη διατύπωση των προτεραιοτήτων της, όσο και από την δραστηριοποίησή της για επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων στον τομέα αυτόν. Το ενδιαφέρον της Ελλάδας στα ζητήματα αυτά είναι εύλογο καθώς πρόκειται για μία χώρα που δέχεται πολλούς μετανάστες από τα ανατολικά και επιπλέον κατόπιν του χτυπήματος της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ, τα θέματα ασφάλειας υπαγορεύουν αυστηρότερους όρους για την πάταξη του διεθνούς εγκλήματος.

Μία από τις κύριες προτεραιότητες της Ελλάδας ήταν η υιοθέτηση της Οδηγίας σχετικά με τα δικαιώματα οικογενειακής επανένωσης των επί μακρόν διαμένοντες στην ΕΕ μεταναστών. Η πολιτική συμφωνία για την Οδηγία οικογενειακής επανένωσης επετεύχθη ύστερα από τρία χρόνια διαπραγματεύσεων και τρεις τροποποιημένες προτάσεις της Επιτροπής. Πρόκειται για το πρώτο νομοθετικό κείμενο της Κοινότητας στον τομέα της μετανάστευσης.¹⁶²

Παράλληλα, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος προς την υιοθέτηση της Οδηγίας για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών ως προσφύγων ή προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Η συμφωνία για το καθεστώς του πρόσφυγα είναι ένα ουσιαστικό στοιχείο σχηματισμού μιας συνεκτικής πολιτικής της ΕΕ για το άσυλο και

¹⁶¹ Βλ. Δελτίο Τύπου: ομόφωνη απόφαση για την προώθηση της Ισότητας των Φύλων (Συμβούλιο 6.03.03), 7/03/2003, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/3/7/2196

¹⁶² Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 18

τη μετανάστευση και προϋπόθεση για συζήτηση σχετικά με τις πολιτικές επιστροφής και επαναπατρισμού.¹⁶³

Η έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων στο Ιράκ και οι αναμενόμενες ροές προσφύγων κυριάρχησαν κατά τη διάρκεια του Άτυπου Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στη Βέροια (28-29 Μαρτίου 2003). Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν να στραφούν οι συζητήσεις σε θέματα διαφύλαξης των εξωτερικών συνόρων και επαναπατρισμού των προσφύγων και να ατονήσει το ενδιαφέρον για την επίτευξη συμφωνίας στην Οδηγία για νόμιμους μετανάστες μακράς διάρκειας στα κράτη της ΕΕ. Ωστόσο, η Ελληνική Προεδρία, στο Συμβούλιο Υπουργών στο Λουξεμβούργο (5-6 Ιουνίου 2003), κατάφερε να εξασφαλίσει τη συμφωνία των εταίρων σχετικά με την παραπάνω οδηγία αφού κατάφερε να συμβιβάσει τις απόψεις σχετικά με το θέμα κινητικότητας των μεταναστών εντός Ένωσης, που ήταν και το πιο ευαίσθητο.¹⁶⁴

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης χαιρέτησε την έγκριση των δύο παραπάνω Οδηγιών, τις οποίες χαρακτήρισε βασικά όργανα ενσωμάτωσης υπηκόων τρίτων χωρών στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Σε θέματα λαθρομετανάστευσης, επαναπατρισμού και προστασίας των εξωτερικών συνόρων, τονίστηκε η ανάγκη συνεργασίας με τρίτες χώρες, ζητήθηκε η περαιτέρω βελτίωση του συντονισμού και η μελέτη για τη δημιουργία νέων κοινών δομών συνεργασίας και φύλαξης των συνόρων ενώ συμφωνήθηκε και η επίδειξη κοινοτικής αλληλεγγύης σε θέματα ανάληψης του κόστους κοινών προγραμμάτων στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου με ένα ποσό ύψους 140 εκατομμυρίων ευρώ από τον κοινοτικό προϋπολογισμό.¹⁶⁵ Η αλήθεια είναι ότι το χρηματοδοτικό πλαίσιο υλοποίησης των προγραμμάτων αυτών ήταν κατώτερο των προσδοκιών της Ελληνικής Προεδρίας.

Από την άλλη μεριά, στον τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, σημειώθηκε η πιο αμφιλεγόμενη δράση της Ελληνικής Προεδρίας με την

¹⁶³ Ενώ υπήρξε γενική συμφωνία για τα δικαιώματα που πρέπει να χορηγηθούν στους πρόσφυγες, υπήρξαν διαφορές στην εκτίμηση για το επίπεδο των δικαιωμάτων που θα πρέπει να χορηγηθούν στα άτομα υπό καθεστώς επικουρικής προστασίας. Κάποιες χώρες επιθυμούσαν να χορηγήσουν ίδιο επίπεδο δικαιωμάτων, ενώ άλλες επιδίωκαν χαμηλότερο επίπεδο δικαιωμάτων σε σχέση με τους πρόσφυγες, βλ. Δελτίο Τύπου: Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (27/02/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/2/28/2104

¹⁶⁴ Δελτίο Τύπου - Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (5/6/03): Πολιτική Συμφωνία επί Πρότασης Οδηγίας σχετικά με το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν επί μακρόν σε κράτος μέλος της ΕΕ (6/6/2003), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/6/3007

¹⁶⁵ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 19-20 Ιουνίου 2003, σημεία 22-23

υπογραφή των συμβάσεων έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια της συνάντησης κορυφής στις 25 Ιουνίου 2003 στην Ουάσιγκτον. Η πρωτοβουλία για τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων ελήφθη επί Βελγικής Προεδρίας με ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου και η εντολή διαπραγμάτευσης δόθηκε, πάλι με ομόφωνη απόφαση, επί Ισπανικής Προεδρίας.¹⁶⁶ Η Ελληνική Προεδρία υπεραμύνθηκε της αξίας των συμβάσεων αυτών τονίζοντας ότι συμβάλλουν ουσιαστικά στον αγώνα κατά του διεθνούς εγκλήματος ενώ ταυτόχρονα διασφαλίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εντούτοις, οι συμβάσεις αυτές δέχτηκαν έντονη κριτική και αντιμετωπίστηκαν μάλλον με δυσπιστία από την κοινή γνώμη, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε ψήφισμα με άκρως επικριτικό ύφος ζητώντας εγγυήσεις ότι δεν θα υπάρξει έκδοση υπόπτων σε περίπτωση δίκης από στρατιωτικό δικαστήριο ή σε περίπτωση θανατικής ποινής.¹⁶⁷ Πάντως η επικύρωση των συμφωνιών αυτών δεν έχει ακόμα πραγματοποιηθεί.

5.5 ΛΟΙΠΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Μία σημαντική πρωτοβουλία της Ελληνικής Προεδρίας αφορά τον τομέα της ενέργειας. Η έναρξη του πολέμου στο Ιράκ επανέφερε με επιτακτικό τρόπο ενεργειακό πρόβλημα της Ένωσης και την εξάρτησή της από εξωτερικές πηγές. Όπως ήταν αναμενόμενο, έμφαση δόθηκε στην αναζήτηση τρόπων μείωσης της εξάρτησης αυτής. Η βασική εξέλιξη ήταν η υιοθέτηση ενός πακέτου νομοθετικών μέτρων για την απελευθέρωση των αγορών ενέργειας της ΕΕ, το οποίο αναμένεται να δώσει τέλος στις ασυμμετρίες και στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που παρατηρήθηκαν στις πρώτες διστακτικές προσπάθειες απελευθέρωσης. Η συμφωνία εξασφαλίζει πλήρες

¹⁶⁶ Βλ. Δελτίο Τύπου – Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, 6/6/03: Απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με την υπογραφή συμφωνίας ΕΕ-ΗΠΑ για την έκδοση και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή (6/6/2003), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/6/3014

¹⁶⁷ Το Ψήφισμα εγκρίθηκε στις 3 Ιουνίου 2003 από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Στρασβούργο με τίτλο «Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς το Συμβούλιο σχετικά με τις συμφωνίες ΕΕ-ΗΠΑ που αφορούν τη δικαστική συνεργασία σε ποινικά ζητήματα και τις εκδόσεις προσώπων», A5-0172/2003

άνοιγμα των εμπορικών αγορών αερίου και ηλεκτρικού μέχρι το 2004 και άνοιγμα των εσωτερικών αγορών για τους καταναλωτές μέχρι το 2007.¹⁶⁸

Η πρόθεση της Προεδρίας να συνεισφέρει στον ενεργειακό διάλογο, δεδομένης και της προβληματικής θέσης της Ελλάδας από άποψη ενεργειακών πόρων, επαληθεύτηκε κατά τη διάρκεια του Ευρωμεσογειακού Συνεδρίου για την Ενέργεια που έγινε στην Αθήνα στις 20-21 Μαΐου 2003. Το συνέδριο ανέδειξε τη σημασία δημιουργίας ενός ενεργειακού δακτυλίου με χερσαία δίκτυα μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου από την Ανατολική προς τη Δυτική Μεσόγειο και την ΕΕ, ο οποίος θα μπορούσε να ενταχθεί στις προτεραιότητες της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας.¹⁶⁹

Ωστόσο, η Ελληνική Προεδρία δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στην περιβαλλοντική διάσταση των οικονομικών της πολιτικών. Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη δεν είναι μακροπρόθεσμα βιώσιμη αν δεν ληφθούν μέτρα για την περιστολή των περιβαλλοντικών πιέσεων. Έτσι, το Εαρινό Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη να επιταχύνουν την πρόοδο προς την επίτευξη των στόχων του Πρωτοκόλλου του Κιότο, κυρίως της μείωσης των εκπομπών θερμοκηπιακών αερίων και της αύξησης του μεριδίου των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, καθορίζοντας έναν ενδεικτικό στόχο 12% για τις πρωτογενείς ενεργειακές ανάγκες ολόκληρης της ΕΕ και 22% για τις ανάγκες σε ηλεκτρική ενέργεια έως το 2010.¹⁷⁰

Στο Εαρινό Συμβούλιο, η Προεδρία χρησιμοποίησε τη Διαδικασία της Λισσαβόνας για να παρουσιάσει ένα ανταγωνιστικό και βιώσιμο οικονομικό μοντέλο για την ΕΕ, μέσα από την ανάπτυξη περιβαλλοντικών τεχνολογιών. Εν συνεχεία στο Ε.Σ. της Θεσσαλονίκης, επαναεπιβεβαιώθηκε η δέσμευση να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική διάσταση στις εξωτερικές σχέσεις μέσω της προώθησης μιας ευρωπαϊκής διπλωματίας για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό συστάθηκε δίκτυο εμπειρογνομόνων υπό την αιγίδα της Προεδρίας, σε πλήρη συνεργασία με την Ε. Επιτροπή, όπως προβλέπεται στην στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις εξωτερικές πολιτικές του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων, η οποία υιοθετήθηκε στη Βαρκελώνη.

¹⁶⁸ Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 10

¹⁶⁹ Βλ. Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ. (2004), σελ. 196

¹⁷⁰ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 20-21 Μαρτίου 2003, σημ. 54

Επίσης, επήλθε πολιτική συμφωνία σε ορισμένα βασικά στοιχεία της Οδηγίας για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού συστήματος περιβαλλοντικής ευθύνης, κατόπιν περίπλοκων διαπραγματεύσεων και αφού το Συμβούλιο κατάφερε να έρθει σε συμβιβασμό βάσει μιας πρότασης που έκανε η Ελληνική Προεδρία.¹⁷¹ Η Οδηγία αυτή είναι κρίσιμης σημασίας για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών από οικονομικούς παράγοντες, εφαρμόζοντας την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Όσον αφορά τις μεταφορές είχαμε την υιοθέτηση Κανονισμού σχετικά με την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας που κατ' επέκταση συνεπάγεται και ασφάλεια του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Ο Κανονισμός αυτός επισπεύδει τον παροπλισμό δεξαμενόπλοιων μονού κύτους και απαγορεύει τη μεταφορά βαρέων πετρελαιοειδών από αυτά. Η πρόταση της Επιτροπής για τον Κανονισμό έγινε μόλις λίγες ημέρες μετά την καταστροφή του πετρελαιοφόρου Πρεστίτζ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε τη θέση του Συμβουλίου μόνο με λίγες τροποποιήσεις, καθιστώντας εφικτή τη συμφωνία μόλις σε 7 μήνες.¹⁷²

Αρκετά καινοτόμος πρωτοβουλία ήταν η ενέργεια της Ελληνικής Προεδρίας να ξεκινήσει ένα πείραμα ηλεκτρονικής ψηφοφορίας (e-Vote) για να φέρει την ηλεκτρονική δημοκρατία στην Ένωση και να δημιουργήσει νέους μηχανισμούς για τη βελτίωση της δημοκρατίας. Ήταν η πρώτη φορά που μια τόσο εκτενής διαδουκτιακή διαβούλευση με τους ευρωπαίους πολίτες διοργανώθηκε σε επίπεδο ΕΕ, ενώ η απρόσμενη υποδοχή (πάνω από 163.000 άτομα ανταποκρίθηκαν στο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο)¹⁷³ αποδεικνύει ότι οι πολίτες επιθυμούν να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου υπήρξε πολιτική συμφωνία για ένα πολυετές σχέδιο δράσης για την ασφαλέστερη χρήση του (e-Safe) και έγκριση για το Πρόγραμμα Ηλεκτρονικής Μάθησης (e-learning).

Σημαντικό, επίσης, είναι να επισημανθεί ότι στο Ε.Σ. της Θεσσαλονίκης είχαμε την έγκριση της υποψηφιότητας του Jean-Claude Trichet για πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Επιπλέον υπήρξε συμφωνία για την αναθεώρηση του Καθεστώτος των Κοινοτικών Υπαλλήλων αλλά και υιοθέτηση του Κανονισμού για τη χρηματοδότηση και το Καθεστώς των Ευρωπαϊκών Πολιτικών Κομμάτων από το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων στις 19 Μαΐου 2003.¹⁷⁴

¹⁷¹ Βλ. Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας, σελ. 21

¹⁷² Βλ. ο.π., σελ. 27

¹⁷³ Βλ. ο.π., σελ. 20

¹⁷⁴ Βλ. Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G., “The Greek Presidency: In the Shadow of War”, JCMS (2004), σελ. 45

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Προεδρία του Συμβουλίου Υπουργών, και αργότερα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αν και ξεκίνησε με περιορισμένες αρμοδιότητες, σχετικά γρήγορα εξελίχθηκε σε έναν από τους κυριότερους θεσμούς στην πορεία της ΕΕ. Το σύστημα της εναλλασσόμενης προεδρίας για διάρκεια έξι μηνών προσέφερε τη δυνατότητα στα πρώτα δεκαπέντε κράτη μέλη να αποδείξουν τις διοικητικές τους ικανότητες εκτός εθνικών πλαισίων, να συμβάλλουν με το δικό τους τρόπο στις εξελίξεις της Ένωσης και σε ορισμένες περιπτώσεις να υπερασπιστούν καλύτερα τα συμφέροντά τους.

Εντούτοις, το υπάρχον σχήμα της εναλλασσόμενης προεδρίας δεν φαίνεται να επιβιώνει στην Ευρώπη των 25 (ή και περισσότερων στο μέλλον). Η Συνταγματική Συνθήκη προβλέπει ότι η προεδρία του Συμβουλίου θα διαρκεί για τουλάχιστον ένα έτος, ενώ οι κανόνες εναλλαγής θα καθοριστούν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Αυτό σημαίνει ότι πιθανότατα να υπάρξει συλλογική προεδρία και για μεγαλύτερο διάστημα από ένα έτος, όπως έχει διατυπωθεί και στις «Δηλώσεις» που έχουν προσαρτηθεί στο κείμενο της Συνταγματικής Συνθήκης. Από την άλλη, η νέα Συνθήκη, εάν επικυρωθεί, θέτει σε εντελώς διαφορετική βάση το θεσμό της προεδρίας, προβλέποντας εκλεγμένο Πρόεδρο για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για θητεία δύομισι ετών. Εάν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη, οι ευρωπαίοι εταίροι καλούνται να λάβουν πολύ σημαντικές πολιτικές αποφάσεις για τα νέα πρότυπα λειτουργίας του θεσμού της προεδρίας. Προς το παρόν, το σημερινό σύστημα θα επιτρέψει την ανάληψη εξάμηνης προεδρίας από τα 15 παλαιότερα κράτη μέλη τουλάχιστον μέχρι το δεύτερο εξάμηνο του 2008.

Εντός του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, η Ελλάδα ανέλαβε την προεδρία του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τέσσερις φορές. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις δοκιμάστηκαν η διοικητική της ετοιμότητα, η επιτυχία των διπλωματικών της πρωτοβουλιών και το πολιτικό κύρος της χώρας.. Υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις τέσσερις ελληνικές προεδρίες. Καταρχάς, ασκήθηκαν από το ίδιο κυβερνών κόμμα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κάθε φορά υπήρξαν τα ίδια πολιτικά πρόσωπα. Ωστόσο, το ίδιο πρόσωπο ανέλαβε και τις τέσσερις φορές την εποπτεία της προεδρίας, που ήταν η κα Βαβαλέα. Αυτό σημαίνει

ότι υπήρχε μία συνέχεια στις προεδρίες και ότι χρησιμοποιήθηκε η αποκομισθείσα εμπειρία των προηγούμενων προεδριών.

Η αλήθεια, πάντως, είναι ότι από τη μία προεδρία στην επόμενη υπάρχουν εμφανή στοιχεία βελτίωσης, ιδιαίτερα στον προγραμματισμό και στον τρόπο αντίδρασης σε έκτακτα περιστατικά. Βέβαια, και η στάση της Ελλάδας απέναντι στα ευρωπαϊκά δρώμενα διαφέρει σε κάθε χρονική περίοδο που ασκήθηκαν οι προεδρίες. Στις δύο πρώτες προεδρίες (1983, 1988) η Ελλάδα είχε υιοθετήσει μία μάλλον χλιαρή στάση απέναντι στους κοινοτικούς θεσμούς, αλλά στις δύο επόμενες (1994, 2003) ήταν από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της εμβάθυνσης της ολοκλήρωσης. Παράλληλα, οι υπόλοιποι ευρωπαίοι εταίροι έδειχναν αρχικά περιορισμένη εμπιστοσύνη στις ικανότητες της Ελλάδας, αλλά κατόπιν των δύο τελευταίων προεδριών, εξήραν το έργο της ελληνικής αντιπροσωπείας και την επιτυχία των πρωτοβουλιών της.

Η τέταρτη Ελληνική Προεδρία ομολογουμένως ήταν η πιο ενδιαφέρουσα διότι αφενός είχε να διαχειριστεί μία γκάμα εξαιρετικά σημαντικών ή και κρίσιμων ζητημάτων και αφετέρου η κυβέρνηση Σημίτη, έχοντας οριακή πλειοψηφία από την προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση και βλέποντας ότι μέρα με τη μέρα το κυβερνών κόμμα έχανε τη δημοτικότητά του, είχε βασιστεί κατά πολύ σε μια επιτυχημένη προεδρία που θα βελτίωνε την εικόνα της στο εσωτερικό της χώρας, η οποία ετοιμαζόταν για βουλευτικές εκλογές το επόμενο έτος. Ωστόσο, δεν υπήρχαν οι συγκυρίες που θα μπορούσαν να εγγυηθούν μία επιτυχημένη προεδρία, κάτι που επαληθεύτηκε κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας.

Η Ελληνική Προεδρία είχε θέσει πέντε κύριους στόχους. Καταρχήν, έπρεπε να ολοκληρωθούν εγκαίρως οι διαπραγματεύσεις σε όσα κεφάλαια είχαν μείνει ανοιχτά με τις υπό ένταξη χώρες ώστε να υπογραφεί η Συνθήκη Προσχώρησης σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα. Η αναβολή της υπογραφής της Συνθήκης Προσχώρησης θα σήμαινε καταστροφή για την κυβέρνηση, αφού δεν θα είχε την ευκαιρία να εντάξει η ίδια την Κύπρο στην Ένωση και, επιπλέον, κανείς δεν θα μπορούσε να προβλέψει πόσο χρονοβόρο θα μπορούσε να αποδειχθεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο και ποιες συνέπειες θα προκαλούσε όσον αφορά τη διεύρυνση. Εντέλει, με την επιτυχή μεσολάβηση της Ελληνικής Προεδρίας, έκλεισαν όσα κεφάλαια είχαν μείνει ανοιχτά, ξεπεράστηκαν οι επιφυλάξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η Συνθήκη Προσχώρησης υπογράφηκε την αναμενόμενη χρονική στιγμή στην Αθήνα, όπως διακαώς επιθυμούσε η Ελλάδα.

Όσον αφορά τη δεύτερη κατά σειρά προτεραιότητα, δηλαδή την ανάπτυξη της Διαδικασίας της Λισσαβόνας, τα σχέδια της Ελληνικής Προεδρίας χάλασε η έναρξη του πολέμου στο Ιράκ, που απορρόφησε το ενδιαφέρον όλων των χωρών. Ωστόσο, με ιδιαίτερο πείσμα που επέδειξε η Ελληνική Προεδρία, όλα τα θέματα που σχετίζονταν με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας συζητήθηκαν εκτενώς και το Εαρινό Συμβούλιο των Βρυξελλών αφιερώθηκε σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα.

Όλα αυτά, όμως, υπό τη σκιά του πολέμου στο Ιράκ που έφερε πολλές φορές την Ελληνική Προεδρία σε δύσκολη θέση. Κάθε φορά που η Ελληνική Προεδρία δήλωνε εκ μέρους της Ένωσης ότι ο πόλεμος δεν ήταν αναπόφευκτος και ότι θα έπρεπε να δοθεί πίστωση χρόνου στους επιθεωρητές που είχαν μεταβεί στο Ιράκ αλλά και στις πρωτοβουλίες του ΟΗΕ, σχεδόν αμέσως οι υποστηρικτές του πολέμου και ταυτόχρονα της αμερικανικής κυβέρνησης, προέβαιναν σε ενέργειες που διασπούσαν την ενότητα των Ευρωπαίων στο θέμα αυτό. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι «η δήλωση των 8» υπέρ της πολιτικής των ΗΠΑ και της αναμενόμενης επίθεσης στο Ιράκ παραβίαζε την κοινή θέση, που είχε υιοθετήσει λίγες ημέρες πριν το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και κατ' επέκταση τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παρηγορητικό στοιχείο από την περιπέτεια του Ιράκ, που δεν έχει δυστυχώς τελειώσει μέχρι σήμερα, είναι οι δηλώσεις από τη μεριά του ΟΗΕ και των ΗΠΑ ότι η ΕΕ μπορεί να έχει ενεργό ρόλο στην οικοδόμηση του μεταπολεμικού Ιράκ. Επιπλέον έδωσε την ευκαιρία στην Ένωση να αναπτύξει περαιτέρω τις στρατιωτικές της υποδομές και να αντικαταστήσει εν μέρει το ΝΑΤΟ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στην ΠΓΔΜ, αφού οι Αμερικάνοι χρειάζονταν στρατό στο πεδίο του Ιράκ. Η αλήθεια είναι ότι οι σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ για ένα διάστημα κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας ήταν αρκετά τεταμένες, κυρίως εξαιτίας της στάσης της Γαλλίας και της Γερμανίας. Οι τελευταίες, όμως, ημέρες της Ελληνικής Προεδρίας την βρίσκουν να υπογράφει τις συμβάσεις δικαστικής συνεργασίας και έκδοσης, που προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις, ιδιαίτερα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η κίνηση αυτή ερμηνεύτηκε ως ρεαλιστική προσέγγιση της ΕΕ με τις ΗΠΑ μετά την κρίση στις σχέσεις τους που ξέσπασε εξαιτίας του πολέμου στο Ιράκ.

Η Ελληνική Προεδρία είχε την τύχη να συμπέσει με δύο ιστορικά γεγονότα στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ήτοι, την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης των δέκα νέων κρατών μελών και την ολοκλήρωση των εργασιών της Συντακτικής Συνέλευσης με την παράδοση του σχεδίου της Συνταγματικής Συνθήκης από τον Giscard d' Estaing. Η Ελληνική Προεδρία κατάφερε να ξεπεράσει όλα εκείνα

τα εμπόδια, που θα μπορούσαν να αναβάλουν την ολοκλήρωση των διαδικασιών των δύο αυτών ιστορικών γεγονότων και επάξια διεκδικεί το μερίδιο που της αναλογεί σε αυτές τις εξελίξεις.

Από την άλλη πλευρά, όμως, είχε την ατυχία να συμπέσει με τον πόλεμο του Ιράκ αλλά και σε αυτήν την περίπτωση επέδειξε σταθερότητα και σοβαρότητα στους λεπτούς χειρισμούς που απαιτούσαν τα γεγονότα και κατάφερε να παραμείνει προσηλωμένη στο πρόγραμμά της. Έτσι, επιτεύχθη πρόοδος σε θέματα όπως η φορολογία, η Διαδικασία της Λισσαβόνας, η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, η μετανάστευση, η ΕΠΑΑ, αποδεικνύοντας ότι η Ελληνική Προεδρία όχι μόνο δεν πνίγηκε αλλά πραγματοποίησε τους κύριους στόχους της.

Η αυλαία της Ελληνικής Προεδρίας έπεσε στο Στρασβούργο με την απολογιστική ομιλία του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη, σ' ένα ιδιαίτερα εγκωμιαστικό κλίμα. Ο Maij Wegen, Ευρωβουλευτής προερχόμενος από το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, χαρακτήρισε την Ελληνική Προεδρία ως «υπόδειγμα της αποτελεσματικότητας των μεσαίων χωρών στην άσκηση της Προεδρίας», ενώ ο Baron Crespo, Ευρωβουλευτής από το Σοσιαλιστικό Κόμμα, επεσήμανε ότι η Ελληνική Προεδρία πέτυχε «με μεγάλες ηγετικές δεξιότητες να κρατήσει το τιμόνι σε μια διαδρομή που δεν ήταν κρουαζιέρα αλλά Οδύσσεια».¹⁷⁵ Αναμφίβολα, η Τέταρτη Ελληνική Προεδρία δεν ήταν αψεγάδιαστη αλλά, σίγουρα, στάθηκε αξιοπρεπέστατα απέναντι στις δύσκολες απαιτήσεις εκείνης της περιόδου.

¹⁷⁵ Βλ. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, από τον προεδρεύοντα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, πρωθυπουργό Κ. Σημίτη (1/7/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/7/1/3172

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενογλώσση

- Coussens Wouter – Grum Ben, “Towards Effective and Accountable Leadership of the Union: Options and Guidelines for Reform”, European Policy Institute Network, Working Paper No 3 / January 2003
- Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G., “Introduction” στο Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G. (ed), “Greece in the European Union”, Routledge – Taylor and Francis Group, London and New York 2004
- Dimitrakopoulos, D. G. – Passas, A. G., «The Greek Presidency: In the Shadow of War”, Journal of Common Market Studies, vol. 42, Annual Review 2004
- Edwards Geoffrey, “National sovereignty vs integration? The Council of Ministers” στο Richardson Jeremy J. (ed), “European Union: Power and policy-making”, Routledge – Taylor and Francis Group, London and New York 1996
- Hayes-Renshaw Fiona, “The Council of Ministers” στο John Peterson and Michael Shacleton (ed), “The Institutions of the European Union”, Oxford University Press 2002
- Hayes-Renshaw Fiona and Wallace Helen, “The Council of Ministers”, Basing-stoke; Macmillan 1997
- Hix Simon, “The Political System of the European Union”, Macmillan, London 1999
- Kollman Ken, “The Rotating Presidency of the European Council as a search for Good Policies”, European Union Politics (EUP), vol. 4 (1), Sage Publications, London 2003
- Ludlow, P., “The Greek Presidency”, EuroComment, Briefing Note, No 9, December 6, 2002,
- Pagoulatos, G., “Greece, The European Union and the 2003 Presidency”, Groupement d’ Etudes et des Recherches – Notre Europe (www.notre-europe.asso.fr), No 21, December 2002

- Yannis Papantoniou, “European Perspectives on the New Transatlantic Security Environment”, Defensor Pacis, The Defense Analyses Institute Review, issue 13, July 2003
- Sidjanski Dusan, “At the heart of the European Constitution: A two headed presidency & bicameral legislative power”, Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 50, 3^ο τρίμηνο 2003
- Stavridis, St., “The Barcelona Process after Valencia and Seville: What Priorities for the 2003 Greek Presidency?”, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), Athens 2002
- Tallberg Jonas, “The agenda-shaping powers of the EU Council Presidency”, Journal of European Public Policy, 10:1 February 2003
- Wallace, H., “The Presidency of the Council of Ministers of the EC: Tasks and evolution” στο O’ Nuallain C. (ed), “The Presidency of the European Council of Ministers”, Groom Helm, London 1985
- Xenakis, D. K. – Chrysochoou D. N., “The 2003 Hellenic Presidency of the European Union: Mediterranean Perspectives on the ESDP”, Center for European Integration Studies, Discussion Paper, C128, 2003, από την ιστοσελίδα www.zei.de

Ελληνική

- Βαβαλέα Ρ. (εισήγηση) στο Περράκης, Στ. – Φραγκάκης, Ν. (επιμ.), «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα/ Ευρωπαϊκή Ένωση: Ένας Απολογισμός», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1995
- Βαληνάκης, Γ., «Η ελληνική συμμετοχή στην ΕΠΣ: 1981-1985» στο Καζάκος, Π. – Στεφάνου, Κ. (επιμ.), «Η Ελλάδα στην ΕΚ: Η πρώτη πενταετία», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1987
- Γεράρης, Χ. Γ., «Εθνική διοίκηση και κοινοτικό δίκαιο» στο «Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Απολογισμός της πρώτης δεκαπενταετίας – Προοπτικές», Ευρωπαϊκή Κίνηση – Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1996
- Δάγτογλου, Π. Δ., «Βασική νομοθεσία ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου», τομ. Ι, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1986
- Ιωακειμίδης, Π. Κ., «Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνικό Κράτος: Οι επιπτώσεις από τη συμμετοχή στην ενοποιητική διαδικασία», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1998
- Ιωακειμίδης, Π. Κ., «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Αντικείμενο, Προβλήματα, Προοπτικές», στο Κ. Στεφάνου – Αρ. Φατούρος – Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Τόμος Α΄: Ιστορία – Θεσμοί – Δίκαιο», εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2001
- Ιωακειμίδης, Π. Κ., «Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και η Ομοσπονδία», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 50, 3^ο τρίμηνο 2003
- Κρανιδιώτης, Γ. – Περράκης, Στ., «Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία στην ΕΚ (Ιούλιος – Δεκέμβριος 1983) – Κείμενα», εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1986
- Κρανιδιώτης, Γ., «Η ανάπτυξη της ελληνικής πολιτικής απέναντι στην ΕΚ και στην ΕΠΣ» στο Καζάκος, Π. – Στεφάνου, Κ. (επιμ.), «Η Ελλάδα στην ΕΚ: Η πρώτη πενταετία», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1987
- Κρανιδιώτης, Γ., ομιλία του στο Συνέδριο του ΥΠΕΞ με θέμα «Προτεραιότητες της Κοινότητας κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας», (Αθήνα, 26 Μαΐου 1988), στο «Η Β΄ Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ιούλιος – Δεκέμβριος 1988), Κείμενα», ΕΚΕΜ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1988

- Κρανιδιώτης, Γ., «Η περίπτωση της Ελλάδας» στο Περράκης, Στ. (επιμ.), «Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1997: Θέση και Ρόλος των Μεσαίων και Μικρών Πληθυσμιακά Κρατών-Μελών», (Πρακτικά Διεθνούς Συνάντησης, Αθήνα, 6-7 Οκτωβρίου 1995), ΕΚΕΜ, εκδ. «Νέα Σύνορα» - Λιβάνη, Αθήνα 1996
- Κρεμλής, Γ. – Κωνσταντόπουλος, Π., «Η Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ: Θεσμικό πλαίσιο, αρμοδιότητες, διαδικασία», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
- Μακρυδημήτρης, Α. – Πασσάς, Α., «Η Ελληνική Διοίκηση και ο Συντονισμός της Ευρωπαϊκής Πολιτικής», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
- Ξενάκης, Δ. Κ., «Οι Ευρω-Μεσογειακές Σχέσεις μετά την Ελληνική Προεδρία: Προτάσεις Στρατηγικής Συνεργασίας», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 49, 2^ο τρίμηνο 2003
- Παγουλάτος, Γ. – Μπλαβούκος, Σ., «Η Τελευταία Ελληνική προεδρία: Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και οι Τέσσερις Ελληνικές Προεδρίες της ΕΕ», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004
- Πάγκαλος, Θ., « Η Ελλάδα στο κατώφλι της Προεδρίας» στο Φραγκάκης, Ν. – Παπαγιαννίδης, Α. Δ. – Αποστολίδου, Ρ. (επιμ.), «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», ΕΚΕΜ – ΤΕΡΡΑ (υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εξωτερικών), εκδ. Εστία, Αθήνα 1994
- Πάγκαλος, Θ., (εισήγηση) στο Περράκης, Στ. – Φραγκάκης, Ν. (επιμ.), «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα/ Ευρωπαϊκή Ένωση: Ένας Απολογισμός», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1995
- Παπαδοπούλου, Λ., «Διπλή Προεδρία για την Ευρώπη των 25;», Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 47, 4^ο τρίμηνο 2002
- Περράκης, Στ. – Γρηγορίου, Π., «Η Ελλάδα στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης (1981-1994) – Κείμενα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
- Περράκης, Στ., «Η Ελληνική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο Κώνστας, Δ. Κ. – Τσάκωνας, Π. Ι. (επιμ.), «Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Εσωτερικοί και Διεθνείς Παράμετροι», εκδ. Οδυσσέας, β' έκδοση, Αθήνα 1994
- Περράκης, Στ., «Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης στην ΕΕ», στο Κ. Στεφάνου – Αρ. Φατούρος – Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.),

- «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία – Θεσμοί – Δίκαιο)», εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2001
- Σπανού, Κ., «Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001
 - Σταμπόγλης, Δ., «Η Ελληνική Προεδρία του 2003 και το Μέλλον της Ευρώπης», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2002
 - Στεφάνου, Κ. Α., «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α΄: Γενικά & Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά το Άμστερνταμ», 4^η Αναθεωρημένη Έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999
 - Στεφάνου, Κ. Α., «Θεσμική Συγκρότηση: Όργανα Λήψης Αποφάσεων» στο Κ. Στεφάνου – Αρ. Φατούρος – Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία – Θεσμοί – Δίκαιο)», εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2001
 - Στεφάνου, Κ. Α. – Λυμούρης, Ν. Π., «Ευρωπαϊκοί Θεσμοί: ΙΙ. Το Σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
 - Υπουργείο Εξωτερικών, «Γενικές κατευθύνσεις του προγράμματος της Ελληνικής Προεδρίας» στο Φραγκάκης, Ν. – Παπαγιαννίδης, Α. Δ. – Αποστολίδου, Ρ. (επιμ.), «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», ΕΚΕΜ – ΤΕΡΡΑ (υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εξωτερικών), εκδ. Εστία, Αθήνα 1994
 - Φραγκάκης, Ν., «Η ΕΠΣ, το Ε/Κ και η Ελληνική Προεδρία», Νομικό Βήμα, τόμος 32, τεύχος 6, Ιούνιος 1984
 - Χριστοδουλίδης, Θ. – Στεφάνου, Κ., «Η Συνθήκη του Μάαστριχτ: Συνθετική θεώρηση», εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1993
 - Χριστοδουλίδης, Θ., «Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Πανεπιστημιακές Σημειώσεις), Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1998
 - Χριστοδουλίδης, Θ., «Η Ιστορική Διαδρομή της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης» στο Κ. Στεφάνου – Αρ. Φατούρος – Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Τόμος Α΄: Ιστορία – Θεσμοί – Δίκαιο)», εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2001

Πρωτογενείς Πηγές

- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Επίσημη Εφημερίδα C 325, 24/12/2002
- «Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EL C 310, 16/12/2004
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 10-11 Δεκεμβρίου 2003
- Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004, για την έγκριση του εσωτερικού κανονισμού του Συμβουλίου, EE L 106 της 15/04/2004
- Συμβούλιο της ΕΕ – Γενική Γραμματεία, «Οδηγός του Συμβουλίου – Εγχειρίδιο της προεδρίας», Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 2002
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης, 21-22 Ιουνίου 2002
- Νόμος 1104 «Περί εκπροσωπήσεως της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, ιδρύσεως Διπλωματικών και Προξενικών Αρχών και ρυθμίσεως άλλων συναφών οργανωτικών θεμάτων», ΦΕΚ Α΄ 298/80
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρόδου, 2-3 Δεκεμβρίου 1988
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, 10-11 Δεκεμβρίου 1999
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, 23-24 Μαρτίου 2000
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, 12-13 Δεκεμβρίου 2002
- Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 17 Φεβρουαρίου 2003
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 20-21 Μαρτίου 2003
- Άτυπο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Η Διακήρυξη των Αθηνών, 16 Απριλίου 2003
- Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης, 19-20 Ιουνίου 2003

- Διάσκεψη Κορυφής Ε.Ε. – Δυτικών Βαλκανίων στη Θεσσαλονίκη, 21 Ιουνίου 2003: Δήλωση
- Ψήφισμα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, «Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς το Συμβούλιο σχετικά με τις συμφωνίες ΕΕ-ΗΠΑ που αφορούν τη δικαστική συνεργασία σε ποινικά ζητήματα και τις εκδόσεις προσώπων», Α5-0172/2003
- Αποτελέσματα της Ελληνικής Προεδρίας 2003 κατά Περιοχή Πολιτικής: Πίνακας
- Council of the European Union, “Operational Programme of the Council for 2003 submitted by the Greek and Italian Presidencies”, (15881/02, POLGEN 83), Brussels, 20 December 2002, www-org.eu2003.gr/multimedia/doc/2002_12/304.doc

Λοιπές Πηγές

- Υπουργείο Εξωτερικών, Οργανική Μονάδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Ελλάδας στην Ε.Ε., “Report of the Greek Presidency (1st semester 2003) on the work of the Working Party on General Affairs and Relations with the European Parliament and other Institutions”, 16 Μαρτίου 2004
- Συνέντευξη του κ. Βενιζέλου Σταύρου, διπλωμάτη του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, επικεφαλής της Οργανικής Ομάδας Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία των Βρυξελλών
- Υπουργείο Εξωτερικών, «Η Ευρώπη μας: Μοιραζόμενη το Μέλλον σε μια Κοινότητα Αξιών: Προτεραιότητες Ελληνικής Προεδρίας 2003», Δεκέμβριος 2002, www.eu2003.gr/multimedia/doc/2002_12/264
- Ευσταθιάδης, Στ., «Τα 5 καυτά θέματα της ατζέντας» στο Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ελληνική Προεδρία 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002
- Καλλέργης, Κ., «Επανακάμπτουν τα δημόσια οικονομικά στην οδό της αξιοπιστίας. Ενθαρρυντικές διαπιστώσεις από την Κομισιόν για τις

πρωτοβουλίες της κυβέρνησης – Ξεκινάει η διαδικασία παραπομπής της Ελλάδας, Καθημερινή, 30 Νοεμβρίου 2004

- Νικόλαος, Ν., «Η ανάκαμψη θα καθυστερήσει», Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ελληνική Προεδρία 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002
- Παπαδοκωστόπουλος, Δ. Γ., «Φθάνει η ώρα της αναθεώρησης του Συμφώνου Σταθερότητας» & «Σε καραντίνα η Πορτογαλία για το έλλειμμα», Καθημερινή, 6 Νοεμβρίου 2002
- Παπαχελάς, Α., «Η ευρατλαντική τρικυμία», Βήμα της Κυριακής, Αφιέρωμα: Ελληνική Προεδρία 2003, 29 Δεκεμβρίου 2002
- Συνέντευξη του Γ. Παπακωνσταντίνου στον Δ. Σταμπόγλη, Βήμα της Κυριακής, 16 Μαρτίου 2003
- Το «πολεμικό συμβούλιο των Αζόρων», Βήμα της Κυριακής, 16 Μαρτίου 2003
- Τα Νέα, στήλη: Μικροπολιτικός, άρθρο: «Πρωθυπουργικές εμμονές», 21 Μαρτίου 2003
- «Στη Θεσσαλονίκη η τελική πρόταση για το Σύνταγμα», Καθημερινή, 17 Απριλίου 2003
- Οργάνωση της Ελληνικής Προεδρίας, www.eu2003.gr/gr/cat/66
- Δήλωση της Προεδρίας για το Ιράκ, Αθήνα (16/04/2003), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/4/17/2538/
- ΗΠΑ – Συνεντεύξεις Παπανδρέου για το Ιράκ, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/2/6/1822
- ΕΕ-Ελληνική Προεδρία 2003 – Γ. Παπανδρέου – Ιράκ – Μέση Ανατολή – Ιράκ, www.eu2003.gr/gr/artcles/2003/1/28/1712
- Σύνοδος Κορυφής ΕΕ-ΗΠΑ: κοινή συνέντευξη Τύπου Τξ. Μπους, Κ. Σημίτη και Ρ. Πρόντι, Λευκός Οίκος (25/06/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/25/3154
- Δηλώσεις Κρις Πάτεν για τα Δυτικά Βαλκάνια (20/06/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/20/3118
- Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας, Αποτελέσματα Συμβουλίου (08/04/2003), www.minagric.gr/greek/PROEDRIA/SYG/April_Conclusions.htm
- Συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Λουξεμβούργο, 26/06/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/26/3159

- Ομιλία Πρωθυπουργού Κ. Σημίτη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (26/03/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/3/27/2364
- Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2003: Απόφαση για τη συγκρότηση Ευρωπαϊκής Ειδικής Ομάδας για την Απασχόληση και ορισμός του κ. Βιμ Κοκ ως προέδρου της, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/3/21/2311
- Δελτίο Τύπου: ομόφωνη απόφαση για την προώθηση της Ισότητας των Φύλων (Συμβούλιο 6.03.03), 7/03/2003, www.eu2003.gr/gr/articles/2003/3/7/2196
- Δελτίο Τύπου: Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (27/02/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/2/28/2104
- Δελτίο Τύπου - Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (5/6/03): Πολιτική Συμφωνία επί Πρότασης Οδηγίας σχετικά με το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν επί μακρόν σε κράτος μέλος της ΕΕ (6/6/2003), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/6/3007
- Δελτίο Τύπου – Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, 6/6/03: Απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με την υπογραφή συμφωνίας ΕΕ-ΗΠΑ για την έκδοση και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή (6/6/2003), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/6/6/3014
- Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, από τον προεδρεύοντα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, πρωθυπουργό Κ. Σημίτη (1/7/03), www.eu2003.gr/gr/articles/2003/7/1/3172

